

ÜNİVERSİTE HAZIRLIK

AYT

ALAN
YETERLİLİK
TESTİ

Kazanım, Kavrama, Kazandıran seviye modeline göre hazırlanmıştır.

35
FÖY

EDEBİYAT

Konu Anlatım Föyü

- Güncel Müfredata Uygun
- Yeni Nesil Sorular
- Çek Kopart Formu

Kazanım

Bilgi Temelli

Kavrama

Beceri Temelli

Kazandıran

ÖSYM Tarzında

qıtap
YAYINLARI

📍 Dumlupınar Mh. Behramkale Cd.
No: 9 Görükle Nilüfer/BURSA
☎ 444 99 16
🌐 www.qitapyayinlari.com
✉ info@qitapyayinlari.com
📺 qitapyayinlari
📷 qitapyayinlari

Genel Yayın Yönetmeni
Mehmet Şirin BULUT

Dizgi ve Kapak Tasarımı
Qıtap Yayıncılık Dizgi & Grafik Birimi

Baskı ve Cilt
Qıtap Yayıncılık San. Tic. A.Ş.

Sertifika No : 71316

ISBN : 978-625-99669-9-1

© Bu kitabın tüm hakları, Qıtap Yayıncılık San. Tic. A.Ş.'ye aittir. Hangi amaçla olursa olsun, kitabın tamamının veya bir kısmının Qıtap Yayınları'nın yazılı izni olmadan kopya edilmesi, fotoğraflarının çekilmesi, bilgisayar ortamına alınması, herhangi bir yolla çoğaltılması, yayımlanması veya başka bir amaçla kullanılması yasaktır. Bu yasağa uymayanlar, doğabilecek cezai sorumluluğu ve kitabın hazırlanmasındaki mali külfeti peşinen kabullenmiş sayılır.

İÇİNDEKİLER

Föy - 01 Türk Edebiyatına Giriş	Föy - 21 Servet-i Fünun Dönemi'nde Nesir
Föy - 02 Şiir Bilgisi ve Şiir Türleri	Föy - 22 Fecri Atı ve Bağımsız Sanatçılar
Föy - 03 Şiirde Redif ve Kafiye	Föy - 23 Millî Edebiyatın Genel Özellikleri - Şiir, Nesir
Föy - 04 Edebi Sanatlar	Föy - 24 Millî Edebiyat Dönemi Tiyatro - Öğretici Metinler
Föy - 05 Olaya Bağlı Metinler	Föy - 25 Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı - I (Şiir)
Föy - 06 Tiyatro	Föy - 26 Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı - II (Şiir)
Föy - 07 Öğretici Metinler	Föy - 27 Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı - III (Şiir)
Föy - 08 İslamiyet Öncesi ve Geçiş Dönemi	Föy - 28 Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı - IV (Şiir)
Föy - 09 Halk Edebiyatı	Föy - 29 Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı - V (Şiir)
Föy - 10 Halk Edebiyatı - Âşık Edebiyatı	Föy - 30 1980 Sonrası Türk Şiiri
Föy - 11 Halk edebiyatı - Tekke - Tasavvuf Edebiyatı	Föy - 31 Roman - Hikâye Genel Özellikleri - Toplumcu Gerçekçi Roman
Föy - 12 Divan Edebiyatının Genel Özellikleri - Divan Edebiyatında Akımlar	Föy - 32 Toplumcu Gerçekçi Roman - Köy Gerçeğini Konu Edinenler
Föy - 13 Divan Edebiyatı Nazım Şekilleri	Föy - 33 Bireyin İç Dünyasını Esas Alanlar
Föy - 14 Divan Edebiyatı Şairler	Föy - 34 Modernist - Posmodernist Roman
Föy - 15 Divan Edebiyatı - Nesir	Föy - 35 Dönemin Diğer Sanatçıları - Cumhuriyet Dönemi'nde Tiyatro - Öğretici Metinler
Föy - 16 Batı Edebiyatında Akımlar	
Föy - 17 Dünya ve Türk Dünyası Edebiyatı	
Föy - 18 Tanzimat Edebiyatı ve Şiir	
Föy - 19 Tanzimat Edebiyatı - Tiyatro ve Öğretici Metinler	
Föy - 20 Servet-i Fünun (Edebiyat-ı Cedide) - Şiir	

EDEBİYATIN GÜZEL SANATLAR ARASINDAKİ YERİ

1. Güzel Sanatlar

- İnsanda coşku ve hayranlık uyandıran, estetik ve zevkle ilgili sanatlara **güzel sanatlar**, sanat eserlerini oluşturan kişiye de **sanatçı** adı verilir. Sanatçılar, eser verdikleri alanlara göre; şair, edip, müzisyen, heykeltıraş, balerin gibi isimler alır.
- Sanat, insanların çevresinde görüp algıladıklarını heyecan ve güzel duygular uyandıracak şekilde, kendi bakış açısı ve yorumuyla yeniden oluşturmaktır. Bir başka ifadeyle sanat, insanda estetik duygular uyandıran eserleri yaratma gücü ve yeteneğidir.
- Sanatçı, yapıtında duygu ve düşüncelerini aktarırken hem insan aklına hem de insan ruhuna hitap eder. Sanatın en temel gayesi, güzele ulaşmak ve güzeli yansıtmaktır.
- Duygu, düşünce, istek, olay ve hayallerin kelimelerle yazılı veya sözlü olarak güzel ve etkili bir şekilde anlatma sanatı olan edebiyat, fonetik sanatlardan biridir ve malzemesi dildir.
- Edebiyat; diğer sanat dallarından malzeme, üslup, yöntem ve tekniklerden meydana gelen yapı ve içerikle ayrılır. Aynı zamanda diğer sanat dallarıyla verilen eserleri açıklamak için kullanılan edebiyat, bu yönüyle de öteki sanat dallarından farklı bir nitelik taşır.
- Malzeme farkı, sanatların birbirinden ayrıldıkları temel noktadır. Bu ayrışma, sanatçının ele aldığı aşk, özlem, ayrılık, çocukluk, doğa gibi bir temayı edebiyatta kelimeleri, resimde boyayı, balede hareketleri, heykelde taş veya tunç gibi malzemeleri kullanarak anlatması sonucunu doğurur. Sanat eseri olarak oluşturulan şiir, resim, bale gibi ürünler kullanılan malzeme yönüyle farklı sanat dallarına aittir. Bu eserler aynı temayı ele alsalar bile muhatapta farklı çağrışımlar uyandırdıkları için farklı anlamlar içerir. Bunlar arasında ortak nokta ise muhatapta bir güzellik duygusu uyandırmasıdır.
- Güzel sanatlar şu şekilde sınıflandırılır:

Güzel Sanatlar		
Fonetik (İşitsel) Sanatlar	Plastik (Görsel) Sanatlar	Ritmik (Dramatik) Sanatlar
Edebiyat Müzik	Resim Heykel Fotoğraf Mimari Hat Ebru	Tiyatro Dans Sinema Bale Opera
Malzemesi	Malzemesi	Malzemesi
Kelime Ses Nota ...	Taş Toprak Boya Tunç ...	Hareket Sahne Oyuncu ...

BİRLİKTE ÇÖZELİM

Aşağıdakilerden hangisi ritmik sanat dallarından biri değildir?

- A) Tiyatro B) Dans C) Sinema
D) Heykel E) Opera

ÇÖZÜM

2. Edebiyat

Fonetik yani sese dayalı sanatlardan biri olan edebiyat; duygu, düşünce, istek, hayal ve olayların sözcüklerle yazılı veya sözlü olarak güzel ve etkili bir biçimde anlatma sanatıdır.

Duygu, düşünce, hayal, istek ve olaylar; bazen söz bazen de yazıyla anlatılır. Bu anlatımı gerçekleştiren kişinin oluşturduğu esere edebî eser, bu eseri meydana getiren kişiye de edebiyatçı denir.

İnsanın iç dünyasında meydana gelen tüm gelişmeler edebiyatın konusu olabilir. Edebiyatçı; insanlar arası ilişkileri, dış dünyanın zorluklarını, bu zorlukların insanda oluşturduğu sıkıntıları, sevinçleri, mutlulukları yazılı ve sözlü olarak ifade edebilir. Bu anlatım sırasında söz gruplarını, sözcükleri hatta heceleri belirli bir estetik anlayışla bir araya getirerek eserini oluşturur.

BİRLİKTE ÇÖZELİM

Aşağıdakilerden hangisi edebî eserlerin özelliklerinden değildir?

- A) Estetik bir değer taşıma amacıyla oluşturulması
B) Sanatçısının bakış açısını ve yorumunu yansıtması
C) İnsanın kendini ifade biçimi ve aracı olması
D) Kendine özgü bir biçime sahip olması
E) Ele aldığı konuda bilgi vermeyi amaçlaması

ÇÖZÜM

METİN VE METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI

1. Metin

İnsanların iletişim kurmak, kendilerini anlatmak amacıyla bir araya getirdikleri cümleler topluluğuna metin denir. Genel olarak metin; herhangi bir konu veya olayın dil aracılığıyla yazılı veya sözlü olarak ifadesinden oluşan söz bütünüdür.

Metinleri şu şekilde sınıflandırırız:

Metinlerin Sınıflandırılması			
Yazılı Anlatım			
1. Edebî Metinler		2. Öğretici Metinler	
A. Coşku ve Heyecan Dile Getiren Metinler: Şiir B. Olay Çevresinde Gelişen Metinler: a. Anlatmaya Bağlı Metinler: Destan, fabl, masal, mesnevi, halk hikâyesi, roman, hikâye b. Göstermeye Bağlı Metinler: Tiyatro 1. Modern Tiyatro: Trajedi, komedi, dram 2. Geleneksel Tiyatro: Karagöz, meddah, orta oyunu, köy seyirlik oyunları		A. Kişisel Hayatı Konu Alan Metinler: Mektup, günlük, anı, biyografi, otobiyografi, gezi yazısı B. Gazete Çevresinde Gelişen Metinler: Eleştiri, makale, deneme, fıkra, haber metin, sohbet, mülakat, röportaj C. Felsefi Metinler D. Tarihî Metinler E. Bilimsel Metinler	
Sözlü Anlatım			
a. Münazara	b. Açık oturum	c. Sempozyum	d. Konferans
e. Söylev	f. Panel	g. Forum	

Metin kelimesi; bir kitabı, bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılır.

2. Metin Türleri

Edebiyat eserlerinin biçimlerine, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrıldığı çeşitlere **tür** denir.

Metin türleri, değişmeyen yazı kalıpları değildir; aksine toplumlar da zamanla kendini gösteren değişiklikler, yeni ihtiyaçların ortaya çıkması, bunların edebiyata yansması yeni türlerin doğmasını sağlamıştır. Örneğin, İlk Çağ edebiyatında şiir, tiyatro gibi sınırlı sayıda tür varken sonraki dönemlerde hikâye, roman türleri doğmuş; gazetelerin yaygınlaşmasından sonra da makale, fıkra, sohbet, deneme gibi türler ortaya çıkmıştır.

Her metnin kendine özgü anlamı, yazılış amacı, anlatım biçimi, dili ve yapısı vardır.

Bazı metinler öğretmeyi, bazıları düşündürmeyi, bazıları da sezdirip duygulandırmayı amaçlar.

Metinler bütün bu özelliklerine göre sınıflandırılır.

Edebî Metinler	Öğretici Metinler
Muhaptapta estetik coşku (güzel-lik duygusu) uyandırır ve doğru- dan bilgi verme amacı taşımaz.	Bilgi verme amaçlı olup nesnel bilgiler aktarılır.
Günlük dilden ayrı edebî bir dille oluşturulur, sözcükler yan ve mecaz anlamlarıyla kullanılır.	Kelimeler gerçek anlamlarıyla kullanılır.
Kişisel, tek ve biricik yapıtlardır.	Tanımlamalar kullanılır; yer, zaman, miktar gibi somut ve kesin bilgilere yer verilir.
Edebî metni meydana getiren birimler bütün içinde bir anlama sahip olur.	Verilen somut ve sayısal bilgiler grafikler, çizelgeler, tablolar yardımıyla aktarılır.
Çok anlamlılık mevcuttur.	Anlatıcı nesnel bir yaklaşım sergiler.
Anlatıcı öznel bir yaklaşım ser- giler.	Anlatım sade, cümleler genelde kısadır.
Estetik bir kaygıyla yazılır; san- atlı, mecazlı anlatımdan yarar- lanılır.	Terimler ve teknik kavramlara yoğun olarak yer verilir, söz san- atlarına başvurulmaz.
Özel bir iletişim aracı olup oluşturulduğu dili konuşan toplumun yaşadığı duygusal ve düşünsel gelişmeleri aktararak kültürün taşıyıcılığını yapar.	Anlatım açık ve net şekilde oluşturulur.
Kurmaca bir yapıya sahiptir.	Kurmacaya dayalı değildir.

BİRLİKTE ÇÖZELİM

Ertesi akşam bir rüya gördüm. İhtar Tapınağı'nın Babil zigguratına bakan penceresi önünde bilge rahip Akeldan, bana kendi zamanında olup biten her şeyi ama her şeyi anlattı ve çıldırıcı güzellik- teki altın ilah heykelleri arasında çivi yazısıyla kazanmış yedi tablet gösterip "Aşk bilen biri için yedi gerçek sır vardır." dedi. "Bu sırları bana öğretmekle cevheri madene çevirseniz damlaya deniz yük- leseniz!" dedim. "Bilmek, yanmaktır!" karşılığını verdi ve "Eğer aş- kı öğrenmek istersen önce elemi yaşamalısın. Fuzulî'nin aşk kiti- bini incellersen eğer, onun yolunu yordamını da keşfedebilirsin!" demeyi de ihmal etmedi. Sonraki günlerde Fuzulî'nin eleme dair dizelerinin bulunduğu kitabını Akeldan'ın anlattıklarıyla yorumlaya- rak yeniden okudum.

Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- Edebî bir metinden alınmıştır.
- Birinci kişili anlatımdan yararlanılmıştır.
- Eylem cümlelerinden faydalanılmıştır.
- Genellikle gerçek anlamlı sözcükler kullanılmıştır.
- Bilgi verme amacıyla oluşturulmuştur.

ÇÖZÜM

Empty grid for solution writing.

BİRLİKTE ÇÖZELİM

Aşağıdakilerden hangisi **metin türlerinin sınıflandırılmasında kullanılan ölçütlerden biri değildir?**

- A) Yazılış amacı   B) Biçimi   C) Yazıldığı dönem
D) Teknik özellikleri   E) Konusu

ÇÖZÜM

Empty grid for solution writing.

EDEBİYATIN BİLİM DALLARIYLA İLİŞKİSİ

- Edebiyat; insanın duygu ve düşüncelerini kendine has bir üslup kullanarak estetik kurallar çerçevesinde, yazılı veya sözlü olarak dile getirmesidir.
- İnsanda bir güzellik duygusu ve heyecan uyandırma amaçlayan sanat değeri taşıyan metinlere ise “**edebi eser**” denir.

ÖĞRETMEN NOTU

ÖSYM'nin bu konularla ilgili başlı başına bir sorusu henüz yoktur.

1. Edebiyatın Tarih ile İlişkisi

- Tarih, insanların bıraktığı yazılı belgeler ve yaptıkları eserlere dayalı olarak, onların yaşamlarını pek çok açıdan ele alarak değerlendiren bilim dalıdır.
- Yazarlar, edebî eserlerde tarihin verilerinden yararlanır. Konusunu tarihten alan yüzlerce edebî eser ortaya konmuştur. Geçmişte yaşanmış bir olay, tarih açısından olduğu kadar edebiyat için de önemli bir kaynak özelliği gösterebilir.
- Seyahatnameler ve insanlığın karanlık dönemine ışık tutan destanlar tarihin kaynakları arasında yer alır. Bu eserler, aynı zamanda tarihçilerin yararlandıkları önemli kaynaklar arasındadır.
- Bu açıdan bakıldığında edebiyatla tarih arasında pek çok açıdan yakın bir ilgi bulunduğu görülür.

2. Edebiyatın Din ile İlişkisi

- Din; yaratıcı olarak kabul edilen üstün güce olan imanı, ona yapacak ibadetler bütünü ve bu imana göre davranışların nasıl olması gerektiğini düzenleyen inanış sistemidir.
- Din, hayatın algılanışıyla ilgili kültürün temel öğelerinden biridir. Hayata bakışı, dolayısıyla edebiyatı temelden değiştiren bu etken, kültürün temel ögesidir. Kültür, din ile şekil alır.

- Kültürü şekillendirecek kadar güçlü olan din, kültürün bir ögesi olan edebiyatı da etkiler. Din kendi kavramlarını, hayata bakışını edebiyata taşır.
- Din ile birlikte edebiyatın hem içeriği hem de şekli değişebilir. Kısaca edebiyat ve din etkileşimindedir. Nasıl ki din, edebiyatı etkiliyorsa edebiyat da dini etkilemektedir.

3. Edebiyat ve Sosyoloji İlişkisi

- Edebî türler genelde insan ilişkilerini ele alır.
- Toplum bilimi ise insan topluluklarının yapısı, gelişmesi, olaylar karşısında tepki ve tutumlarını inceler.
- Bu noktadan hareketle edebiyatın bize toplum hayatındaki dalgalanmaları, gelişme ve olgunlaşmayı anlattığını görürüz.
- Yazarların eserleri aracılığıyla toplumların sosyal yapıları ve kültürel gelişimleriyle birlikte onların değişim ve gelişimi hakkında önemli bulgular elde ederiz.
- Kısacası edebî eserlerden toplum bilimciler önemli çıkarımlarda bulunurken edebiyatçılar da toplum biliminin yöntem ve imkanlarından yararlanır.

4. Edebiyat ile Coğrafya İlişkisi

- Bazı yapıtlar bir mekân üzerinde ve o mekânın etkileriyle oluşturulur. Mekânın devreye girmesiyle coğrafya gündeme gelir. Bu açıdan bakıldığında bir edebî eser, dolayısıyla da edebiyat, coğrafyadan ayrı düşünülemez.
- Örneğin Yaşar Kemal, çoğu eserinde Çukurova'yı; Kemal Tahir, Çankırı ve Çorum yörelerini; Orhan Kemal, kenar mahalleleri; Peyami Safa ve Ahmet Hamdi Tanpınar İstanbul'u mekân olarak ele almıştır.

5. Edebiyat ile Felsefe Arasındaki İlişki

- Edebiyat, birçok alanla ilişkilidir fakat en etkin şekilde ve iç içe geçmiş hâlde felsefe ile ilişki içindedir.
- Felsefe ile edebiyat arasındaki ilişki iki yönden değerlendirilebilir. Felsefe ile edebiyat arasındaki en temel ilişki, edebiyat kuram ve akımlarında görülür.
- Bunun yanında edebî eserde ortaya konan bir dünya ve bu dünyaya ait ilişkiler sistemi incelenirken felsefe devreye girer.
- Felsefe, bu ilişkiler sisteminin neden ve köklerini araştırırken aynı zamanda bunları tanımlama yoluna gider.

6. Edebiyat ile Psikoloji ve Psikiyatri Arasındaki İlişki

- Psikoloji; insanın kişisel oluş ve olgularını ele alır, diğer kişilerle olan ilişkilerini sorgular.
- Psikolojinin bir edebî eserdeki kişileri ve bunların birbirleriyle bağlantılarını ele aldığını söyleyebiliriz.
- Kısaca psikoloji ve de psikiyatri, tek başına bir bilim alanı olmakla beraber edebiyatın da en önemli kaynaklarından ve ilgi alanlarından biridir.

BİRLİKTE ÇÖZELİM

Yalnız, büyüdükçe birbirimize yabancılaştığımızı birkaç kere fark etmiştim, aramıza meçhul anlaşmazlık setleri yığılıyordu ve ben bunları yıkmaya çalışmaktan zevk alıyordum fakat her birini yıktıkça daha büyüğünün önüne çıktığını görmek beni hem sevindiriyor hem kederlendiriyordu. Birbirimize açıldıkça kapanıyorduk. Önceleri her şeyimizi birbirimize açık anlatırken sonraları, beni kendime karşı, onu da kendisine karşı hayrete düşüren birçok tereddütler ve hesaplar içinde susmaya başladık. Sohbetlerimize ihtiyaç girdi. Zaman geçtikçe birbirimizi daha çok tanıyacakken birbirimize karşı yenileşiyorduk.

Bu parçada, yazar eserini oluştururken aşağıdaki bilim dallarının hangisinden yararlanmışır?

- A) Psikoloji B) Tarih C) Felsefe
D) Sosyoloji E) Din

ÇÖZÜM

EDEBİYATIN SANAT AKIMLARI İLE İLİŞKİSİ

İnsanlık tarihi boyunca karşılaşılan siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik vb. olaylara bağlı değişimler, birtakım düşünür ve sanatçının bir araya gelmesini sağlamıştır. Ortak bir anlayışla hareket eden bu kişiler, değişen toplumun fikir ve sanat anlayışını biçimlendirmiş ve dile getirmiştir. Sanat akımlarının ortaya çıkıp yaygınlaştığı Batı'da; düşünce, edebiyat ve sanat alanlarındaki gelişmelerin temelinde eski Yunan ve Latin edebiyatı, hümanizm ve Rönesans düşünceleri vardır. Genelde felsefi bir düşünceden etkilenen sanat anlayışlarını resim, müzik, mimari, edebiyat vb. alanlarda prensipleri saptanmış bir disiplin olarak ortaya konmasıyla sanat akımları varlık bulmuştur. Edebiyat yapıtları belirli bir sanat anlayışı çerçevesinde oluşturulur. Aynı sanat anlayışı çerçevesinde oluşturulan eserlerin bir araya gelmesiyle de edebiyat ve sanat akımları meydana gelir.

TÜRK EDEBİYATININ DÖNEMLERE AYRILMASINDA BAŞLICA ÖLÇÜTLER

Türk edebiyatı dönemlere ayrılırken belli başlı ölçütler kullanılmıştır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Coğrafi Değişim

Kavimler Göçü başlayınca Türklerin Orta Asya'dan batıya doğru yaptıkları göçlerle yepyeni bir mekâna yayılmaları ve farklı mekânlarda bulunmaları, Türk edebiyatını etkilemiştir.

2. Kültürel Değişim

Türk topluluklarının tarih boyunca karşılaştıkları değişik kültürlerin etkisi altında kalmaları Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasında önemli bir ölçüttür. Türk edebiyatı, başlangıcından günümüze temelde üç farklı medeniyetin etkisiyle gelişmiştir: Atlı göçebe-bozkır kültürüne sahip Orta Asya medeniyeti, İslam medeniyeti ve Batı medeniyeti.

3. Din Değişimi

Türkler; Göktanrı (Şamanizm), Budizm, Manihaizm gibi dinlerden sonra İslam dinini benimsemişler ve bu durum Türk edebiyatını önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle İslamiyet'in kabul edilmesi sonucunda hem içerik hem de biçim açısından farklı bir edebiyat anlayışı oluşmuştur.

4. Dil Değişimi

Coğrafi ve kültürel değişimlerle aynı doğrultuda Türkçenin lehçe ve şive ayrılıklarıyla beraber çeşitli dallara ayrılması, Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasında belirleyici olmuştur.

TÜRK EDEBİYATININ TARİHİ DÖNEMLERİ

Yukarıda açıkladığımız ölçütler çerçevesinde Türk edebiyatı aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi dönemlere ayrılmıştır:

Türk Edebiyatının Dönemleri	
A. İslamiyet'ten Önceki Türk Edebiyatı	<ul style="list-style-type: none"> a. Sözlü Edebiyat Dönemi b. Yazılı Edebiyat Dönemi
B. İslamiyet Etkisindeki Türk Edebiyatı	<ul style="list-style-type: none"> a. Divan Edebiyatı b. Halk Edebiyatı <ul style="list-style-type: none"> 1. Anonim Halk Edebiyatı 2. Âşık Edebiyatı 3. Dinî-Tasavvufi Halk Edebiyatı (Tekke Edebiyatı)
C. Batı Etkisindeki Türk Edebiyatı	<ul style="list-style-type: none"> a. Tanzimat Edebiyatı (1860-1895) b. Servetifünun Edebiyatı (1896-1901) c. Fecriati Edebiyatı (1909-1911) d. Millî Edebiyat (1911-1923) e. Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-...)

1. Aşağıdakilerden hangisi plastik sanat dallarından biri değildir?

- A) Fotoğraf B) Mimari C) Edebiyat
D) Resim E) Heykel

2. Aşağıdakilerden hangisi edebî metinlerin özelliklerinden biri değildir?

- A) Estetik kaygıyla yazılır.
B) Kurmacaya dayalıdır.
C) Kişisel, tek ve biriciktir.
D) Genellikle günlük dille oluşturulur.
E) Çok anlamlılık söz konusudur.

3. Bir sabah yemek odasında karşı karşıya geldiler. O, yemek masasının muşambası üzerinde sakın ve parlaktı. Güneş sarı pirinç maddenin üzerinde donakalmıştı. Onu kulplarından tutarak, gözlerinin göremeyeceği bir yere koydu. Kendisi bir sandalyeye çöktü. Bol bol, sessiz bir yağmur gibi ağıladı. Ve o evde o, bir daha kalamadı. Bundan sonra Ali'nin hayatına bir salep güğümü girer. Kış Haliç etrafında İstanbul'dakinden daha sert, daha sisli olur. Bozuk kaldırımların üzerinde buz tutmuş çamur parçalarını kırarak erkenden işe gidenler; mektep hocaları, celepler ve kasaplar fabrikanın önünde bir müddet dinlenirler, kocaman bir duvara sırtlarını vererek üstüne zencefil ve tarçın serpilmiş salep içerlerdi.

Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) 3. kişili anlatımdan yararlanılmıştır.
B) Eylem cümlelerinden faydalanılmıştır.
C) Genellikle gerçek anlamlı sözcükler kullanılmıştır.
D) Öğretici metin türlerine ait bir yazıdan alınmıştır.
E) Benzetme ve karşılaştırmadan yararlanılmamıştır.

4. Sanat, çok yaşamış, kendisini, yaşamını zenginleştirmiş; belli bir insanlık aşamasına varmış kişilerin ürünüdür. Dolayısıyla sanatçı yaşadığı çevreden, bulunduğu bölgeden soyutlanamaz. Yaşadığı bölgede, oradaki canlı ve cansız bütün varlıklarla iç içe geçmiş ve bütünleşmiştir. Hiçbir büyük sanatçı sıcak yatağında kahvesi önünde eser yazarak başarıya ulaşmamıştır. Başarının bir bedeli vardır. Bir bölgede yaşanan hayat, o hayatın acısını, tatlısını, iyisini, kötüsünü iliklerine kadar yaşayan bir sanatçının yazdığı eser günümüze kadar ulaşan bir başarıyı getirir. Evet, işte sanat tam da budur. Hayatı her yönüyle dolu dolu yaşamak ve bu yaşantıyı damıtıp yazıya dökmek.

Bu açıklamada yazar, edebiyatın ve edebî eserin aşağıdaki bilimlerden hangisiyle olan ilişkisini vurgulamaktadır?

- A) Filoloji B) Coğrafya C) Psikoloji
D) Felsefe E) Sosyoloji

5. I. Sanat sezdirir ve çağırıştırır.
II. Güzel sanatların amacı bilimden farklıdır.
III. Sanat eserinin amacı doğruyu ve iyiyi bulmaktır.
IV. Sanat; nesnel bir özellik taşımaz.
V. Sanatın amacı öğretmek ve bilgi vermek değildir.

Yukarıda numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlış yapılmıştır?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

6. I. Bir ülke içinde aynı dilin farklı konuşma şekillerine denir. Yörelere göre söyleyiş farklılıkları vardır ama yazılış aynıdır. (Lehçe)
II. Bir dilin tarih içerisinde bilinmeyen bir dönemde kendinden ayrılmış olup büyük farklılıklar gösteren kollarına denir. (Ağız)
III. Bir sosyal sınıfın, bir meslek grubunun ya da bir topluluğun üyelerinin kullandığı, genel dilin kelimelerine yeni anlamlar yükleyerek ya da yeni kelimeler, deyimler katarak oluşturulan özel dil. (Argo)
IV. Bir dilin bilinen tarihî seyri içinde kendinden ayrılmış olup bazı farklılıklar gösteren kollarına denir. (Şive)

Numaralanmış cümlelerde bilgi yanlışlarının giderilebilmesi için araç içindeki kavramlardan hangilerinin yerleri değiştirilmelidir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

7. I. Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya
Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya
II. Aşk ateşini kalplere sensin koyan elbet
Âlemleri mecnun-ı cemal eyleyen Allah!
III. Gerçek âşık oldun ise gel aşk kitâbından oku
Cân gözünü açdın ise hakikat bulasın Hakk'ı
IV. Hak Teala çün yarattı Âdem'i
Kıldı Âdem'le müzeyyen âlemi

Yukarıda numaralanmış dizelerden hangileri edebiyat-din ilişkisi için örnek olamaz?

- A) Yalnız I B) Yalnız IV C) I ve IV
D) II ve III E) III ve IV

8. **Aşağıdakilerden hangisi Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatı dönemlerinden biri değildir?**

- A) Tanzimat edebiyatı
B) Millî Edebiyat
C) Fecriati edebiyatı
D) Servetifünun edebiyatı
E) Anonim halk edebiyatı

9. Haydarpaşa'ya kadar giderken arabadan vapura, vapurdan arabaya binmek bile beni son derece yormuştu. Bacağım çok ağrıyordu. Fakültede operatörü bulamadık. Henüz gelmemişti, beklemek lazımdı. İkinci hariciye polikliniğinin önü hastalarla dolu, oturacak bir yer yok. Bahçeye çıktık. Ben bir duvar dibinde kalasların üstüne oturdum. Mithat Bey mektepte işleri olduğu için beni bir müddet yalnız bıraktı. Dermansız, bitik, baygın bir hâlde idim. Başım dönüyor, gözlerim kararıyordu. Fakat büyük kapıya bakıyor, operatörün gelmesini sabırsızlıkla bekliyordum. Mithat Bey de görünmüyordu. Bütün vücudum titriyordu. Bir yere uzanıp dinlenmezsem kalasların üzerinde bayılacağımı sanıyordum. Karşımdan gelen kişi operatör değildi. Büyük bir utançla geri çekildim, arkamı taşlara yasladım.

Bir romandan alıntılanan bu parçaya göre edebiyatın aşağıdaki bilim dallarından hangisiyle ilişkisi söz konusudur?

- A) Sosyoloji B) Coğrafya C) Felsefe
D) Psikoloji E) Tarih

10. **Aşağıdakilerden hangisi öğretici metinlerin özelliklerinden biridir?**

- A) Kelimeler çoklukla gerçek anlamlıdır.
B) Anlatım her zaman nesnelidir.
C) Estetik kaygı ön planda tutulur.
D) Tanım cümlelerine sıkça yer verilir.
E) Yalnızca günlük yaşantılar ele alınır.

11. Felatun Bey ile Rakım Efendi ve Araba Sevdası adlı romanlar. Batılılaşmayı yanlı anlayan züppe tipi, yanlış Batılılaşma anlayışı işlenmiş ve eleştirilmiştir.

Yukarıdaki sözü edilen eserler, aşağıdaki bilim dallarından hangisine kaynaklık edebilir?

- A) Felsefe
B) Sosyoloji
C) Coğrafya
D) Psikoloji
E) Tarih

12. Bütün telsizler kurtarılmıştı ama çekiliş sırasında çoğu arızalanmıştı. Elde yedek parça yoktu. Mesela tüm süvarilerin elinde sadece yüz on sekiz kılıç vardı. Bu yüzden süvariler genellikle piyade savaşı yapıyor, erler atlı hücumla mızrak diye uçları sivriltilmiş uzun sopalarla kalkıyorlardı. Mesela yetmiş beş milimetrelık mermi çok azalmıştı. Oysa topların çoğu bu çaptaydı. Cephe çok acele bu mermilerden istiyordu. Ama yakın depolarda bu çapta mermi yoktu. Kara yoluyla doğudaki depolardan getirtmek ise aylar alırdı. Yüzbaşı Şahap Gürler içi yanarak sordu: "Topsuz mu savaşaacağız?"

Bir romandan alıntılanan bu parçaya göre edebiyatın aşağıdaki bilim dallarından hangisiyle ilişkisi söz konusudur?

- A) Coğrafya B) Tarih C) Psikoloji
D) Din E) Felsefe

1. Aşağıdakilerden hangisi güzel sanat eserlerinin özelliklerinden biri değildir?

- A) Estetik haz verme amacı gütmesi
- B) İnsanın hayallerini anlatması.
- C) Çok anlamlı özellik göstermesi.
- D) Duygulara öncelik vermesi.
- E) Bilgilendirme amacı gütmesi.

2. Ağaçların bile sıhhatine imrenerek yürüdüm. Ben de onların arasındaydım. Yalnız bende meçhul bir hastalık vardı, sekiz yaşımdan beri çekiyordum. Ben de o muayene odasının ve nice muayene odalarının önünde senelerce bekledim. “Yalnız başıma demir parmaklıklı kapıdan içeriye girerdim, dokuzuncu hariciye koşuşuna doğru ağaçların bile sıhhatine imrenerek yürüdüm.

Bu edebi metin incelenirken özellikle aşağıdaki bilimlerin hangisinden yararlanır?

- A) Sosyoloji
- B) Tarih
- C) Psikoloji
- D) Coğrafya
- E) Felsefe

3. Çimento kum, demir, Mimar; nota, ses, müzisyen; boya, fırça, tuval ressam bu malzemelerle sanatını oluşturuyorsa yazar ve şaire de eserini ---- meydana getirir. Bu yönüyle edebiyat sanatı, tek başına sanat olma özelliği kazanacaktır.

Bu parçada boş bırakılın yere aşağıdakilerden hangisinin getirilmesi uygun olur?

- A) akılla
- B) fikirle
- C) dille
- D) sesle
- E) çabayla

4. Ben Tanrı gibi Tanrı'dan olmuş Türk Bilge Kağan, bu devirde tahtıma oturdum. Sözlerimi sonuna kadar işit, bütün küçük kardeşlerim, oğullarım, bütün boyum, milletim, sağdaki sadagıt beyleri ve halkı, bu sözlerimi iyici işit, dikkatle dinle; içi aşsız dışı elbisesiz, zayıf zavallı millet üzerine kağan oldum.

Yukarıdaki sözü edilen metin, aşağıdaki bilim dallarından hangisine kaynaklık edebilir?

- A) Tarih
- B) Coğrafya
- C) Felsefe
- D) Psikoloji
- E) Sosyoloji

5. Eserler, yazılış amaçları bakımından temelde ikiye ayrılır. “Sanatsal metinler” ve “Öğretici metinler.”

- I. Tiyatro
- II. Gezi
- III. Roman
- IV. Destan
- V. Öykü

Parçaya göre yukarıdaki metinlerden hangisi yanlış amaç bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

6. Bir sözün ait olduğu metnin bütünlüğü içerisine doğar ve anlam kazanmasına ---- denir.

- I. konu
- II. mensur
- III. öğretici metin
- IV. bağlam
- V. kumaca

Cümlede boş bırakılın yere yukarıdaki kavramlardan hangisi getirilebilir?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

7. Sabir'in kendine benzeyenlerden ibaret bir partisi vardı. Ne jandarma ne hükümet bunlara karışmazdı. Çünkü parayı bolca oynatıyorlardı. Bunlar paralarını burada şurada yiyip bitirdikten sonra şimdi, bu husustaki şöhret ve tecrübelerinden ve aralarına katılan ve daha ellerinde yiyecek paraları bulunan delikanlıların servetlerinden istifade edip geçiniyorlardı.

Bu parça, edebiyatın hangi bilim dalıyla doğrudan ilişkisini göstermektedir?

- A) Felsefe B) Sosyoloji C) Coğrafya
D) Psikoloji E) Tarih

8. Bir sanat eseri;

- I. yazacağı konularda titizlik gözetmesi,
- II. kullandığı malzemenin dil olması,
- III. üstün hayal gücü gerektirmesi,
- IV. estetik bir tarz gütmesi,
- V. özgünlüğü korumaya çalışması

Özelliklerinden hangisi aracılığıyla diğer sanat ürünlerinden belirgin şekilde ayrılır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

9. • görsel sanatlar
• dramatik sanatlar
• gazete çevresinde gelişen metinler
• kişisel hayatı konu alan metinler

Aşağıdakilerden hangisi verilen türlerden herhangi biriyle ilişkilendirilmez?

- A) Günlük B) Deneme C) Sohbet
D) Tiyatro E) Müzik

10. Aşağıdaki metin türlerinden hangisi gazete çevresinde gelişen metinlere örnek gösterilemez?

- A) Makale B) Deneme C) Sohbet
D) Günlük E) Eleştiri

11. Var olmak mı, yok olmak mı, bütün sorun bu! Düşüncemizin katlanması mı güzel,
Kötü kaderin yumruklarına, oklarına Yoksa direktip bela denizlerine karşı
Dur, yeter! Demesi mi?

Bu parça, edebiyatın hangi bilim dalıyla doğrudan ilişkisini göstermektedir?

- A) Sosyoloji B) Felsefe C) Psikoloji
D) Coğrafya E) Tarih

12. Aşağıdakilerden hangisi metinlerin sınıflandırılmasından kullanılan ölçütlerden biri değildir?

- A) Metinlerin gerçeklikle ilişkisi
B) Kullanılan dilin işlevi
C) Teknolojik gelişmeler
D) Denemin hakim zihniyeti
E) Yazılan konu

ŞİİR BİLGİSİ VE ŞİİR TÜRLERİ

MANZUME

- Ölçülü ve uyaklı söz dizisine **nazım** adı verilir.
- Nazım biçiminde yazılmış eserlere **manzum eser**, kısa nazım parçalarına da **manzume** denir.
- Manzume sözcüğü kimi zaman şiir anlamında kullanılsa da ikisi arasındaki temel fark şiirin sanat değeri taşımasıdır.

ŞİİR

- Estetik kaygıyla yazılan nazım parçalarına yani manzumelere **şiir** denir. Her şiir bir manzumedir ancak her manzum eser şiir değildir.
- Şiirin mutlaka ölçülü, kafiyeli olması gerekmediği gibi dizeler hâlinde, ölçülü, kafiyeli yazılmış her metin de şiir değildir.
- Şiir, muhatabında güzellik duygusu uyandıran, kelimelere yan ve mecaz anlamlar kazandıran, ses ve söyleyiş özellikleri ile büyümlü bir havası olan edebî metindir.

Manzume ile Şiir Arasındaki Benzerlikler

Her ikisi de dizeler hâlinde yazılır.

Her ikisinde de ölçü, kafiye, redif gibi ahenk ve ritim unsurları kullanılır.

Manzume ile Şiir Arasındaki Farklılıklar

Manzume	Şiir
Öğretici özellik bulunur.	Öğretici özellik yoktur.
Yaşanmış ya da yaşanabilecek bir olay vardır.	Olay örgüsü yoktur.
Anlatmaya bağlı edebî metinler içinde sayılır.	Coşku ve heyecan dile getiren metinlerdendir.
Kelimeler, genellikle gerçek anlamlarıyla kullanılır.	Kelimeler, yan ve mecaz anlamda kullanılır.
Nesir (düzyazı) şekline dönüştürülebilir.	Şiirler, nesir (düzyazı) şekline dönüştürülemez.
Sanatsal yönü zayıftır.	Sanatsal yönü güçlüdür.
Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur.	Serim, düğüm ve çözüm bölümleri yoktur.

ÇOŞKU VE HEYECANA DAYALI METİNLER

1. Şiir

- Zengin imgelerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanılmasıyla oluşan edebî türe **şiir** denir.
- Şiir; hayal gücüne ve imgeye dayanır, insanın duygu dünyasına seslenir, insanda coşku ve heyecan uyandırır.
- Şiirde çağrışım, imge, sezgi önemli bir yer tutar. Şiirde ahenkli ve etkili bir söyleyiş ön plandadır.

2. Şiir Geleneği

- Ortak zevk ve dil anlayışına sahip şairlerin ortak şekil özelliklerini, ahenk unsurlarını, imge ve temaları kullanarak oluşturduğu şiir anlayışına **şiir geleneği** denir.

ÖRNEK

Öpkem kelip ogradım
Arslanlayu kökredim
Alplar başın togradım
Emdi meni kim tutar

Bu dizeler İslamiyet'in Kabulünden Önceki Türk Edebiyatı Dönemi şiir geleneği içinde oluşturulmuştur.

Benî candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı
Felekler yandı âhımdan murâdım şem'i yanmaz mı
Kamû bîmârınâ cânan devâ-yî derd eder ihsan
Niçin kılmaz manâ derman menî bîmâr sanmaz mı

Bu dizeler divan şiiri geleneği içinde oluşturulmuştur.

Kalktı göç eyledi Avşar elleri
Ağır ağır giden eller bizimdir
Arap atlar yakın eder ırağı
Yüce dağdan aşan yollar bizimdir

Bu dizeler halk şiiri geleneği içinde oluşturulmuştur.

ŞİİRİ OLUŞTURAN ÖGELER

1. Şiirde Yapı

Şiirdeki birimlerin bir tema etrafında belli bir düzene göre bir araya gelmesiyle oluşan bütünlüğe **şiirin yapısı** denir. Şiirin yapı unsurları şunlardır:

a. Nazım Birimi

Şiirin bütünü oluşturarak dizelerin kümeleniş biçimine **nazım birimi** denir. Nazım birimi, dize gruplarında bulunan dize sayısına göre adlandırılır.

Nazım birimleri şunlardır:

➤ Dize (Mısra)

- Şiirdeki her bir satıra **dize** / **mısra** denir. Dize, en küçük nazım birimidir. Bir şiirin parçası olabileceği gibi kendi içinde bağımsız bir bütün de olabilir:

Bırak saçlarınla oynasın rüzgâr

► Beyit (ikilik)

- İki dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümlere beyit adı verilir. Divan edebiyatında yaygın olarak kullanılan nazım birimidir.

*Ya şevk içinde harap ol, ya aşk içinde gönül
Ya lale açmalıdır göğsümüzde yahut gül*

► Dörtlük

- Dört dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümlere dörtlük denmektedir. Halk şiirinde yaygın olarak kullanılan nazım birimidir.

*Ağlama sakın çocuk, ağlama!
Korkmayana zarar gelmez, bunu bil.
Sevgini hep söyle, sakın saklama.
Aklından korkuyu, gözünden yaşı sil.*

► Bent

- Şiirde üç veya daha fazla dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümler **bent** olarak adlandırılır.

*Daha dokunmadan kurudu irem
Çöllere bir türlü yağamıyorum
Yeni bir koşunun başlangıcında
Biraz deprem sonrası
Biraz şehir hülyası
Bir kalp yangınından geriye kalan
Siyah gözlerine beni de götür
Artık bu yerlere sığamıyorum.*

b. Şiirde Gerçeklik

- Şairin, üzerinde yaşadığı dünyada meydana gelen veya hayal edilen bir gerçekliği yoruma dayalı şekilde değiştirip dili kullanımıyla bunu yeniden anlamlandırmasına **edebî gerçeklik** denir.
- Bu şiirde şair, ölüm gerçekliğini bir geminin limandan ayrılışı ve geride kalanların hissettikleri üzerinden anlatarak şiire ait bir gerçeklik oluşturmuştur.

c. Şiirde Ahenk Unsurları

► Tema

- Şiirde ele alınan ana duyguya **tema** denir. Şiiri oluşturan her birim temayı destekleyen bir düşünceyi, duyguyu, hayali; olayı, durumu dile getirir. Tema "aşk, tabiat, kahramanlık, tabiat, vatan sevgisi" gibi genel bir kavramdır.

► Konu

- Şiirde; temanın kişi, yer ve zaman bakımından sınırlandırılmış, somutlaştırılmış hâline **konu** denir.
- "**Kerem ile Aslı arasında yaşanan aşk**", "**Türk milletinin Kurtuluş Savaşı'nda vatan için yaptıkları**" vb. konuyu oluşturur.

ÖĞRETMEN NOTU

Tema genel, konu özeldir. Tema soyut, konu somuttur. Tema bir veya iki kelimeyle ifade edilebilir, konu daha çok kelimeyle ifade edilebilir.

► İmge

- Şiir dili ile oluşturulan ses ve söz kalıplarına **imge** denir. Bir varlığı, kavramı, durumu daha canlı ve daha etkili anlatmak amacıyla onu başka varlık, kavram veya durumların çizgi ve biçimleri içinde tasarlamadır.

► Mazmun

- Bazı özel kavram ve düşüncelerin ifadesinde kullanılan klişeleşmiş söz ve anlatımlara **mazmun** denir.
- Duygu ve düşünceleri mazmunlarla anlatma, özellikle divan edebiyatında yaygın olarak başvurulan bir durumdur.

BİLGİ PENCERESİ

Divan edebiyatında kullanılan bazı mazmunlar:
Nergis: göz, **keman:** kaş, **ok:** kirpik, **servi:** boy, **serv-i revan:** yürüyen sevgili, **gonca:** dudak veya ağız **yılan:** saç, inci: diş vb.

*Gül gülse dâim ağlasa bülbül aceb değil
Zîrâ kimine ağla demişler kimine gül*

Bu beyitte divan edebiyatında yaygın olarak kullanılan "gül" ve "bülbül" mazmunlarına yer verilmiştir. "Bülbül", âşık; "gül" ise sevgili yerine kullanılmıştır.

► Ahenk

- Dizelerdeki kelimelerin birbiriyle sağladığı uyuma **ahenk** denir. Şiirde ahenk; ritim, ses akışı, söyleyiş, ses ve kelime tekrarları ile sağlanır.
- Ahenksiz şiir düşünülemez. Her şiirin kendine özgü bir ahengi olduğu söylenebilir.

► Mahlas

- Divan şairlerinin şiirlerinde kullandığı takma ada **mahlas** denmektedir. Şairler, şiirlerinde mahlaslarını genellikle son beyitte söyler:

*Yok bu şehre içre senin vafettiğin dilber Nedîm
Bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana*

(Asıl adı Ahmet olan şair, şiirlerinde "Nedîm" takma adını kullanmıştır.)

> Tapşırma

- Halk şiirinde âşıkların mahlas almalarına, adlarını veya mahlaslarını kullanmalarına **tapşırma** adı verilmektedir.
- Ozanlar, genellikle şiirin son dördlüğünde adlarını veya mahlaslarını kullanır:

*Naçar Karac'oğlan naçar
Pençe urup göğsün açar
Kara gündür gelir geçer
Gamlanma gönül gamlanma*

(Ozan, "Karac'oğlan" takma adını kullanmıştır.)

> Nazire

- Herhangi bir şairin yazdığı şiire karşılık olarak başka bir şair tarafından konu, şekil, ölçü, hece, uyak sistemi bakımından hemen hemen aynı tarzda şiir yazılmasına **nazire** denir.
- Özellikle divan edebiyatında nazirecilik önemli bir yer tutar. Bir şairin başka bir şairin şiirine nazire yazması ona ve sanatına duyduğu saygıyı ifade eder.

> Nakarat

- Şiiri oluşturan bölümlerin (üçlük, dördlük vb.) her birinin sonunda aynen tekrarlanan dizeler **nakarat** olarak adlandırılır. Nakarat şiire ahenk kazandıran unsurlardan biridir. Divan şiirinde nakarat adı verilen bu tekrarlara halk şiirinde "**kavuştak**" veya "**bağlama**" denir.

> Aliterasyon

- Bir dize içinde veya devam eden dizeler arasında aynı ünsüzlerin tekrar edilmesine **aliterasyon** adı verilir.

*Eylüilde melûl oldu gönül soldu da lâle
Bir kâkûle meyletti gönül geldi bu hâle*

Bu dizelerde "l" seslerinin tekrarıyla ahenk sağlanmış yani aliterasyon yapılmıştır.

> Asonans

- Bir dize içinde veya devam eden dizeler arasında ünlü seslerin art arda tekrar edilmesiyle elde edilen uyuma **asonans** denir.

*Neyzen sen, nefes sen, neylersin neyi
Neyzensen, nefessen neylersin neyi*

Bu dizelerde "e" seslerinin tekrarıyla ahenk sağlanmış yani asonans yapılmıştır.

> Ölçü (Vezin)

- Şiirde dizelerde bulunan heceler belli kurallara göre dizilmesine **vezin / ölçü** denir. Türk şiirinde üç tür ölçü kullanılmıştır: hece ölçüsü, aruz ölçüsü, serbest ölçü.

Hece Ölçüsü: Şiirin her dizesindeki hece sayısının eşitliği esasına dayanan ölçüye **hece ölçüsü** adı verilir.

- Hece ölçüsü, Türk şiirinde en eski devirlerden beri kullanılagelen millî ölçüdür.
- İslamiyet Etkisindeki Türk Edebiyatı Dönemi'nde halk şiirinde hece ölçüsünün genellikle 7'li, 8'li ve 11'li kalıpları kullanılmıştır.

Millî Edebiyat Dönemi'nde ve Cumhuriyet Dönemi'nde pek çok şair hece ölçüsünün farklı kalıplarıyla şiirler yazmıştır.

*Ak saç-ı ba-şı-nı a-lıp e-li-ne / 11
Ka-ra hül-ya-la-ra dal an-ne-ci-ğim / 11
O tit-rek kal-bi-ni bah-tın ye-li-ne / 11
Bir in-ce tüy gi-bi sal an-ne-ci-ğim / 11*

Yukarıdaki dördlüğün her dizesi 11 heceden oluşmaktadır. Bu şiir 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Durak: Hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerde ölçü kalıpları içindeki durma yerlerine **durak** denir. Dizelerdeki duraklarda ahenk gereği kısa bir süre durulur. Duraklara dikkat edilmeksizin okunan şiir, beklenen etkiyi uyandırmaz. Her şiirin duraklı olması gibi bir zorunluluk yoktur. Durak; şiir okunurken belirlenir, ahenk gereği durulan yerler ayrılır, kelimeler bölünmez. Şiirler ölçüye göre genellikle şu şekilde duraklara ayrılır: 4 + 3 (7'li), 4 + 4 (8'li), 5 + 3 (8'li); 4 + 4 + 3 (11'li), 6 + 5 (11'li); 7 + 7 (14'lü).

ÖRNEK

*Gel dilberim / kan eyleme (4 + 4)
Seni kandan / sakınırım (4 + 4)*

*Doğan aydan / esen yelden (4 + 4)
Seni gülden / sakınırım (4 + 4)*

Bu şiir 8'li hece ölçüsüyle oluşturulmuştur. Her dizede 4 heceden sonra durulabildiği için dördlükte belirli bir **durak** vardır.

Aruz Ölçüsü: Dizelerdeki heceler açık (kısa) ve kapalı (uzun) oluşlarına dayanan ölçü türüne **aruz ölçüsü** denir.

Ünlü ile biten heceler, açık olup (•) ile gösterilir. Ünsüzle veya uzun ünlüyle biten heceler ise kapalı olup (—) ile gösterilir.

Aruzla ilgili bazı kavramlar

Vası: Ölçü gereği, ünsüzle biten bir kelimenin sonundaki ünsüzü, ünlüyle başlayan bir kelimeyle birlikte okuma.

İmale (Uzatma): Kısa ünlüyle biten ya da kısa ünlüden oluşan heceyi uzun okuma.

Med (Çekme): Uzun heceleri daha da uzun okuma.

Zihaf (Kısaltma): Ölçü gereği uzun heceyi kısa okuma.

Takti: Aruzla yazılmış bir şiiri, ölçü gereği parçalara ayırma işlemine **takti** denir.

Kasr (İnceltme): Kalın ünlü bir sözcüğün ince haliyle okunmasıdır. (mah - meh, sah - seh)

ÖRNEK

*Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik
— • / • — • / • — • / • —
mef'ûlü / mefâîlü / mefâîlü / fe'ûlün*

Serbest Ölçü: Dizelerdeki hece sayılarının eşitliği, heceler açık-kapalı olması gibi kurallara bağlı kalınmayan ölçü çeşidine **serbest ölçü** denir.

Serbest ölçü herhangi bir ölçünün kullanılmamasıdır. Böyle yazılmış şiirlerde ahenk; vurgu, tonlama tekrar, aliterasyon ve asonans gibi unsurlarla sağlanır. Edebiyatımızda Cumhuriyet Dönemi'nde kullanılmıştır.

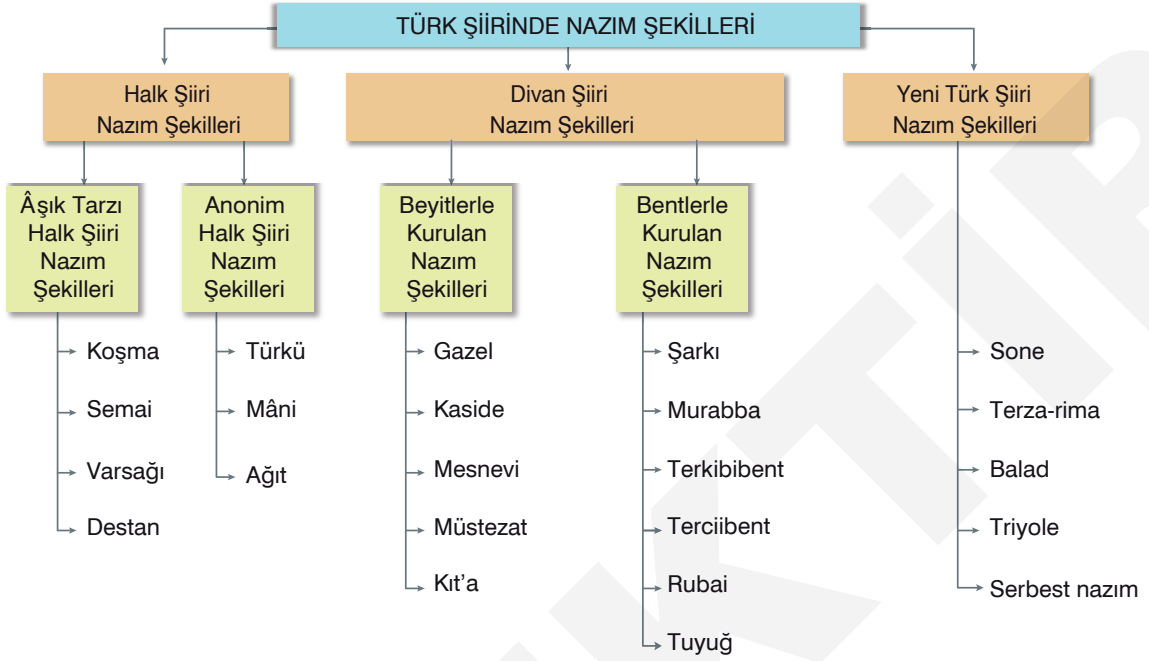
*Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralarımda;
Dokunabilir misiniz,
Gözyaşlarıma, ellerinizle?*

Orhan Veli

d. Nazım Biçimi / Şekli

Bir şiirin kafiye örgüsü, nazım birimi ve ölçüsüne göre kazandığı dış özelliğın adına **nazım biçimi** denir. Türk edebiyatında kullanılan başlıca nazım biçimleri şunlardır:

e. Nazım Türü

- Bir şiirin işlediği içeriğe (konu, tema vb.) göre aldığı isme **nazım türü** denir.
- Aynı nazım şekliyle oluşturulmuş şiirler ele aldıkları konuya göre farklı nazım türlerini oluşturur.
- Örneğin halk edebiyatında abab / cccb / dddb... şeklinde uyaklanan, 11'li hece ölçüsüyle oluşturulan; aşk, tabiat, ayrılık, yiğitlik gibi konuların ele alındığı şiirlere koşma adı verilir.
- Koşma nazım şekliyle oluşturulan şiirlerden “**aşk, sevgi, tabiat**” gibi temaları ele alanlara güzelleme, “**yiğitlik, kahramanlık**” temalarını ele alanlara koçaklama, “**yerği, eleştiri**” temaları ele alanlara taşlama, “**ölüm, ölen kişinin iyilikleri**” gibi temaları ele alanlara **ağıt** adı verilir.
- Türk edebiyatında kullanılan başlıca nazım türleri şunlardır:

KONULARINA GÖRE ŞİİR TÜRLERİ

Konularına göre şiir türleri; lirik şiir, epik şiir, satirik şiir, didaktik şiir, pastoral şiir, dramatik şiir olmak üzere altı çeşide ayrılır.

ÖĞRETMEN NOTU

Şairlerin tercihleri ve sanat anlayışları gibi nedenlerden dolayı modern şiirlerde hem lirik hem pastoral hem de satirik bir yön bulunabilir.

1. Lirik Şiir

Yunanca "Lyrikos" kelimesinden türeyen; aşk, tabiat, gurbet, özlem, vatan, din, ayrılık, ölüm gibi konularda duyguların dile getirildiği, coşkulu bir anlatımın kullanıldığı, akıldan çok hayal gücüne hitap eden duygusal şiirlere **lirik şiir** denir.

Türk edebiyatında; koşma, semai, varsağı, ağıt, mersiye, ilahi, mü-nacat gibi nazım şekilleri ve türleri lirik şiire örnek gösterilebilir.

ÖRNEK

Bugün ben bir güzel gördüm
Bakar cennet sarayından
Kamaştı gözümün nuru
Onun hüsn-i cemalinden

Erzurumlu Emrah

2. Epik Şiir

Savaş, kahramanlık, yiğitlik ve yurt sevgisi gibi konuları ya da tarihsel bir olayı coşkulu bir anlatımla işleyen şiirlere **epik şiir** denir. Epik şiir, kahramanlık şiiri olarak da bilinir ve bu şiir türünde olağanüstü olaylara yer verilebilir.

Halk edebiyatında; koçaklama, destan, varsağı gibi nazım biçimleri ve türleri epik özellikler göstermektedir.

ÖRNEK

Ferman padişahın, dağlar bizimdir
Dadaloğlu'm bir gün kavga kurulur
Öter tüfek davlumbazlar vurulur
Nice koç yiğitler yere serilir
Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir

Dadaloğlu

ÖRNEK ÖSYM TARZI 1

Mustafa Kemal'in kağnısı derdi, kağnısına
Mermi taşırdı öteye, dağ taş aşardı.
Çabuk giderdi, çok götürürdü Elifçik,
Nam salmıştı asker içinde.
Bu kez yine herkesten evvel almıştı yükünü,
Doğrulmuştu yola önceden önceden.

Bu dizelerde, aşağıdaki şiir türlerinden hangisine özgü nitelikler ağır basmaktadır?

- A) Epik B) Satirik C) Pastoral
D) Lirik E) Didaktik

3. Satirik Şiir

Toplum hayatının bozukluklarını ve düzensizliklerini, yöneticilerin beceriksizliklerini, insanın zaafalarını, kişilerin beğenilmeyen ve istenmeyen yönlerini açık ya da kapalı şekilde iğneli ve alaylı bir dille ifade eden şiirlere **satirik şiir** denir.

Divan edebiyatı şairlerinden Şeyhi'nin *Harname*'si ve Nefî'nin *Siham-ı Kaza*'sı en güzel satirik şiir örnekleri arasındadır. Yine bulunduğu dönemdeki topluma bir eleştiri getirdiği Terki-i Bent adlı eseriyle Bağdatlı Rûhî bu türde tanınan bir isimdir.

BİLGİ PENCERESİ

Satirik şiir; halk edebiyatında taşlama, divan edebiyatında hicviye (hiciv), Batı etkisindeki Türk edebiyatında -modern şiirde- ise yergi adını alır.

ÖRNEK

Bir odası vardır gayet küçücek
Kendi akılı sıra keyf yetirecek
Bir çanağı yoktur ayran içecek
Kahveyi bulunca fincan beğenmez

Seyranî

4. Didaktik Şiir

Bir düşünceyi aktarmak veya belli bir konuda öğüt, bilgi, ders vermek; ahlaki bir ders çıkarmak amacıyla öğretici nitelikte yazılan şiirlere **didaktik şiir** denir. Didaktik şiirler duygu değil düşünce ağırlıklıdır. Şiirin temelini oluşturan duygular ise ikinci plana itilmiştir.

Türk edebiyatında ilk didaktik eser Yusuf Has Hacığın Yazdığı 'Keta-dgu Bilig" adlı mesnevîlik Nabi, Ziya Paşa Yunus Emre, Mehmet Akif bu tür şiir yazar sanatçılardır.

ÖRNEK

Mecliste arif ol kelamı dinle
El iki söylerse, sen birin söyle
Elinden geldikçe sen eylik eyle
Hatıra dokunup yıkıcı olma

Karacaoğlan

ÖRNEK ÖSYM TARZI 2

I.

Kitap en iyi arkadaş
Bana neyi sorsam söyler.
Ne anlatsa en sonunda
Çalış, iyi, doğru ol der

II.

Uyuşukluktan vazgeçelim
Okumayı hedef seçelim
Yazmayı yol seçelim
Daha çok bilmek gerek

Aşağıdakilerden hangisi numaralanmış bu dörtlüklerin ortak özelliklerinden biri değildir?

- A) Öğüt verme amacı taşıması
- B) Benzer temaların işlenmesi
- C) Yalın bir söyleyiş tercih edilmesi
- D) Lirik şiir türünde oluşturulması
- E) Kelime tekrarlarına yer verilmesi

5. Pastoral Şiir

- Tabiat güzelliklerini; orman, yayla, dağ, köy ve çoban yaşamını ve bunlara karşı duyulan özlemleri anlatan; sade, süsten uzak ve içten bir dille yazılan şiirlere **pastoral şiir** denir.
- Pastoral kelimesi Latince “**çobanlara ilişkin**” anlamına gelen “**pastoralis**” kelimesine dayanır.

BİLGİ PENCERESİ

Pastoral şiirin “idil” ve “eglog” olmak üzere iki türü vardır. Bir ozanın ya da çobanın ağzından yazılıp kır yaşamının güzelliğini anlatan kısa, pastoral şiirlere idil; birkaç çobanın karşılıklı konuşmaları yoluyla oluşturulan aşk ve kır yaşamı üzerine duygu ve düşüncelerini yansıtan pastoral şiirlere eglog denir.

ÖRNEK

Nasıl yaşadığından, ne içip yediğinden,
Çingirak seslerinin dağlara değdiğinden
Anlattı, uzun uzun
Şehrin uğultusundan usanmış ruhumuzun
Nadir duyabildiği taze bir heyecanla.
Karıştı o gün bugün, bu zavallı çobanla
Bingöl yaylalarının mavi dumanlarına,
Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına.

Kemalettin Kamu

6. Dramatik Şiir

Tiyatro sahnesinde oynamak için yazılan şiirlerdir

Manzum tiyatro örnekleri bu türe örnektir.

ÖĞRETMEN NOTU

Edebiyatımızda, Abdülhak Hamit Tarhan'ın dramaları bu şiir türüne örnek gösterilebilir. Bu türde eser veren başlıca kişiler arasındaysa Namık Kemal ve Faruk Nafiz Çamlıbel sayılabilir.

Örnek Cevap Anahtarı

1 A

2 D

1. Uçun kuşlar uçun doğduğum yere
Şimdi dağlarında mor sümbül vardır
Ormanlar koynunda bir serin dere
Dikenler içinde sarı gül vardır

Bu dizelerin teması aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hasret   B) Karamsarlık   C) Yalnızlık
D) Umut   E) Yaşama sevinci

2. Akşam, yine akşam, yine akşam
Bir sırma kemerdir suya baksam
Üstümde semâ kavs-i mutalsam

Akşam, yine akşam, yine akşam
Göllerde bu dem bir kamış olsam

(kavs-i mutalsam: tılsımlı kavis, sihirli yay)

Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Dize tekrarıyla ahenk sağlanmıştır.
B) Görsel öğelerle çağrışım oluşturulmuştur.
C) "s" sesleriyle aliterasyon yapılmıştır.
D) Bentlerle oluşturulmuştur.
E) Bir manzume örneğidir.

3. Güzel yüzün görülmezdi
Bu aşk bende dirilmezdi
Güle kıymet verilmezdi
Âşık ve maşuk olmasa

Senden aldım bu feryadı
Bu imiş dünyanın tadı
Anılmazdı Veysel adı
O sana âşık olmasa

Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) 8'li hece ölçüsüyle oluşturulmuştur.
B) Dörtlük nazım birimiyle yazılmıştır.
C) Ahenk öğelerinden yararlanılmıştır.
D) Sözcüklerin tümü gerçek anlamlıdır.
E) Şairin mahlasına yer verilmiştir.

4. I. Halk şiirinde âşıkların mahlas almalarına, adlarını veya mahlaslarını kullanmalarına ---- adı verilmektedir. (tap-şırma)
II. Bazı özel kavram ve düşüncelerin ifadesinde kullanılan klişeleşmiş söz ve anlatımlara ---- denir. (manzume)
III. Bir amaç doğrultusunda düzyazıyla anlatılabilecek olay, olgu veya kavramların kafiyeli ve ölçülü anlatıldığı metinlere ---- adı verilir. (mazmun)
IV. Şiirde üç veya daha fazla dizeden oluşan ve anlam bütünlüğü taşıyan bölümler ---- olarak adlandırılır. (bent)

Numaralanmış cümlelerde bulunan boşluklara ayrıca içindeki kavramlar getirildiğinde bilgi yanlışının oluşmaması için ayrıca içindeki kavramlardan hangilerinin yerleri değiştirilmelidir?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III
D) II ve IV   E) III ve IV

5. **Aşağıdakilerden hangisi divan şiiri nazım türlerinden biri değildir?**

- A) Naat   B) Nefes   C) Methiye
D) Hicviye   E) Fahriye

6. At koşu tutmasın çıktığı zaman
Yalı kaval gibi yıktığı zaman
At dört kız on beşe yettiği zaman
Severim kır atı bir de güzeli

Dadaloğlu hile yoktur işimde
Yiğit olan yiğit görür düşünde
At dördünde güzel on beş yaşında
Severim kır atı bir de güzeli

Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Nazım birimi dördlüktür.
B) Redif ve kafiyeden yararlanılmıştır.
C) Nakarat kullanılarak ahenk sağlanmıştır.
D) Satirik türünde kaleme alınmıştır.
E) Şairin mahlasına yer verilmiştir.

7. Ne yediğim belli ne de içtiğim
Ne konuştuğum belli ne de göçtüğüm
Ne tattığım belli ne de biçtiğim
Bu ahvali hemen kovasım gelir

Bu dörtlükle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.
B) Düz uyakla uyaklanmıştır.
C) Duygulara hitap edilmiştir.
D) Rediften yararlanılmıştır.
E) İmgeli anlatım ağır basmaktadır.

8. Göremedim bir güler yüz yârimden
Beni etti vatanımdan yurdumdan
O hayali ayrılmıyor serimden
Saçlarının lülesinden usandım

Bu dörtlükle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) 11'li hece ölçüsüyle oluşturulmuştur.
B) Lirik şiir türünde yazılmıştır.
C) Üzüntü duygusu dile getirilmiştir.
D) Ahenk unsuru kullanılmıştır.
E) Sarmal uyakla uyaklanmıştır.

9. Vurulmuş tertemiz alnından, uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor Tevhid'i.
Bedr'in arslanları ancak, bu kadar şanlı idi.
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
"Gömelim gel seni tarihe." desem, sığmazsın.

Bu dizelerde, aşağıdaki şiir türlerinden hangisine özgü nitelikler ağır basmaktadır?

- A) Epik
B) Satirik
C) Lirik
D) Didaktik
E) Pastoral

10. Dost düşman önümde yürür
Bilmedim asıl dostu
Doştların canıma kastı
Beni dostlarım öldürür

Ağamsın kardaşimsın der
Gülerek kalbime girer
Sinsice için için yer
Beni dostlarım öldürür

Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Nazım biriminin dörtlük olduğu
B) Satirik şiir özelliği gösterdiği
C) Kelime tekrarlarına yer verildiği
D) Öğretme amacı güdüldüğü
E) Mecazlı söyleyişe yer verildiği

11. Yokuşun dibinden bir tavşan kalktı
Sırtı ala çakır,
Karnı sût beyaz
Garip, iki canlı, bir dağ tavşanı
Yüreği ağzında, öyle zavallı!
Tövbeye getirir insanı
Tenhaydı, tenhaydı vakitler
Kusursuz, çırılçıplak bir şafağı

Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Serbest ölçüyle yazıldığı
B) Dramatik şiir özelliği gösterdiği
C) Kelime tekrarlarına yer verildiği
D) Öğretme amacı güdüldüğü
E) Mecazlı söyleyişe yer verildiği

HALK EDEBİYATI GENEL ÖZELLİKLERİ

- Sanatçılar halk içinde yetişmiştir. Halkın kullandığı açık anlaşılır bir dil kullanırlar.
- Şiirler genellikle saz (bağlama) eşliğinde söylenir.
- Şiirler genellikle hece ölçüsüyle söylenir.
- XVII. yüzyıldan itibaren divan şiirinin etkisi artmıştır.
- XVII. yüzyıla kadar şiirler genellikle dördlük nazım birimiyle söylenmiş ya da yazılmıştır.
- Her türlü konu işlenmekle birlikte daha çok aşk, ölüm, ayrılık, doğa ve kahramanlık konuları işlenmiştir.
- Anonim, dinî ve âşık tarzı biçiminde üç türü vardır.
- İslam etkisinde gelişen Türk edebiyatı kapsamında ele alınmıştır.
- Şiirlerde başlık yoktur. Başlık nazım şekli ile adlandırılır.
- Somut edebiyattır, güzleme dayalıdır.
- Şairlerin şiirleri cönle adı verilen eserlerde toplanır.
- Kendine özgü nazım biçimleri ve nazım türleri vardır.
- Divan edebiyatına göre daha yerli olduğu söylenebilir.
- En çok 7'li 8'li ve 11'li kalıplar kullanılmıştır.

ANONİM HALK EDEBİYATI

- Söyleyeni tamamen unutulmuş, mahlassız ya da söyleyeni hiçbir zaman bilinmemiş ürünlerden oluşur.
- Ürünler halkın ortak malı olmuştur.
- Nesilden nesile aktarılan sözlü edebiyat kaynaklı ürünlerdir.
- Zamanla söylenişinde değişiklikler olabilmektedir.
- En çok yarım kafiye kullanılmıştır.
- Şiir biçiminde olanlar hece ölçüsüyle söylenmiştir.
- Anonim ürünler kimi zaman âşıkların şiirleriyle birlikte cönklerde yer alabilir.
- Kendisine özgü ezgilerle söylenen türleri vardır.
- Her türlü konu işlenmekle birlikte daha çok aşk, ölüm, ayrılık, doğa ve kahramanlık konuları işlenmiştir.
- Mâni, türkü, doğa destan, halk hikâyeleri, Nasrettin Hoca fıkraları, geleneksel halk tiyatrosu, ninni, bilmece, atasözü, bilinmesi gereken anonim halk edebiyatı ürünleridir.

1. Mâni

- Her türlü konu işlenebilir.
- 7'li hece ölçüsüyle söylenmektedir.
- Amacına göre türleri vardır: düğün, ramazan, asker...
- Biçimine göre türleri vardır: Düz, ayaklı, deyiş...

- Kendine özgü ezgisi vardır.
- Farklı coğrafyalarda değişik adlarla bilinmektedir.
- aaxa biçiminde kendi ismiyle anılan, mâni tipi uyak düzeni vardır.
- Mâni dendiğinde genellikle tek dördlük olduğu düşünülür.
- Asıl anlatılmak istenen son iki dizededir. İlk iki dize doldurma niteliğinde olup asıl konudan bağımsızdır.

a. Düz Mâni (Asıl Mâni)

- Tam mâni olarak da bilinir.
- Bütün dizeler 7 hecelidir. aaxa biçiminde uyaklanır, tek dördükten oluşur.

ÖRNEK

Karşıda koyun kuzu
Koyuna verin tuzu
Koyun tuzu neylesin
Bekâra verin kızı

ÖRNEK

Gayadan attın anam
Gumlara gattın anam
Birçok gızın var gibi
Uzağa attın anam

b. Kesik Mâni

- İlk dize 3, 4, 5 heceli yani hece sayısı 7'den azdır. Eksiktir. Genellikle cinaslı mâniler kesik mâni biçimindedir.

ÖRNEK

O yarınan
Su geliyor o yarınan
Hiçbir murat alamadım
Ömrüm bitti o yârinan

c. Artık (Yedekli) Mâni

- Dört dizeden fazla olan mânilerdir. aaxaxa biçimindedir.

ÖRNEK

Ekin ekdim bitmiyor
Boya vurdum tutmuyor
Aramızda dağlar var
Elim yâre yetmiyor
Şekerli yemek yaptım
Boğazımdan gitmiyor.

d. Ayaklı Mânî

- ☞ Kesik cinaslı mânilerin ilk dizesinin 7 hece şekline dönüştürüldüğü doldurmalı mânilerdir.

ÖRNEK

Ah o beni o beni
Kâkûl örtmüş o beni
Ben yârimi unutmam
Unutsa da o beni

e. Değiş Mânî

- ☞ İki kişinin karşılıklı söylediği manidir.
- ☞ Soru yanıt şeklinde düzenlenir.

ÖĞRETMEN NOTU

- ☞ Not: Değiş mani türüne örnek olarak yazılabilir.
- ☞ Değiş tarzında diyalog biçiminde mâniler de vardır.
Altınım alma beni,
Dillere salma beni,
Götür sarrafa göster,
Kalp isem alma beni.

Altınsın aldım seni,
Dillere saldım seni,
Sarraf seni neylesin,
Beğendim aldım seni.

2. Türkü

- ☞ Kendine özgü ezgisi olan genellikle 8 ve 11'li hece ölçüsüyle söylenen ve nesilden nesile aktarılırken zamanla değişebilen şiiirlerdir.
  - İlk bölümü asıl bölüm olan bent, nakarat biçiminde tekrarlanan bölüm ise kavuştak adını alır.
  - Ezgilerine göre isimlendirilir: Usullü (uzun havalar), usulsüz (kırık, çiftetelli...)
  - Bağlama eşliğinde söylenir.
  - Bazı türküler yörelerine göre adlandırılır: Kayabaşı,bozlak...
  - Kafiye örgüsü “**aaab, cccb dddb**”, aaabb, cccbb, dddb, veya aaabcc, ddbcc, eeebcc

a. 2. Bent

Evde kaynanası evi bezedir
Yolda kaynatası yolu gözedir
Gelinsiz haneyi kime bezedir

b. Nakarat (kavuştak)

Nettin Kızılırmak allı gelini
Gelini gelini benim yârimi

3. Ninni

- ☞ Bebeklere sanat zevki aşlayan bir şiiir türüdür.
- ☞ Genellikle bebeğe seslenme kısmı nakarattır.
- ☞ Genelde aaxa biçimide uyaklanır.
- ☞ Divanu Lugatit Tünle'te “**balu balu**” diye adlandırılır.

ÖRNEK

Yağmur yağar sere serpe
Kulağında elmas küpe
Uyuturum kızımı öpe
Eee Eee ninni

4. Ağıt

- ☞ Bir kişinin ölümünden duyulan acı ifade edilir. Dörtlükler hâlinde abab, cccb, dddb şeklinde kafiyelenir.
- ☞ Ağıtlar belli bir ezgiyle söylenir. Ağıtın İslam öncesi Türk edebiyatındaki karşılığı sagudur. Divan edebiyatında da mersiyeler aynı amaçla söylenen şiiirlerdir.

5. Bilmece

- ☞ Bir cevabı buldurmaya yönelik şiiirsel bir türdür.
- ☞ Mânîye benzer, amacı ve dize sayısı yönüyle farklıdır.

ÖRNEK

Benzerim bir topa,
Güzel tadımı unutma.
Yazın çalarım kapını,
Tatlandırırım ağzını.

6. Atasözü

- ☞ Kalıplaşmış özlü sözlerdir. Az sözle çok şey anlatılır.
- ☞ Kalıplaşmış ifadeler olduğu için sözcükleri değiştirilemez. Farklı çekimlenemez.

ÖRNEK

Damlaya damlaya göl olur. Bugünün işini yarın bırakma. Ayağını yorganına göre uzat. Balık baştan kokar. Mum dibine ışık vermez.

Dede Korkut Hikâyeleri

- 👉 12 hikâye ve bir mukaddimeden(ön söz) oluşan destandan halk hikâyesine geçişi temsil eden İslam öncesi ve İslam sonrası gelenekleri bir arada bulunduran bir eserdir.
- 👉 Son dönemlerde “**Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi**” adlı hikâye Günbed nüshası adıyla bulunmuştur. Bu nüsha, Dede Korkut anlatmalarının XVIII. yüzyıla kadar geldiğini göstermesi ve Güney Azerbaycan, özellikle Tebriz ağzını yansıtan bir dille yazılmış olması açısından önem taşımaktadır.
- 👉 10-12. yüzyıllarda Oğuzların yaşantısını ve mücadelelerini anlatır.
- 👉 Batı Türkçesine ait Oğuz lehçesi ile kaleme alınmıştır.
- 👉 Olaylar şiir biçiminde, açıklamalar nesir biçimindedir.
- 👉 Dede Korkut dindar, ağız dualı bilge adam tipini temsil eder. Olayların sonunda soy soylar boy boylar. Nikâh kıyar, çocuklara ad koyar. Herkes onu sayar sever. Bir komutan ya da yönetici değildir. Bazı anlatılarda Korkut Ata olarak geçmektedir.
- 👉 15. yüzyılda yazıya geçirilmiştir.
- 👉 Hikâyelerde Müslüman Oğuzların, komşuları olan Rum, Ermeni ve Gürcü devlet veya beyliklerle yaptıkları savaşlar; bazılarında kendi iç mücadeleleri; bazılarında da tabiatüstü varlıklara (Azrail, pınar perisi, pınar perisinin oğlu Tepegöz) karşı giriştikleri mücadeleler anlatılmıştır. Oğuzlar Müslüman’dır fakat Dede Korkut Hikâyeleri’nde din çok kuvvetli bir unsur olarak görülmez. Çünkü Oğuz Türklerinin İslamiyet’i kabul etmelerine rağmen henüz tam anlamıyla İslam dinine uygun bir yaşamları yoktur. Bu da hem Azrail’in görünen bir varlık gibi Deli Dumrul’la dövüşmesine hem de bu metinlerde dinin etkisinin neden az olduğuna açıklık getirmektedir.

Halk Hikâyesi

- 👉 Aşk ve kahramanlık konusunu işleyen, destana göre daha kişisel bir konusu olan hem şiir hem nesir karışık biçimde söylenen bir türdür. Âşıklar tarafından anlatılır.
- 👉 Köroğlu, bilinen en önemli kahramanlık hikâyesinin anlatıldığı halk hikâyesidir.
- 👉 Hz. Ali Cenknâmeleri konusu itibarıyla dinî kahramanlık hikâyeleri içinde değerlendirilebilir.
- 👉 Kerem ile Aslı, Arzu ile Kamber, Emrah ile Selvihan, Tahir ile Zühre en bilindik aşk konulu halk hikâyeleridir.
- 👉 Genellikle çocuksuzluk- sevgiliye kavuşamama konusu vurgulanır.
- 👉 Gerçekle olağanüstülük bir aradadır.
- 👉 Sevgiliye kavuşma çabası işlenir.
- 👉 Bazıları mutlu sonla bitmez.

ÖRNEK

a. FERHAT İLE ŞİRİN

Amasya yöresinin en usta süslemecisi (nakkaş) olan Ferhat’a kız kardeşi Şirin için bir köşk yaptırmaya karar veren Mehmene Bânu, Ferhat’ı görevlendirir. Ferhat çalışırken Şirin’i görür ve ona âşık olur. Mehmene Bânu da Ferhat’ı sevmektedir. Bu nedenle Şirin’le evlenmesine karşı çıkar. Ferhat, Amasya kentinin hükümdarı Hürmüz Şah’a başına gelenleri anlatır. Birlikte Erzen’e gidip Şirin’i Mehmene Bânu’dan isterler. Mehmene Bânu karşı çıkınca iki hükümdar birbirlerine savaş açarlar. Savaş sırasında Hürmüz Şah’ın oğlu da Şirin’e âşık olur. Savaş sonunda yenilen Mehmene Bânu her şeyi bırakıp kaçar. Şirin Amasya’ya getirilir. Oğlunun da Şirin’e âşık olduğunu öğrenen Hürmüz Şah güç durumda kalır. En sonunda Ferhat’a Amasya yakınlarındaki bir dağı delip kente oradan su getirme işini başarırsa Şirin’le evlenebileceğini söyler. Ferhat büyük bir coşku ile işe koyulur ve bir süre sonra işin sonuna yaklaşır. Ferhat’ın bu işi başaracağını anlayan Hürmüz Şah, Ferhat’a yaşlı bir kadınla Şirin’in öldüğü haberini yollar. Bu yalan habere inanan Ferhat, Şirin’in ölüm acısına dayanamaz ve dağları deldiği gürzünü canına kıymak amacıyla havaya fırlatır ve yere düşen gürzün altında kalarak ölür. Ferhat’ın ölüm haberini alan Şirin de bir hançerle kendini öldürür, iki sevgiliyi yan yana gömerler. Söyleneye göre; her bahar Ferhat’ın mezarı üstünde kırmızı, Şirin’in mezarı üstünde beyaz bir gül ve aralarında da bir diken çıkmaktadır.

b. ARZU İLE KAMBER

Bir eşkiya baskınından sağ kurtulan tek çocuk olan Kamber’i evlatlık olarak büyüten ailenin Arzu ismini verdikleri bir kızları dünyaya gelir. Çocuklar büyüdüklerinde birbirlerine âşık olur ama Arzu’nun kötü yürekli annesi bunların bir araya gelmesine engel olur. Kamber kederinden dağlara gider, Arzu zorla bir zenginle evlendirilir ancak Arzu adamı kendisine yaklaştırmaz. Bunun üzerine adam üzüntüsünden ölür. Günün birinde Arzu ile Kamber birbirlerini bulur. Arzu’nun annesi yine bunların bir araya gelmesine engel olmak ister. Ancak gençlerin etrafı suyla çevrili olduğundan yanlarına yaklaşamaz. Bu sırada iki gencin göğsünden birer güvercin havalanarak uçar. Âşıklar orada ruhlarını teslim eder.

c. KEREM İLE ASLI

İsfahan padişahının yaşlandığı bir dönemde Kerem adını verdiği mirasını bırakacak bir erkek evladı olur. Padişahın “**Keşiş**” diye hitap ettiği Ermeni bir yardımcısı vardır. Keşiş’in de Aslı adında dünyalar güzeli bir kızı vardır. Bu iki genç birbirlerine âşık olur. Ancak Aslı’nın ailesi din farkı nedeniyle kızlarını Kerem’e vermemek için şehirden uzaklaşırlar. Kerem bir gün arkadaşı Sofu’yla gezerken Aslı’yla karşılaşır. Kerem’in nutku tutulur ve bir daha konuşamaz. Bir süre sonra Aslı ortadan kaybolur. Kerem Aslı’yı bulmak için yollara düşer. Yolda karşısına çıkan herkese Aslı’yı sorar. Bir gün Sofu Kerem’in yanına gelir. Kerem’e, Aslı’nın başkasıyla evleneceğini söyler. Kerem bunu duyar duymaz Aslı’nın evine gider. Aslı ile Kerem o gece evlenirler. Keşiş düğün sırasında Kerem’e büyü yapar, düğünden sonra Kerem ile Aslı yorgun bir şekilde evlerine

dönerler. Kerem üstündeki mintanı çıkarmak için düğmeleri açar fakat düğmeler tekrar iliklenir. Daha sonra Kerem birkaç kez mintanı çıkarmayı denese de başaramaz. Yorgunluktan bir “Ah” çeken Kerem ağızından yayılan ateşle yanmaya başlar. Aslı Kerem’i söndürmek için ona su verir fakat bu sefer ateş daha da güçlenir. Birkaç dakika içinde Kerem yanmaktan kül olur. Aslı da Kerem’in küllerini saçları ile süpürürken alev alır ve yanar. Böylece iki âşık öldükten sonra külleri ile birbirlerine kavuşur.

d. TAHİR İLE ZÜHRE

Çocuğu olmadığı için pek üzgün olan bir hükümdar vardır. Veziri de kendi durumundadır. Bir gün veziriyle geziye çıkarlar. Yolda bir derviş ile karşılaşılır. Derviş onlara bir elma verir. Doğacak çocukların da birbiriyle evlendirilmesini söyler. O gece yarımşar elmayı eşleriyle yerler. Hükümdarın kızı, vezirin ise bir oğlu dünyaya gelir. Dervişin sözüne uyarak kızın adını Zühre, oğlanın adını Tahir koyarlar. Bu çocuklar ergenlik çağına gelince birbirine âşık olurlar. Hükümdar ve vezir bu evliliğe razıdır. Fakat tam çocuklarını evlendirmek üzereyken Karadiken isminde bir köle, Zühre’nin annesini kandırır. Zenci köle hükümdara çeşitli ilaçlar ve sihirler yaparak evlendirme kararından hükümdarı vazgeçirir. Ama genç âşıklar gizli gizli buluşurlar. Karadiken, bunların durumunu bildirince hükümdar Tahir’i Mardin Kalesi’ndeki zindana attırır. Tahir, epey maceralardan sonra zindandan kurtulup yurduna döner. O gece Zühre, zorla bir başkasıyla evlendirilmektedir. Zühre’nin evleneceğini öğrenen Tahir, ihtiyar bir âşık kıyafetiyle saraydaki düğüne gider. Bir yolunu bulup Zühre ile yalnız baş başa kalır. Kaçmak için karar verirler. Karadiken yine durumu öğrenir. Kaçarlarken saray muhafızları Tahir’in üzerine atılırlar. Tahir bunların hepsiyle başa çıksa da sonunda kementlerle yakalanır. Hükümdar, Tahir’i parçalatıp etlerini lime lime doğratır. Bu durumu öğrenen Zühre çılgına döner anne ve babasına sitem ediyor.

ETKİNLİK 1

Aşağıdaki numaralanmış türleri karşısındaki özelliklerin uygun olanı ile eşleştiriniz.

TÜRLER	ÖZELLİK
1. Türkü	a Çekirdek aşamasında şekillenmeye başlar.
2. Halk hikâyesi	b Genellikle tek dörtlükten oluşur.
3. Mânî	c Tekrarlanan bölümlerine kavuştak veya nakarat adı verilir.
4. Atasözü	d İslam öncesindeki sagunun yerine geçmiştir.
5. Destan	e Şiirle düzyazının iç içe olduğu anonim anlatılardır.
	f Çocukları eğitmek için söylenen uzun anlatılardır.
	g Tecrübenin kalıplaşmış sözlere dönüştüğü özlü sözlerdir.

ETKİNLİK 2

Aşağıdaki yargıların başına yargı doğru ise D, yanlışsa Y yazınız.

1. (.....)	Halk şairleri genellikle serbest ölçüyle yazdıkları şiirlerle tanınmıştır.
2. (.....)	Halk şairi denince akla gelen müzik aleti sazdır.
3. (.....)	Anonim anlatıların içinde şiirlere yer verilmez.
4. (.....)	Nasrettin Hoca ünlü bir fıkra yazardır.
5. (.....)	Türküler düz mânilerden uzun olan anonim şiirlerdendir.
6. (.....)	Türlere ait doğal destanların çoğu üç aşamalarını da tamamlamıştır.
7. (.....)	Ayaklı mânilere doldurmalı mâni de denir.

ETKİNLİK 3

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun olan sözcükleri yazınız.

1.	İslam etkisinde gelişen Türk edebiyatı içerisinde yer alan--üç koldan gelişmiştir.
2.	Halk edebiyatında kopuz yerine---- kullanılmıştır.
3.	Divan şiirinden etkilenmeyen şairler şiirlerini---- ölçüsüyle söylemişlerdir.
4.	----mânilerde ilk dizedeki hece sayısı eksiktir.
5.	Türkülerde tekrar eden dizelerden oluşan bölüme---- denir.
6.	Türlere ait destanlarda ---- aşamasından genellikle söz edilemez.
7.	----bebeklere sanatı sevdirmeye yarayan farklı biçimlerde söylenebilen ezgili şiirlerdir.

1. Oğuzların nesilden nesile aktararak getirdikleri, yaşam mücadeleleriyle şekillenen anlatıları zamanla değişirken benimstedikleri İslam inancından da oldukça etkilenmişti. Bu anlatıların en önemlisi bir ---- benzeyen fakat daha gerçekçi anlatılardan oluşan, şiirler arasına düzyazının da karıştığı Türk İslam medeniyetinde önemli bir yere sahip olmayı başaran ---- gelmekteydi.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) halk hikâyesine - Manas Destanı
B) masala - Dede Korkut Hikâyeleri
C) destana - Divân-ı Hikmet
D) masala - Battalname
E) destana - Dede Korkut Hikâyeleri

2. • Kerem ile Aslı
• Manas Destanı
• Battalname
• Dede Korkut Hikâyeleri

Aşağıdakilerden hangisi bu eserlerin ortak özelliklerinden değildir?

- A) Anonim eserler içinde yer almaları
B) Masalsı anlatımdan yararlanmaları
C) Yazıya geçirilememiş Türk destanlarından olmaları
D) Olağanüstü durumlara yer vermeleri
E) Nazım- nesir karışık bir anlatıma sahip olmaları

3. Anonim halk edebiyatı içinde düşünebileceğimiz---- adlı eser Beylikler Dönemi'ndeki olaylara gerçekçi bir yaklaşımı olduğu için yazıya aktarıldıktan sonra ---- kitabı olarak üniversite niteliğindeki okullarda okutulmuştur.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Kitab-ı Dede Korkut – psikoloji
B) Battalname – edebiyat
C) Danişmendname – tarih
D) Cenkname – edebiyat
E) Danişmendname – coğrafya

4. **Aşağıdakilerden hangisi mâni nazım biçiminin özelliklerinden değildir?**

- A) Asıl anlatılmak istenen son iki dizeye bırakılır.
B) Genellikle tek dörtlükten oluşur.
C) Asıl mâniler düz mânilerdir.
D) Yedekli olanlar diyalog biçiminde söylenir.
E) Mahlas kullanılmayan şiirlerdendir.

5. I. Anonim halk şiirlerindedir.
II. Bent bölümünde nakarat vardır.
III. Sabit bir nazım birimi yoktur.
IV. Serbest şiir biçimine uygundur.

Numaralanmış cümlelerden hangileri türkülerin özelliklerinden değildir?

- A) I ve II
B) II ve III
C) I ve IV
D) II ve IV
E) III ve IV

- 6.

	TÜR	ÖZELLİK
I.	Doğal destan	Yayıma aşaması son aşama değildir.
II.	Türkü	Saz eşliğinde icra edilir.
III.	Mâni	Kısa şiirler arasında yer alır.
IV.	Bilmece	Şiir biçiminde söylenebilir.
V.	Cenkname	Eğlenceleri anlatan halk hikâyesidir.

Yukarıda numaralanmış türlerden hangisinin özelliği yanlış verilmiştir?

- A) I
B) II
C) III
D) IV
E) V

7. (I) İslam etkisinin devam ettiği yıllarda ortaya çıkan halk edebiyatı ürünlerinde İslam öncesi dönemin izlerinin de tamamen kaybolmadığı görülür. (II) Masaldan öyküye geçiş için bir köprü olan Dede Korkut Hikâyeleri bunun en güzel örneğidir. (III) Bu eserde İslam öncesi kültürün vazgeçilmez unsurları da zaman zaman kendisini göstermektedir. (IV) Bir çeşit halk hikâyesi diyebileceğimiz bu eserin ana karakterinde de bu iki dönemin birleştiği sezilmektedir. (V) Seçilen isimler, kahramanlık anlayışı da bu eserin İslam öncesinden izler taşıdığını gösterir.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerden hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

8. **Aşağıdakilerden hangisi nesir de içerdiği için anonim halk şiirleri arasında yer almaz?**

- A) Türküler   B) Mâniler   C) Ağıtlar
D) Ninniler   E) Halk hikâyeleri

9. Bebekleri uyutmakta zorlanan annelerin başvurduğu yöntemlerden biri de onlar için en uygun şiir türü olan ve içinde onlara hitapların olduğu ---- söylemektir. Böylece anneler onların küçücükken bile sanattan uzak kalmasının önüne geçmiş olurlar.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Türküler   B) Mâniler   C) Doğal Destanlar
D) Ninniler   E) Halk hikâyeleri

10. **Aşağıdakilerden hangisi içerisinde yabancı sözcüklerin çok yer almadığı şiirlerle birlikte bir aşk veya kahramanlık hikâyesinin harmanlandığı bir edebî tür olarak bilinmektedir?**

- A) Mesneviler   B) Kasideler   C) Halk hikâyeleri
D) Masallar   E) Destanlar

11. **Aşağıdakilerden hangisi Türk halk edebiyatına ait anonim ürünlere örnek gösterilebilir?**

- A) Alp Er Tunga Sagusu
B) Nasrettin Hoca fıkraları
C) Kutadgu Bilig
D) Divânu Lügâti't-Türk
E) Divân-ı Hikmet

12. I. Divan şiiri ile aynı dönemde gelişme göstermiştir.
II. Söyleyeni belli olmayanlarda aruz ölçüsü kullanılmıştır.
III. Anlaşılır yerli bir dil aracılığıyla dile getirilmiştir.

Numaralanmış cümlelerden hangileri halk şiirinin genel özelliklerindedir?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) I ve III
D) II ve III   E) I, II ve III

13. • Kerem ile Aslı
• Tahir ile Zühre
• Arzu ile Kamber
• Emrah ile Selvihan

Aşağıdakilerden hangisi bu ürünlerin ortak özelliklerinden değildir?

- A) Hepsinde mutlu sonun olması
B) Âşık maşuk ilişkisi üzerine kurulmaları
C) Nazımla birlikte nesirden de yararlanması
D) Halk edebiyatı geleneği kapsamında olmaları
E) Sözlü anonim anlatıları arasında yer almaları

1. Oy aman kara gözler
Sürmeli kara gözler
Gemim deryada kaldı
Gözlerim kara gözler.

Bu mâninin ilk dizesinin ünlemi eklenmeden önceki şekli aşağıdakilerden hangisine örnektir?

- A) Ayaklı mâni   B) Artık mâni   C) Düz mâni
D) Kesik mâni   E) Yedekli mâni

2. Kaşların ok dedikçe
Kirpiğin çok dedikçe
Pek mi gönlün büyüdü
Sen gibi yok dedikçe

Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Düz mâni türüne örnek olarak verilebilir.
B) Kavuştak dizesi yoktur.
C) Benzetme sanatından yararlanılmıştır.
D) Duygulara yer verilmiştir.
E) Uyak örgüsü sadece mânilerde kullanılmıştır.

3. Hey on beşli on beşli
Tokat yolları taşlı
On beşliler gidiyor
Kızların gözü yaşlı

Aslan yârim kız senin adın Hediye
Ben dolandım sen de dolan gel beriye
Fistan aldım endazesini on yediye

Gidiyom gidemiyom
Az doldur içemiyom
Sevdiğim pek gönüllü
Koyup da gidemiyom

Aslan yârim kız senin adın Hediye
Ben dolandım sen de dolan gel beriye
Fistan aldım endazesini on yediye

Biçim, içerik ve anlatım özelliklerine bakıldığında bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Lirik şiir türüne örnek gösterilebilir.
B) Ezgili bir şiir parçası görünümündedir.
C) Söyleyeni belli değildir.
D) Karşı -beri türünde bir mâni örneğidir.
E) Uyak ve rediften yararlanılmıştır.

4. Derdim var beller gibi
Söylemem eller gibi
Kalbimin hüznü var
Yıkılmış eller gibi
Gözlerimden yaş akar
Bulanmış seller gibi

Bu dizelerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Tekrar sanatından yararlanılmıştır.
B) Lirik şiirler arasında yer almaktadır.
C) Doldurmalı mâni türüne örnek gösterilebilir.
D) Söyleyeni belli olmayan bir halk şiiridir.
E) Hece ölçüsüyle söylenmiştir.

5. I. Hece ölçüsüyle söylenmiştir.
II. Ulusal bir ana kahramanı vardır.
III. Fantastik bir söyleyiş hâkimdir.

Numaralanmış özelliklerden hangileri destanla masalın ortak özelliklerinden değildir?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) I ve III
D) Yalnız III   E) II ve III

6. İçi yumuşak pamuk gibi,
Dışı renkli şeker gibi.
Konulduğu yerde yatar,
Uyuklayan adam gibi...

Bu dörtlükte dize sonlarındaki seslerin örgüsüne baktığımızda bir ---- benzediğini fakat bir cevabı buldurma amacı taşıdığı ve dizelerdeki hece sayısı 7 olmadığı için bu dörtlüğün ---- türüne örnek olduğunu söyleyebiliriz.

Yukarıdaki dizelerle ilgili açıklamada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Mâniye - bilmece
B) Bilmeceye - mâni
C) Bilmeceye - ninni
D) Ninniye - bilmece
E) Mâniye - ninni

7. I. Sanatsal bir işlevi olan ezgisi vardır.
II. Genellikle yinelenen bir kısım vardır.
III. Anonim halk şiirleri arasında yer alır.

Numaralanmış özelliklerden hangileri türkü ile ninninin ortak yanlarındandır?

- A) I ve II   B) I ve III   C) Yalnız III
D) II ve III   E) I, II ve III

8. **Türkü ile mâninin karşılaştırılmasıyla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?**

- A) Mâni dördlük nazım birimiyle yazılırken türküde bent ve kavuştuktan oluşan farklı nazım birimleri kullanılmıştır.
B) Türküler mânilerden farklı olarak ezgilerine göre de türlere ayrılan bir nazım biçimidir.
C) Mâni ve türküler hazırlıksız söylenen doğaçlama şiirler arasında yer alır.
D) Mâniler saz eşliğinde söylenen pastoral şiirlerdir, türküler ise didaktik yönü güçlü olan hikâyeli şiirlerdir.
E) Mâniler her konuda söylenebildiği için türkülere göre konu alanının daha geniş olduğu görülür.

9. Ağam İstanbul'u mesken mi tuttun
Gördün güzelleri beni unuttun
Sılaya gelmeye yemin mi ettin

Gayrı dayanacak özüm kalmadı
Mektuba yazacak sözüm kalmadı

Yukarıdaki nazım şekli ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) 11'li hece ölçüsüyle oluşturulmuştur.
B) Gurbet, özlem duygusu işlenmektedir.
C) Bir türküden alınmıştır.
D) Bir bent bir kavuştak vardır.
E) Âşık edebiyatına ait İstanbullu bir şair tarafından söylenmiştir.

10. **Halk hikâyeleriyle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?**

- A) Anlatım nazım-nesir iç içe dayalı olarak ilerlemektedir.
B) İşlenen konular daha çok sevgi ve kahramanlık konularıdır.
C) Hikâyenin sonunda iyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır.
D) Olaylar sade bir dille anlatılır.
E) Kişiler gerçek yaşamdakilere yakındır.

11. **Halk edebiyatı ile ilgili olarak aşağıda verilen açıklamalardan hangisi yanlıştır?**

- A) Ağıtlar, İslam öncesi Türk edebiyatındaki saguların devamıdır.
B) Genel olarak yalın bir dil kullanılmıştır.
C) Şathiye türünün en önemli ismi Yunus Emre'dir.
D) Koşmalar konularına göre güzelleme, taşlama, koçaklama gibi türlere ayrılır.
E) Halk hikâyeleri olarak Ferhat ile Şirin, Kerem İle Aslı, Arzu ile Kamber meşhurdur.

12. I. En az altı dizeden oluşur. (Yedekli mâni)

- II. Tüm dizelerinde hece sayısı aynı değildir. (Kesik mâni)
III. İlk dizeye bir ünlem grubu eklenmiştir. (Ayaklı mâni)
IV. Tiyatrodaki diyalogu andıran bir biçimi vardır. (Karşı - beri)
V. Yedili hece ölçüsüyle söylenmiş tam bir mânidir. (Artık mâni)

Yukarıdaki numaralanmış özelliklerden hangisi ayraç içinde verilen mâni türüyle uyuşmamaktadır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

TANZİMAT EDEBİYATININ GENEL ÖZELLİKLERİ

1. Tanzimat Edebiyatının Hazırlık Dönemi (1839 - 1860)

- Tanzimat edebiyatının hazırlık dönemi, Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla başlar, *Tercüman-ı Ahval* gazetesinin yayımlanmasına kadar sürer.
- Osmanlı İmparatorluğu'nda modernleşme hareketleri halkın değil, daha çok yönetici sınıftan kişilerin isteğiyle ortaya çıkmıştır.
- Yenileşme hareketleri yüzü dünyaya dönük, akılcı, iradeli bireyler yetiştirmeyi; bilime ve teknolojiye önemle eğilmeyi esas alıyordu. Bu amacın donanımlı edebi ve düşünsel anlamdaki ilk temsilcisi **Şinasi**'dir. Mustafa Reşit Paşa için yazdığı kasideelerde yenilik düşüncelerini ortaya koyar. Bu düşünceleri Auguste Comte'un pozitivist dünya görüşünün yansımaları gibidir.
- Osmanlı toplumunun dünyaya bakışıyla modernizmin "**akla uygunluk**" ilkesi arasındaki karşıtlık ve bunun sonucunda çıkış yolu bulamayan aydınlar da ortaya çıkan boşluk duygusu özellikle **Akif Paşa**'nın divan şiirinin söz oyunlarından yararlanarak yazdığı *Adem Kasidesi*'nde kendini gösterir. "**Adem**", yokluk demektir.
- Namık Kemal** de iradi bir insan tipolojisi yaratmaya dönük tutumu ve katılımcı bir yönetimden yana tavır almasıyla modernliğin öncüleri arasında yer alır. **Ziya Paşa** da çok tutarlı olmamakla birlikte, özellikle *Şiir* ve *İnşa* adlı makalesiyle yeniliğe önemli katkılar sunmuştur.
- Sadullah Paşa**, *Ondokuzuncu Asır* adlı manzumesinde Orta Çağ'a özgü geleneksel dünya görüşünü eleştirir ve teknolojik gelişmesine hayranlık duyduğu Batı'nın pozitivist düşüncesini över. Eşitlik, insan hakları, bilim gibi kavramları öne çıkarır, Doğu medeniyetlerinin geri kalmışlığını ortaya koyar. İlerlemek için Batı'nın örnek alınması gerektiğini savunur.
- Tercüme yapılmaya başlanır. **Tercüme Odası** kurulur. Tanzimat aydınlarının Batı'ya açılmasında Tercüme Odası'nın hazırlayıcı rolü vardır.
- Encümen-i Danış**'in çalışmaları, kitap hazırlıkları da Tanzimat edebiyatını hazırlayan etkenlerdendir.
- Türk edebiyatının yeniden yapılanması bakımından 1859'da yapılan iki çeviri önemlidir: **Münif Paşa**'nın çevirdiği *Muhevverat-ı Hikemiyye* (Voltaire, Fenelon) ve **Yusuf Kamil Paşa**'nın Fenelon'dan çevirdiği *Telemak*. Bu çevirileri *Sefiller*, *Robinson Crusoe*, *Monte Cristo*, *Emile*, *Tartüffe* gibi yapıtların çevirileri izler.
- II. Mahmut Dönemi'nde yenileşmenin önemli bir aracı olacak **ilk gazete** de çıkar: *Takvim-i Vekayi* (1831)
- Ardından yarı resmi gazete *Ceride-i Havadis* (1840) İngilizler tarafından çıkarılır.

a. Tanzimat I. Dönem'de Gazete

- Gazete Tanzimat edebiyatında önemli bir role sahiptir. O dönemde gazeteler, günlük olmasa da haftalık olarak yayımlanıyordu. Böylelikle Tanzimat sanatçıları hem halka en kısa yoldan hem de en çabuk şekilde ulaşabiliyorlardı. Gazete geniş kitlelere ulaşıyor, böylece hedefledikleri "**halka ulaşma**" amaçlarını gerçekleştirebiliyorlardı. Aynı zamanda gazete edebiyatımıza yeni giren edebî türleri tanıtmak için de önemli bir araçtı. Bu dönemde yazılmış birçok roman, tiyatro ve şiir gazetelerle geniş halk kitlelerine ulaştırılmıştır.
- Tercüman-ı Ahval*, ilk özel Türk gazetesi olarak 1860'ta Şinasi ve Ağâh Efendi ile birlikte çıkarılır.
- Tasvir-i Efkâr* gazetesi, ikinci özel gazete olarak Şinasi tarafından 1862'de çıkarılır ve gazetenin başyazarlığına Namık Kemal getirilir.
- Muhbir* gazetesi 1866'da çıkarılır. Kurucusu Ali Suavi'dir.
- İbret* gazetesi 1870 yılında Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkarılır.
- Namık Kemal ile Ziya Paşa **yurt dışında (Londra) çıkarılan ilk gazete** olan *Hürriyet*'i 1868'de yayımlamışlardır. Daha sonra Ziya Paşa, Cenevre'de tek başına çıkarmaya devam etmiştir.
- Tercüman-ı Hakikat* gazetesi, 1878'de Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkarılır.
- Devir ve Bedir* 1872 yılında Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkarılmıştır.
- Sabah*, 1876'da Şemsettin Sami tarafından çıkarılmıştır.

b. Tanzimat II. Dönem'de Gazete

- İkinci planda kalır, öğretici metinler yönüyle sönüktür; sadece roman, öykü gibi edebi ürünlerin yayımlanmasında etkin biçimde kullanılır.

2. Tanzimat I. Dönem Edebiyatı (1860 - 1876)

- 1860'ta ilk özel gazete *Tercüman-ı Ahval*'in çıkışından 1878'deki I. Meşrutiyet'in ilanına kadar geçen süreye Tanzimat I. Dönem edebiyatı dönemi denir. Bu dönemde divan edebiyatına fikir planında karşı çıkılmasına rağmen, biçiminde divan edebiyatı devam etmiştir.
- Batı'dan alınan roman, hikâye, tiyatro, eleştiri, makale gibi türler ilk kez Tanzimat Dönemi'nde kullanılmaya başlanmıştır.
- Fransız Devrimi'nin etkisiyle tüm dünyaya yayılan **vatan, millet, adalet, eşitlik, hürriyet** gibi kavramları işlemişlerdir.
- "**Toplum için sanat**" anlayışıyla hareket etmişlerdir.
- Sanatçılar sanatın amacını toplumu eğitmek olarak gördükleri için yalın bir dili savunmuşlar ama bunda başarılı olamamışlardır.

- I. Dönem'de **klasisizmden** etkilenmeler olmuşsa da **romantizmin** ağırlığı görülür.
- Tanzimat edebiyatında gazete aracılığıyla edebi, sosyal ve politik alanlarda yeni düşünceler sunulmuş; makale, tiyatro gibi edebi türlerin ilk örnekleri gazetelerde verilmiştir.
- Tanzimat edebiyatı sanatçıları çok yönlü sanatçılardır. Hem yazar hem şair hem devlet adamı hem de gazetecidirler.
- Sanatçılar Fransız sanatçılarından etkilenmişlerdir.
- Bu dönemin sanatçıları divan edebiyatını eleştirmişler, ona karşı çıkmışlardır. Hece vezni ve halk edebiyatı savunulmuş ama uygulamaya geçilememiştir.
- Bu dönemde yazılan romanlar, roman tekniği bakımından oldukça zayıftır. Romanlarda uzun tasvirlerle, beklenmedik tesadüflere yer verilir.
- Noktalama işaretleri ilk defa bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır.
- Birinci dönem sanatçıları, Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Ahmet Mithat, Ahmet Cevdet Paşa'dır.

a. Tanzimat I. Dönem Şairleri ve Eserleri

Âkif Paşa: Divan edebiyatından farklı olarak varlığın karşısında yokluğu yücelttiği "Kaside-i Adem" adlı şiirini bunalım döneminde yazmıştır.

İbrahim Şinasi: La Fontaine'den falb çevirileri yapar, ilk edebî fablları kaleme alır. Şiir çevirilerini *Tercüme-i Manzume*, kendi şiirlerini *Müntehabat-ı Eş'ar* adlı kitapta toplamıştır.

Namık Kemal: "Hürriyet Kasidesi", "Vatan Şarkısı", "Vatan Türküsü", "Murabba", "Vaveylâ" en ünlü şiirleridir.

Ziya Paşa: *Tercüme-i Manzume*'de kâinat ve insan karşısında duyduğu şaşkınlığı, Allah'ın eserleri karşısında aklın idrakteki yetersizliğini dile getirir ve tezatlarla örülü bir muamma olarak gördüğü hayat karşısında hayret içerisinde kalır. Şiirleri, *Eş ar-ı Ziya ve Külliyyât-ı Ziya Paşa* adlarıyla kitaplaştırılmıştır.

Sadullah Paşa: Orta Çağ'ın bilgi birikiminin karşısına Batı'da pozitif bilimlerin ürettiği bilgiyi çıkardıklarını *On Dokuzuncu Asır* manzumesinde ele alır ve dönemin aydınlarının bağlandığı yeni dünya görüşünü bu manzumede yansıtır.

b. Tanzimat I. Dönem Şiirinin Özellikleri

- Tanzimat şiirinde **biçimsel** olarak **eskiye bağlı** kalınmış, **içerikte yenilik** yapılmıştır. Başka bir deyişle divan edebiyatı nazım şekilleri kullanılmaya devam edilmiş, özellikle kasidede bazı değişiklikler yapılmıştır.
- Divan edebiyatının "**göz için kafiye**" anlayışına devam edilmiştir.

- Eski biçimlerle yeni konular işlenmiştir. Eskiye ve yeniye bir arada bulundurması bakımından şiirlerde bir "**ikilik**" söz konusudur. Kaside, terakibent, müseddes gibi divan edebiyatı nazım şekilleri kullanılmıştır. Bu nazım şekillerini kullanmakla birlikte, şiirlerin içerikleri değişmiştir.
- Hürriyet, eşitlik, adalet, hukuk gibi **yeni temaları** işlenmiştir.
- Divan ve halk şiiri geleneklerinin kalıplaşmış imgeleri (mazmunlar) kullanılmamıştır.
- Şiirler klasisizm ve romantizm akımlarıyla ilişkilidir.
- Şiirlerin başlığı içeriğe göre (Hürriyet Kasidesi gibi) belirlenmiştir.
- Divan şiirindeki "**parça güzelliği**" yerine "**konu birliği**" ve "**bütün güzelliği**" anlayışı benimsenmiştir.
- Halka yönelik şiirler yazılmış, divan şairleri gibi, seçkin bir kesime seslenilmemiştir.
- Ağırlıklı olarak **aruz** kullanılmakla birlikte heceyle de şiirler yazılmıştır.
- Divan şiirinin ağır ve sanatlı dili eleştirilmiş, sade dil savunulmuş ama gerçekleştirilememiştir.

3. Tanzimat II. Dönem Edebiyatı (1876 - 1896)

- Bu dönem, II. Abdülhamit'in tahta geçmesiyle başlar, Edebiyatıcedide'nin başlamasına kadar sürer.
- Sanatçılar devrin siyasi şartlarının ağırlığı yüzünden "**Sanat için sanat**" anlayışını benimsemişlerdir.
- Bu dönem sanatçıları toplum sorunları ve siyasetle ilgilenmişler, yalnızca edebiyatla ilgilenmişlerdir. Bunun temelinde de bu dönem sanatçılarının pasif, içe dönük kişiler olması ve siyasi konulara uzak durmaları yatmaktadır.
- Bu dönemde yazılan eserlerin dili ağırdır. II. Dönem sanatçıları I.dönem Tanzimatçıları gibi divan edebiyatı karşısında Batı edebiyatının tarafında yer almışlardır.
- Batı edebiyatının örneklerini başarıyla ortaya koymuşlardır.
- Bu dönemdeki eserlerde realizm etkisi görülür. Kölelik, cariye, yelik bu dönemin romanlarında işlenen konulardır. Şiirde romantizmin izleri vardır.
- Bu dönemin başlıca sanatçıları, Abdülhak Hamid Tarhan, Re-caizâde Mahmut Ekrem, Nabizâde Nazım ve Sami Paşazâde Sezâi'dir.

a. Tanzimat II. Dönem Şiirinin Özellikleri

- Siyasete ilgi duyulmamış, devlet işlerinden uzak durulmuştur.
- Sanat, sanat içindir, anlayışıyla hareket etmişlerdir.
- Süslü ve sanatlı bir dil tercih edilmiştir.
- Bireyin iç dünyasına dönülmüş, bireysel temalar (aşk, ölüm, doğa...) işlenmiştir.

- Biçimde ilk kez yenilikler yapılmış, Batı nazım biçimleriyle eski biçimlerin karışımından oluşan şiir tarzları denenmiştir. Serbest şiire giden bir anlayışa zemin hazırlanmıştır.
- Aruz ölçüsü kullanılmış, hece ölçüsü denenmiştir.
- Parça bütünlüğü yerine konu bütünlüğü esas alınmıştır.
- Bireyin iç dünyasına dönülmüş, bireysel temalar işlenmiştir.
- Sanat ve estetiğe önem verilmiştir.
- Divan şiiri nazım biçimleri terk edilmiştir.
- Fransız şiirinden alınan yeni biçimler denenmiştir.
- Şiirin konusu genişletilmiştir.
- Kulak için kafiye anlayışı benimsenmiştir.
- Aruz ölçüsünün geleneksel kuralları yıkılmış, Türkçeye uyarlanmıştır.

b. Tanzimat II. Dönem Şairleri Ve Eserleri

Recaizade Mahmut Ekrem:

- İlk şiir kitabı olan *Nağme-i Seher* daha çok eski edebiyat tarzında yazdığı manzumeleri içerir. İkinci kitabı *Yadigâr-ı Şebap*'tan itibaren yenilik arayışlarına girer. Dikkat çeken ilk şiir kitabı ise 1881 ile 1885 arasında yayınladığı ve üç kitaptan oluşan "*Zemzeme*"lerdir. *Pejmürde* ise yine manzum metinlerden çok mensur metinleri içeren fakat içerisinde manzumeler de barındırdığı için manzum kitapları içerisinde değerlendirilen eseridir.
- Aşk konulu gazellerde, doğayı bir tablo gibi ortaya koyduğu tabiat manzumelerinde ve *Nijad Ekrem*'deki hassas ve kırılgan üslupta Abdülhak Hâmit etkisi dikkat çeker.

Abdülhak Hamit Tarhan:

- Eşi Fatma Hanım'ın ölümü üzerine yazdığı *Makber*, Türk şiirinin en önemli matem manzumelerinden biridir.
- Şiirlerini *Sahra*, *Makber*, *Ölü*, *Hacle*, *Bala'dan Bir Ses*, *Validem*, *İlham-ı Vatan*, *Tayflar Geçidi*, *Ruhlar*, *Garam*, *Arziler*, *Bir Sefilenin Hasbıhalinden*, *Kürsi-İstiğrak*, *Bunlar O'dur*, *Divaneliklerim yahut Belde* adlı kitaplarda toplamıştır.

Muallim Naci:

- ilk şiir kitabı *Ateşpâre*'dir. *Köylü Kızların Şarkısı* adlı şiiri köy konulu ilk şiirimiz kabul edilir.
- Recaizâde'nin "*Zemzeme*"lerine karşılık "*Demdeme*"leri yazmıştır. Kafiye anlayışı daha ziyade, "*Kafiye göz içindir*" şeklindeki eski anlayışa uygundur.
- Şiirlerini *Ateşpare*, *Şerâre*, *Fürûzan*, *Sümbüle* kitaplarında toplamıştır.

ETKİNLİK 1

Aşağıdaki boş bırakılan yerleri uygun sözcüklerle doldurunuz.

1.	Tanzimat şiirinin ---- döneminde ---- merkeze alan aşk, düş kırıklığı gibi konulara yer verilmiştir.
2.	Tanzimat şiirinde eski şiirden farklı olarak ---- konular işlenmiştir.
3.	Tanzimat şiirinde genellikle ---- ölçüsü kullanılmıştır.
4.	Tanzimat Dönemi'nde nazım birimi olarak ---- kullanılmış, parça güzelliği yerine ---- önem kazanmıştır.
5.	Tanzimat şiirinde en önemli yenilik ve değişim şiirin ---- gerçekleştirmiştir.

ETKİNLİK 2

Aşağıdaki yargıların karşısına yargı doğru ise D, yanlışsa Y yazınız.

1.	Tanzimat edebiyatının kurucusu Şinasi olup ilk şiir tercümelemleri ona aittir.	
2.	Tanzimat ikinci dönem şiirinde de nazım biçimlerinde biçim ya da içerik açısından hiçbir yenileşme yaşanmamıştır.	
3.	Tanzimat edebiyatı, Tanzimat ve Islahat fermanlarının yayımlanmasıyla başlar.	
4.	Eski-yeni edebiyat tartışmasında Namık Kemal kendi içinde ikileme düşmüş, yenilik taraftarlarıyla çatışma yaşamıştır.	
5.	Tanzimat edebiyatı Batı'nın, özellikle de Fransız edebiyatının etkisinde kalmıştır.	

ETKİNLİK 3

Aşağıdaki numaralanmış eserleri karşısındaki yazarla doğru biçimde eşleştiriniz.

ESER		YAZAR	
1.	<i>Tercüme-i Manzume</i>	a.	Ziya Paşa
2.	<i>Rüya</i>	b.	R. Mahmut Ekrem
3.	<i>Hürriyet Kasidesi</i>	c.	Muallim Naci
4.	<i>Ölü</i>	d.	A. Hamit Tarhan
5.	<i>Zemzeme</i>	e.	Namık Kemal
6.	<i>Ateşpare</i>	f.	Şinasi
7.	<i>Sahra</i>		
8.	<i>Köylü Kızların Şarkısı</i>		

TANZİMAT EDEBİYATINDA HİKÂYE - ROMAN

- Tanzimat'tan önce Türk edebiyatında olay çevresinde oluşan (anlatmaya bağlı) edebî türler şunlardır: Halk hikâyeleri, destanlar, mesneviler, masallar. Divan edebiyatında *Leyla ile Mecnun*, *Hüsrev ile Şirin*, *Yusuf ile Züheyla* mesnevileri; halk edebiyatında *Kerem ile Aslı*, *Tahir ile Zühre*, *Arzu ile Kamber* öyküleri; *Battal Gazi*, *Hayber Kalesi* gibi dinsel ve tarihsel öyküleri bir kenara bırakırsak Avrupa'daki anlamıyla öykü ve roman türleri Tanzimat Dönemi'nde edebiyatımıza girmiştir.
- *Edebiyatımızda roman türündeki ilk eser*, Yusuf Kamil Paşa'nın Fénelon'dan çevirdiği “**Telemak**”tır (1859).
- Türk edebiyatında öykü türündeki ilk ürünler, **Ahmet Mithat**'in 1870'te basılan “**Kıssadan Hisse**” ve “**Letaif-i Rivayat**” adlı öykü kitaplarıdır.

1. Tanzimat Edebiyatında Hikâye ve Romanın Özellikleri

- Tanzimat edebiyatı öykü ve romanında olaylar çoğunlukla günlük yaşamdan veya tarihten alınmıştır.
- İlk öykülerde topluluk önünde anlatılan meddah öykülerinin etkisi ve tekniği görülür. Bunun sonucu olarak da halka seslenen yazarlar sade dille, aydın kişilere seslenen yazarlara yabancı sözlük ve dil kuralları ile yüklü bir dille yazmışlardır.
- Eserler genel olarak duygusal, acıklı konular üzerine kurulmuş, yanlış Batılılaşma, kölelik-cariyelik gibi durumların eleştirilmesi, tarihî konular işlenmiştir.
- Tanzimat öykü ve romanında işlenen önemli **temalar**: “tutsaklık”; zorla yapılan evliliklerin doğurduğu acı sonuçlar; Batı uygarlığı ile Osmanlı uygarlığı arasındaki farkların karşılaştırılması; kadın erkek arasındaki ilişkilerde değişik ortamlarda gelişen evlilik, âşık olma temaları ağırlıklı olarak işlenmiştir.
- Tanzimat edebiyatının ilk döneminde verilen ve romantizm akımının etkisi altında kalan eserlerde
  - Tesadüflere çok yer verilmiştir.
  - Yazarların kişiliği gizlenmemiş, olaylar okuyucuyla konuşa konuşa yürütülmüştür.
  - Romanlar teknik olarak zayıftır, yazarlar romanın akışına müdahale eder, romanı genellikle bir öğütle bitirirler.

- Roman aracılığı ile bireyi eğitime ve toplumu düzeltme amacı gözetilmiş; bunun için de siyaset, din, ahlak, felsefe ile ilgili düşünce ve bilgiler okuyucuya aktarılmıştır.
- Kahramanlar çoğu zaman yaşamdan alınmış doğal kişilerdir ancak kimi zaman olağanüstü olaylara ve insanlara da yer verilmiştir.
- Kahramanlar çoğu zaman tek yönlüdür. İyiler tamamen iyi, kötüler de tamamen kötüdür.
- Olayların sonunda, çoğu zaman iyiler ödülleri, kötüler ya da suçlular cezalarını alırlar.
- Kahramanlar çoğu zaman bir görüşte âşık olurlar.
- Yer ve çevre tasvirleri çoğu zaman eseri süslemek için yapılmıştır. Bazı alanlarda romanın, öykünün ilk örnekleri verilmiştir (ilk yerli, ilk tarihî, ilk polisiye, ilk edebî...)
- Roman ve hikâye ve gazetelerde bölümler hâlinde yayımlanarak (tefrika edilerek) okura ulaştırılmıştır.
- Romanlarda Doğu-Batı çatışması ile bundan doğan yıkımlar ve tarihteki başarılar öne çıkan konulardır.
- Romanlarda (*Felâtn Bey'le Rakım Efendi*, *İntibah*, *Sergüzeşt* vb.) ilahi bakış açısı kullanılmıştır.
- Tanzimat edebiyatında Ahmet Mithat popüler romanın, Namık Kemal edebî (sanatkârane) romanın öncüsü olarak ortaya çıkmış, bu iki romancı roman kurgusunda, tekniğinde, dil ve üslupta ayrılarak iki ayrı damar oluşturmuşlardır.

- Tanzimat edebiyatının ikinci dönemi teknik yönden ilk döneme göre daha başarılı olsa da Batı kalitesine ulaşamamıştır.

- Realizm (gerçekçilik) ile natüralizm (doğalcılık) akımlarının etkisi altında kalan yazarların eserlerinde gözlem öne çıkmış, neden - sonuç ilişkisi aranmış, olağanüstü olaylar ve kişiler bırakılmış, anlatılan her şeyin olabilir izlenimini bırakmasına dikkat edilmiştir.

- İlk döneme göre ağır bir dil kullanılmıştır.

- İlk köy romanı, ilk natüralist roman, ilk realist roman ve ilk realist öykü yazılmıştır.

Romantizm etkisindeki yazarlar: Ahmet Mithat, Emin Nihat, Şemsettin Sami, Namık Kemal

Realizm etkisindeki yazarlar: Samipaşazade Sezai, Recaizade Mahmut Ekrem

Natüralizm etkisindeki yazar: Nabizade Nazım

2. Tanzimat Romanında İlkler ve Bazı Roman Özetleri

Edebiyatımızdaki ilk roman: François Fenelon'dan Yusuf Kâmil Paşa tarafından çevrilen *Telemak* (1859) adlı romandır. O dönemde çevrilen diğer romanlar: *Sefiller*, *Monte Kristo Kontu*, *Atala*, *Paul* ve *Virginie*...

- 👉 İlk yerli roman: Şemsettin Sami / *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat*
- 👉 İlk tarihî roman: Namık Kemal / *Cezmi*; Ahmet Mithat / *Yeniçeriler* (1871)
- 👉 İlk edebî roman: Namık Kemal / *İntibah*
- 👉 İlk köy romanı: Nabizade Nazım / *Karabibik*
- 👉 İlk realist roman: Recaizade Mahmut Ekrem / *Araba Sevdası*
- 👉 İlk natüralist roman: Nabizade Nazım / *Karabibik*
- 👉 İlk tezli roman: Nabizade Nazım / *Zehra*
- 👉 İlk yerli polisiye roman : Ahmet Mithat Efendi / *Esrar-ı Cinayet*

3. Tanzimat Edebiyatında Hikâye

- 👉 Tanzimat Dönemi sanatçısı Samipaşazâde Sezai'nin *Küçük Şeyler* adlı hikâye kitabı toplam altı hikâyeden oluşup Türk edebiyatında Batılı anlamda ilk hikâye örneği olarak kabul edilir. Tanzimat edebiyatı sanatçıları romantizm akımının etkisiyle toplumu bilgilendirmek amacıyla edebî eserleri bir araç olarak kullanmışlardır. Bu da o dönemde verilen eserlerin çoğunun teknik yönden kusurlu olmasına yol açmıştır. Dönemin önemli hikâyecilerinden biri de Ahmet Mithat Efendi'dir. Kendi iç dünyasından ziyade dış çevreyi anlatması yönüyle dikkatleri çeken Ahmet Mithat Efendi'nin *Letâif-i Rivâyât* adlı eserler serisindeki hikâyeler, Türk edebiyatındaki ilk yerli hikâye örnekleridir.

ÖĞRETMEN NOTU

Türk edebiyatındaki ilk öykü denemesi Emin Nihat'ın *Müsamere* adlı eseridir.

a. LETÂİF-İ RİVÂYÂT

- 👉 Ahmet Mithat Efendi, *Letâif-i Rivâyât* serisindeki *Gençlik*, *Te-ehhül*, *Gönül*, *Mihnetkeşân*, *Bir Fitnekâr*, *Nasip*, *Bekârlık Sultanlık mı Dedin?*, *Bir Tövbekar* öykülerinde evlilik ve aşk başta olmak üzere, kadın, kadının eğitimi, esaret, başkaları hakkında kötü düşüncelere sahip olmanın doğuracağı olumsuz sonuçlar, başkalarını dolandırma ve cezasını görme, alafangalık, eski örf ve âdetler, eğlence, eğitim, namus, kölelik gibi farklı konulara yer verir.

- 👉 *Bir Gerçek Hikâye*'de aşk ve evlilik konusu üzerine kurulur.
- 👉 *Emanetçi Sıtkı*, bir aşk öyküsüdür. Yüz güzelliğinden ahlak güzelliğinin üstün olduğu tezi üzerine kurulur.
- 👉 *Letâif-i Rivâyât* serisinde dikkate değer konulardan biri ailedir, diğeri de kadındır. Yazar, Kadını genellikle namuslu ve yüksek değerlere bağlı bir varlık olarak ele alır. Genç kızların eğitime ve evlilikte söz sahibi olmaları gerektiği düşüncesine özellikle vurgu yapar.
- 👉 *Diplomalı Kız* öyküsü eğitimin önemini göstermek düşüncesini taşır.
- 👉 *Suizan*'da kötü niyete bağlı yanlış anlama konu edinilir. *Letâif-i Rivâyât*'ta yer alan konulardan biri de esaret (kölelik)tir. Yazar, daha sonra roman ve tiyatrodaki çokça işlenecek olan bu konuyu *Esaret* adlı öyküsünde ele alır.

b. KÜÇÜK ŞEYLER

- 👉 Türk edebiyatının edebî değer taşıyan ilk hikâye kitabıdır. Kitapta altı hikâye yer alır.
- 👉 İlk hikâye *Bu Büyük Adam Kimdir?* adını taşımaktadır ve hikâyenin kahramanı çocuk, okuldaki Fransızca kitabının etkisiyle sokakta gördüğü bir adamı hayalinde önemli ve büyük bir kişi olarak canlandırır. Ama bir tesadüfle esnafın birinden o adamın okuma yazma bilmeyen sıradan bir kişi olduğunu öğrenir.
- 👉 *Kediler* hikâyesinde otuz üç yıllık hayat arkadaşının kendisi yerine kedileri tercih etmesi nedeniyle ona ve hayata küsen bir adamın sürekli evi terk etmesi ancak akşamleyin gidecek bir yeri olmadığı için yeniden evine dönüşü anlatılır.
- 👉 *Küçük Şeyler*'in son hikâyesi *Pandomima*'dır. Tiyatrocu Paskal, yalnız ve içe kapanık bir adamdır. Oyunlarında insanları güldüren bu adamın içi kan ağlar. Bir gün oyununu izlemeye gelen genç ve güzel Eftalya'ya âşık olur. Ancak Eftalya bir müddet görünmez. Bir tiyatroya kocasıyla birlikte gelir. Bu duruma çok üzülen Paskal'ın cansız bedeni ertesi gün evinde bulunur.

ÖĞRETMEN NOTU

Recaizade Mahmut Ekrem'in *Muhsin Bey*, Şemsa Nabizade Nazım'ın *Yadigârlarım* hikayeleri de bu dönemin ürünüdür.

ETKİNLİK 4

Aşağıda verilen cümlelerdeki boşluklara uygun olan sözcükleri yazınız.

- Tanzimat Dönemi'nde hikâye türünde Ahmet Mithat Efendi'nin *Letâif-i Rivâyât* adlı eserinden önce, Emin Nihat adlı sanatçının ---- adlı eseri ilk hikâye denemesi olarak kabul edilmektedir.
- Halk edebiyatında *Kerem ile Aslı*, *Tahir ile Zühre*, *Arzu ile Kamber* ile başlayan klasik öykücülük, Tanzimat Dönemi'nde Samipaşazâde Sezai'nin ---- adlı eseri ile modern Türk hikâyeciliğine doğru yol alır.
- 1870 yılında Ahmet Mithat Efendi tarafından yayımlanan ---- hikâyelerinin bir kısmı Aisopos ve Fenelon'dan çeviri, bir kısmı da yerli hikâyelerdir.
- Türk edebiyatının ilk romanının başkahramanlarından----, Avrupa medeniyetinin daima şekil ve kıyafet tarafını taklit etmekte, Avrupa âdet ve geleneklerini körü körüne kabul etmekte ve gülünç olmaktadır. İkinci başkahraman ---- ise Batılılarla ilişkilerinde, millî şahsiyetinden hiç fedakârlık etmeksizin, kendini onlara ulusal kültür değerleriyle kabul ettirmektedir.
- Tanzimat II. Dönem hikâyeciliğinde ---- akımının etkisiyle be-timlemeler daha işlevsel hâle gelmiştir.
- Tanzimat Dönemi yazarlarından Mizancı Mehmet Murat'ın yazdığı ---- adlı eserdeki turfa sözcüğü eskiyi, turfanda sözcüğü yeniye temsil eder ve bu roman eski ile yeni çatışması üzerine kurgulanır.

ETKİNLİK 5

Aşağıdaki eserleri uygun olan yazarla eşleştiriniz.

ESER	YAZAR
1. <i>Letâif-i Rivâyât</i>	A. Nabizade Nazım
2. <i>Küçük Şeyler</i>	B. Ahmet Mithat Efendi
3. <i>Müsameretnâme</i>	C. Samipaşazâde Sezai
4. <i>Karabibik</i>	D. Recaizade Mahmut Ekrem
5. <i>Araba Sevdası</i>	E. Emin Nihat
6. <i>Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat</i>	F. Namık Kemal
7. <i>İntibah</i>	G. Şemsettin Sami
8. <i>Yadigarlarım</i>	
9. <i>Muhsin Bey</i>	

ETKİNLİK 6

Aşağıdaki yargıların sonuna yargı doğru ise "D", yanlışsa "Y" yazınız.

1.	Türkçede roman niteliğini taşıyan yerli ilk roman Şemsettin Sami'nin <i>Taaşşuk-u Talat ve Fitnat</i> adlı eseridir.	(...)
2.	Samipaşazade Sezai'ye ait olan <i>Sergüzeşt</i> romanında kölelik ve cariyelik konusu işlenmiştir.	(...)
3.	Recaizade Mahmut Ekrem'e ait <i>Letâif-i Rivâyât</i> , ilk realist roman olup yanlış Batılışmanın ve yanlış kadınları sevmenin doğurduğu yıkımları, yol açtığı komik durumları işlemektedir.	(...)
4.	Nabizade Nazım'ın <i>Zehra</i> adlı eseri, edebiyatımızın ilk köy romanı olup Antalya'nın Kaş ilçesinin Beymelik köyünde toprak ağasına tarlasını kaptırmak için verilen mücadeleyi ele alır.	(...)
5.	<i>İntibah</i> adlı eser, ilk edebî roman olup yanlış kadınları sevmenin doğurduğu yıkımları anlatmaktadır.	(...)
6.	Recaizade Mahmut Ekrem'in yeni şiir için bir manifesto sayılabilecek " Zemzeme " adlı şiir kitabının ön sözü devrin teorik kitaplarının önemlilerindedir.	(...)

BİRLİKTE ÇÖZELİM 1

Aşağıdakilerin hangisinde boş bırakılan yere ayraç içindeki getirilirse bilgi yanlışlığı olur?

- A) ----, kölelik düzenini eleştirdiği *Sergüzeşt* adlı eseriyle tanınmıştır. (Samipaşazade Sezai)
- B) *Karabibik* adlı roman ilk köy romanı olup ---- tarafından yazılmıştır. (Nabizade Nazım)
- C) Samipaşazade Sezai, Türk edebiyatında Batılı anlamda ilk hikâye örnekleri olan ---- adlı yapıtın yazarıdır. (*Küçük Şeyler*)
- D) Nabizade Nazım'ın ---- romanı kıskançlık ve kıskançlığın yol açtığı olumsuzluklardan bahseden psikolojik romanın ilk denemesidir. (*Zehra*)
- E) Namık Kemal'in yazmış olduğu ---- adlı roman, edebiyatımızın ilk edebî romanıdır. (*Cezmi*)

ÇÖZÜM

1. Tanzimat edebiyatının başlamasında aşağıdakilerden hangisinin etkisi yoktur?

- A) Batı'ya gönderilen öğrencilerin orada edindiği edebî ve kültürel deneyimler
- B) Divan şairlerinin eski şiirden vazgeçmesi
- C) Batı edebî türlerinin Tercüme Odası sanatçıları tarafından çevrilmesi
- D) Gazetecilik faaliyetlerinin yaygınlaşması
- E) Tanzimat Fermanı'nın yayımlanmasıyla oluşan sosyal ve kültürel ortam

2. Takvim-i Vekayi'den sonra Türkçe olarak yayımlanan gazete ----'tir. Yarı resmî bir gazete olma özelliği taşır. Morning Herald gazetesinin İstanbul muhabirliğini yapan İngiliz asıllı William Churchill adlı bir tüccar 1836'da gazete çıkarma izni alarak Bahçekapı'da Hamidiye türbesi karşısındaki handa bir matbaa kurarak gazeteyi yayımlamaya başlar. ..., okuyucularına ansiklopedik bilgiler de verir.

Dış haberler başlığı altında, Yeni Dünya, Hindistan, modern gezi yöntemleri, paleontoloji ve sigorta hakkında verdiği bilgiler bunlar arasındadır. Yurt dışında muhabirleri olduğu için gazetede dış haberlere sık rastlanır.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Tercüman-ı Ahval
- B) Muhbir
- C) Tasvir-i Efkâr
- D) Cerîde-i Havâdis
- E) Tercüman-ı Hakikat

3. Tanzimat şiirinin ilk dönemindeki en önemli şairler ---- ve ----; ikinci dönemindeki şairler ise ---- ve ---- gibi isimlerdir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Abdülhak Hamit Tarhan, Muallim Naci-Şinasi, Namık Kemal
- B) Şinasi, Namık Kemal-Recaizade Ekrem, Abdülhak Hamit Tarhan
- C) Ziya Paşa, Recaizade Ekrem-Şemsettin Sami, Muallim Naci
- D) Tevfik Fikret, Namık Kemal-Abdülhak Hamit Tarhan, Recaizade Ekrem
- E) Sami Paşazade Sezai, Şemsettin Sami- Nabizade Nazım, Ahmet Mithat Efendi

4. Tanzimat Dönemi'de ilk örnekleri verilen türler ve sanatçılar ile ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) İlk mizah dergisi (*Diyojen*) - Teodor Kasap
- B) İlk çeviri şiirler (*Tercüme-i Manzume*) - Şinasi
- C) Batılı anlamda ilk günlük (*Seyahat Jurnalı*) - Direktör Ali Bey
- D) İlk pastoral şiir (*Köylü Kızların Şarkısı*) - Muallim Naci
- E) İlk şiir antolojisi (*Harabat*) - Ziya Paşa

5. I. Divan şiirinin soyut dünya algısının yerine daha somut bir dünya algısı getirilmiştir.

II. Ölçü olarak yine aruz kullanılmış, ara sıra hece ölçüsüyle şiirler de yazılmıştır.

III. Bütün güzelliği yerine parça güzelliğine değer verilmiştir.

IV. Gazel, kaside, murabba, terciibent, terkebent gibi nazım şekilleri önemli ölçüde sürdürülmüştür.

V. Şiirde bilinçaltına yer verilmiş, şairin iç dünyasının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Yukardaki numaralanmış cümlelerin hangisi Tanzimat I. Dönem şiirinin özelliklerinden değildir?

- A) I ve II
- B) II ve III
- C) III ve V
- D) I ve V
- E) IV ve V

6. "Ölüm" teması, Tanzimat şiirinde özellikle iki sanatçının şiirlerinde sıkça yer almıştır. İlki üç evladını toprağa verme acısını tatmış, ikincisi çok sevdiği eşi Fatma Hanım'ı kaybedince ölüm ve kabri hatırlatan onlarca şiir yazmıştır.

Bu parçada sözü edilen iki şair aşağıdakilerden hangisidir?

- A) R. Mahmut Ekrem - A. Hamit Tarhan
- B) A. Hamit Tarhan - Muallim Naci
- C) R. Mahmut Ekrem - Tevfik Fikret
- D) Şinasi - Ziya Paşa
- E) Namık Kemal-A. Hamit Tarhan

7. Aşağıdakilerden hangisi Tanzimat hikâye ve romanının özelliklerinden değildir?

- A) Olayların geçtiği yerler genel olarak İstanbul ve çevresidir.
 B) Yazar eserinde kişiliğini gizlemiş, düşüncelerini kahramanın bakış açısıyla vermiştir.
 C) Roman kahramanları tek yönlüdür; iyiler hep iyi, kötüler hep kötüdür.
 D) Tesadüflere çokça yer verilmiştir.
 E) Olaylar genellikle tarihten ve günlük yaşamdan alınmıştır.

8. ---- Türk edebiyatında ilk realist romandır. ---- bu romanında yanlış Batılılaşma anlayışını mizah öğeleriyle gözler önüne serer. Roman, Batılılaşmayı yanlış anlatan, kendi kültürüne yabancılaşmış bir genç olan Bihruz Bey'in yaşadıklarını anlatır.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdaki eser-yazar isimlerinden hangisi getirilmelidir?

- A) İntibah-Namık Kemal
 B) Araba Sevdası-Recaizade Mahmut Ekrem
 C) Zehra-Nabizade Nazım
 D) Dürdane Hanım-Ahmet Mithat Efendi
 E) Sergüzeşt-Samipaşazade Sezai

9.

Yazar	Eser	Özelliği
I	Karabibik	İlk köy romanı
Şemsettin Sami	II	İlk yerli roman
Namık Kemal	İntibah	III

Bu tabloda numaralanmış yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Nabizade Nazım - *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat* - ilk edebî roman
 B) Ahmet Mithat Efendi - *Araba Sevdası* - İlk tarihî roman
 C) Samipaşazade Sezai - *Zehra* - İlk psikolojik roman
 D) Ahmet Vefik Paşa - *Telemak* - İlk realist roman
 E) Yusuf Kamil Paşa - *Küçük Şeyler* - Batılı anlamda ilk roman

10.

Eser	Özellik
I. <i>Sergüzeşt</i>	• İlk psikolojik roman denemesidir.
II. <i>Şemsa</i>	• Samipaşazade Sezai'nin tek romanı olan bu eser, esaret konusunu işleyen ilk roman olarak cariyelik ve kölelik sitemini eleştirmektedir.
III. <i>Müsameratname</i>	• Emin Nihat'ın Türk edebiyatındaki ilk öykü denemesidir.
IV. <i>Letâif-i Rivâyât</i>	
V. <i>Zehra</i>	

Yukarıdaki eser adları ile özellikleri eşleştirildiğinde hangi iki eser adı dışta kalır?

- A) I ve II
 B) I ve III
 C) II ve IV
 D) III ve V
 E) IV ve V

11. Aşağıdaki açıklamalardan hangisi ayraç içinde belirtilen yapıyla ilgili değildir?

- A) Babasının, kendisi küçükken ölmesi üzerine, annesi tarafından büyütülen Talat'ın hâlinde bazı değişiklikler görülür. (*Sergüzeşt*)
 B) Edebiyatımızda ilk yerli polisiye roman olan bu eserde olay 1870'li yıllarda İstanbul'da geçer. (*Esrar-ı Cinayet*)
 C) Mahpeyker'e âşık olan Ali Bey, babasının ölümünden sonra doğanın eşsiz güzelliğiyle yalnız kalabilmek için Çamlıca'ya gider. (*İntibah*)
 D) Adil Giray İranlıların bir baskınında yakalanır. Şahın karısı Şehriyar, Adil Giray'ı sever. (*Cezmi*)
 E) Tek çocuğu olan Huri'yi Koca İmam'ın kayınçosu Sarı İsmail'le evlendirip Koca İmam'ın öküzlerini bedava kullanmayı düşünmektedir. (*Karabibik*)

12. ---- romanı Türk köylüsünün çektiği sıkıntıları ve imkânsızlıkları, köylünün parmaklarıyla kazıyarak ürettiklerini anlatır. Bu roman güçlü ile güçsüzün mücadelesini de işlemiştir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Köylü Kızların Şarkısı
 B) Paris'te Bir Türk
 C) Karabibik
 D) Sergüzeşt
 E) Henüz On Yedi Yaşında

SERVETİFÜNUN DÖNEMİ'NDE NESİR

- ☛ Bu dönem sanatçıların Servetifünun lisanı diyebileceğimiz, değişik bir nesir dilleri vardır. Bu nesir, divan edebiyatında kullanılan sanatlı, külfetli, kelime oyunları ile bezeli cümle kurmaya benzemeyen ama Tanzimat'ın sade nesriyle de karşılaştırmayacak kadar süslü, özentili ve aristokrat bir nesirdir çünkü Servetifünun sanatçıları; iyi öğrenim görmüş, yabancı dil eğitimi almış, böylece Batı edebiyatını yakından tanımış kişilerdir.
- ☛ Servetifünun nesrinde sanatçılar; Arap ve Fars dillerinden seçilmiş, ahenkli ve asil kelimeler, renkli terkipler kullanmakla beraber, bu sözlere yepyeni anlamlar yüklemişlerdir.
- ☛ “**Aydın kesim için yazmak**” düşüncesi, dilde sadelikten uzaklaşmalarına sebep olmuştur. “**Sanat için sanat**” anlayışı, sanatlı bir nesrin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Halit Ziya'nın roman ve hikâyelerinde kullandığı bu süslü üslup, birçok Servetifünun yazarına örnek olmuş ve hemen hemen ortak bir Servetifünun nesri hâline gelmiştir. Bununla beraber Halid Ziya'nın elinde sağlam ve itinalı bir söz dizimine dayanan bu Servetifünun lisanı, Edebiyat-ı Cedide'nin bazı yazarları tarafından aynı özenle kullanılmamış; bu nesirde kural dışı hatta kural yıkıcı birtakım ihmaller görülmüştür. Bu dil pürüzleri Servetifünun'a karşı olanların şiddetli hücumlarına ve alaylarına hedef olmuştur.
- ☛ Servetifünun edebiyatında sanatlı, süslü bir nesrin ortaya çıkmasında; bu sanatçıların dinî duygularının zayıf olması, tarihî bir derinliğe sahip olmayışları ve karamsarlıkları etkilidir. Bu durumları eserlerinin içeriklerine de yansımıştır. Devirlerinde getirdikleri en önemli yenilik “**estetik ve sanat**”tır.
- ☛ Sanatın yolunu açmışlar, sanatta belli bir olgunluğa erişmişlerdir. Şiirde olduğu gibi düzyazıda da toplumsal konulardan uzak kalan sanatçılar, uzun cümlelerin yanında, Batı edebiyatının etkisiyle bağlaçlardan arınmaya ve kısa cümleler oluşturmaya özen göstermişlerdir. Özellikle Fransız edebiyatının etkisinde kalan yazarların cümlelerinde, Fransız cümle yapısının hâkimiyeti görülmekte, söz diziminde yaptıkları yenilikler dikkati çekmektedir. Fiilimsilerle birleşik cümleler kurulmuş, bağlı ve sıralı cümleler sık sık kullanılmıştır.
- ☛ Çağdaş Fransız edebiyatında Bertrand, Baudelaire, Mallarme ve Rimbaud gibi, birinci sınıf şairlerin başarıyla söyledikleri bu tarz mensur şiirler, Türk edebiyatına, Servetifünun yazarları tarafından getirilmiştir. Bu tarz şiirin Servetifünun edebiyatındaki kurucu sanatkârı Halit Ziya'dır. Devrin en başarılı mensur şiirleri Halit Ziya ve Mehmet Rauf tarafından yazılmıştır.

- ☛ Ayrıca gerçek tenkit Servetifünun nesriyle edebiyatımıza girmiştir. Dönemin şartlarından dolayı, tekniği Tanzimat Dönemi'ne göre gelişmiş olsa da tiyatro eserlerinde çok başarılı örnekler verdikleri söylenemez.

1. Servetifünun Dönemi'nde Roman

- ☛ Tanzimat'la başlayan Türk romanı, Servetifünun Dönemi'nde Namık Kemal'in açtığı sanatkârane üslup ile gelişimini devam ettirmiştir. Bu dönemde roman, gerek üslup gerekse teknik bakımdan önceki döneme göre büyük gelişim göstermiştir. Romanda Tanzimatçılarda görülen kurgu hataları, üslup eksiklikleri, acemilikler Servetifünun Dönemi'nde kaybolmuştur. Roman tekniği modern ve sağlamdır.
- ☛ Olayların örgüsü, işleniş ve konuşmalar başarılı biçimde verilmiştir. Yazarlar, eserde kişiliğini gizlemiştir. Batılı anlamda Türk romanı bu dönemde yazılır.
- ☛ Servetifünuncular, aydın kesim için süslü ve sanatlı bir dille eserler vermiş, bu da beraberinde dil zenginliğini getirmiştir. Ancak sanatkârane üslup anlayışı eserlerde kullanılan dilin kimi zaman anlaşılmasız hâle gelmesine neden olmuştur. Sanatçılar duygu ve düşüncelerini anlatmak için Arapçadan, Farsçadan, Batı edebiyatından sözcük ve tamlamalar kullanmışlar, Batı edebiyatının etkisiyle kısa cümleler kurmaya özen göstermişlerdir. Söz diziminde yenilikler yapmışlar; kesik cümleler kullanmışlar, sıfatları ismin sonunda kullanmışlar, fiilsiz cümleler oluşturmuşlar, “**ve**” bağlacına, “**ah**” ve “**oh**” gibi ünlemlere cümlelerde bol bol yer vermişlerdir.

Servetifünun Dönemi'nde yazılan bazı romanlar

Halit Ziya Uşaklıgil: *Aşk-ı Memnu, Mai ve Siyah, Kırık Hayatlar, Nemide*

Mehmet Rauf: *Eylül, Bir Aşkın Tarihi, Ferdâ-yı Gâram*

Hüseyin Cahit Yalçın: *Nadide, Hayal İçinde*

Safveti Ziya: *Salon Köşelerinde*

2. Servetifünun Dönemi'nde Hikâye

- ☛ Şiirde olduğu gibi hikâyede de bireysel konuları işleyen Servetifünun neslinin “**içe dönük, karamsar**” bakışı hikâyelere de sinmiştir. Kimi hikâyelerde İstanbul dışında geçen olaylara da yer verilmekle birlikte hikâyelerde mekân genellikle İstanbul'dur. Servetifünun Dönemi'nde geleneksel hikâye tamamen bırakılır, Batılı tarzda hikâyeler yazılmaya başlanır. Realizmin etkisiyle gerçekçi hayat sahneleri, sosyal yaşamdan kesitler hikâyelerde yansıtılır. Olay yerine kişilere, onların ruhsal durumlarına ağırlık verilir. Bu nedenle yazarlar, öykülerindeki kişileri yaşadığı toplumdan, kendi çevrelerinden seçmişlerdir.

☛ Servetifünun edebiyatının en önemli hikâyecisi Halit Ziya Uşaklıgil'dir. Çok kuvvetli iç ve dış gözlem yeteneği olan yazarın hikâyeleri romanlarına oranla daha doğal, üslup bakımından daha zengin, lirizmle iç içe ve hikâyelerinde kullandığı dil, romanlarından daha sadedir. Kimi hikâyelerinde mekân olarak Anadolu da yerini almıştır. Servetifünun topluluğunun bir diğer hikâyecisi Mehmet Rauf'tur. O, hikâyelerinde aşk konusunu işlemiştir.

Servetifünun Dönemi'nde yazılan bazı hikâyeler:

Halit Ziya Uşaklıgil: *Bir İzdıvacın Tarih-i Muaşakası, Bir Muhtıranın Son Yaprakları, İzmir Hikâyeleri, Kadın Pençesi, Solgun Demet*

Mehmet Rauf: *Kadın İsterse, Bir Aşkın Tarihi, Son Emel*

Hüseyin Cahit Yalçın: *Hayat-ı Muhayyel, Niçin Aldatırlarmış?, Hayat-ı Hakikiye Sahneleri*

3. Servetifünun Dönemi'nde Hikâye ve Romanın Genel Özellikleri

- ☛ Teknik bakımdan Batı seviyesine bu dönemde ulaşılmıştır.
- ☛ Konu ve karakter seçimine dikkat edilmiş, psikolojik tahlillere yer verilmiştir.
- ☛ Roman ve hikâyelerde bireysel konular işlenmiştir: aşk, dram, hayal kırıklıkları, aile içi ilişkiler...
- ☛ Çevre tasvirlerinde ayrıntılara girilmiş, mekân olarak İstanbul dışına çıkılmamıştır.
- ☛ Kahramanlar eğitilmiş, aydın, zengin, konaklarda yaşayan kişilerden seçilmiş, ait oldukları sınıfa göre konuşturulmuştur.
- ☛ Arapça ve Farsçanın ağırlıkta olduğu süslü, söz diziminde değişikliklere gidilen uzun ve kesik cümlelerin kullanıldığı bir dil söz konusudur.
- ☛ Realizm ve natüralizm akımlarından etkilenilmiştir.
- ☛ Hikâyeler Maupassant tarzına (olay hikâyesi) uygundur.
- ☛ Teknik bakımdan başarılı ve olgun hikâyeler yazılmıştır.
- ☛ Hikâyelerde mekân tasvirleri gerçeklik duygusu uyandırır.
- ☛ Romanlarda gözlem önemli bir yer tutar.
- ☛ Romanların süslü ve ağır bir dili vardır.
- ☛ Halit Ziya en önemli isim olup Mehmet Rauf, H. Cahit Yalçın da diğer öykü-roman yazarlarıdır.

4. Servetifünun Dönemi'nde Tiyatro

- ☛ Tiyatro dillinin halkın diline yaklaşmasına rağmen, eski alışkanlıkların tesiri ile konuların halkın meselelerine gidemediğini ve genellikle vakaların aile çevresi içinde geçtiğini ve “**evlenme, boşanma, kadının medeni hakları**” gibi temaların etrafında döndüğünü görüyoruz.
- ☛ Servetifünuncular arasında tiyatro ile en çok ilgilenen ve başarıya en çok ulaşan Hüseyin Suat'tır.
- ☛ Hüseyin Suat'ın, piyeslerinde, dil ve üslup bakımından, Servetifünun'un bütün dil ve ifade özelliklerinden kurtularak çok normal, canlı ve samimi bir konuşma diline eriştiği görülür. Bu başarıda onun, daha önce nesirle uğraşmamış olması, dola-

yısıyla Servetifünun nesrine alışmamış olmasının da tesiri muhakkaktır. Sanatçının Telif ve adaptasyon olarak sayısı yirmiye yaklaşan *Şehbal Yahut İstibdadın Son Perdesi, Deva-yı Aşk* gibi eserleri vardır.

- ☛ Hüseyin Suat'tan sonra, tiyatro ile en çok uğraşan Mehmet Rauf'un tiyatro alanındaki denemeleri teknik bakımından zayıftır. *Pençe, Cidal, Diken* eserlerinden bazılarıdır.
- ☛ Cenap Şahabettin de biri dram (*Yalan*) ve biri de komedi (*Kö-rebe*) olan iki piyesi ile Servetifünun'un tiyatro yazarları arasına katılmıştır. Her iki piyeste de teknik zayıflığın yanı sıra dilin ve üslubun konuşma diline uygunsuzluğu da ayrıca dikkati çekmektedir.
- ☛ Tiyatro alanında *Kâbus* adlı dramı ve Fransızcadan adapte ettiği iki tiyatro eseri (*Fürüzan, Fare*) bulunan Halit Ziya, bu türde başarılı değildir.

5. Servetifünun Dönemi'nde Öğretici Metinler

- ☛ Bu dönemde Tanzimat Dönemi'ndeki öğretici metinler gibi sosyal, siyasi konular değil bireysel ve edebî konular işlenmiştir.
- ☛ Gezi yazısı, eleştiri ve anı türünde yoğunlaşmıştır.
- ☛ Eleştiri yazıları çoğunlukla Servetifünun'a dönük eleştiriler (anlaşılmazlık, Batı taklitçiliği, dekadanlık vb.) yanıtlama ve topluluğun edebiyat anlayışını ortaya koyma amacı taşır. Ahmet Şuayp, eleştiri türündeki yazılarıyla tanınır. H. Cahit Yalçın, Cenap Şahabettin de eleştiri yazılarında önde gelir. Tanzimat edebiyatındaki öğretici metinlerde sosyal ve siyasi konular işlenirken Servetifünun Dönemi yazarları, dönemin şartlarından dolayı bireysel veya edebî konularda öğretici metinler yazmışlardır. Bu dönemde öğretici metin türlerinden eleştiriye özellikle önem verilmiş ve eleştiri yoluyla sanatçılar hem kendilerine yöneltilen suçlamalara cevap vermişler hem de Servetifünun edebiyatının tanıtılması için çalışmışlardır.
- ☛ Bu dönemde gezi türündeki önemli eserler Ahmet İhsan Tokgöz'ün *Avrupa'da Ne Gördüm*, Cenap Şahabettin'in *Hac Yolunda, Avrupa Mektupları, Suriye Mektupları ve Afak-ı Irak*'tir.
- ☛ Anı türünde gezi yazısında olduğu gibi sade ve konuşma diline yakın bir anlatımı yakalamış olan Servetifünun sanatçıları, başarılı örnekler vererek bu türün edebiyatımıza yerleşmesini sağlamışlardır.
- ☛ Halit Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl* adını verdiği eserinde ömrünün kırk yılını kapsayan dönemde yaşadığı siyasi ve edebî hatıralarını anlatmıştır. “**Saray ve Ötesi**” nde saraydaki görevi sırasında tanık olduğu olayları anlatır. Mehmet Rauf'un *Edebî Hatıralar*, Hüseyin Cahit Yalçın *Edebî Hatıralar ve Siyasal Anılar*, Ahmet İhsan Tokgöz'ün *Matbuat Hatıralarım* bu dönemin önemli anı kitaplarıdır.

6. Servetifünun Dönemi Sanatçıları

Halit Ziya Uşaklıgil (1866 – 1945)

- Türk edebiyatında Batı tarzında eser veren ilk büyük romancıdır, döneminin en güçlü yazarıdır.
- Fransız realist ve natüralist yazarlardan etkilenmiştir.
- Eserlerinde geniş tasvirlerle ve psikolojik tahlillere yer vermiştir.
- Hikâyelerinde Maupassant tarzı hâkimdir.
- Romanlarında İstanbul'daki eğitimli ve zengin kesimi konu almış, hikâyelerinde ise halkın arasına girmeye çalışmıştır.
- Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamaları kullandığı ağır bir dili vardır. (Sağlığında eserlerini yine kendisi sadeleştirmiştir.)

Roman: *Sefile, Nemide, Bir Ölü'nün Defteri, Ferdi ve Şüreâsı, Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu, Kırk Hayatlar*

Hikâye: *Bir Yazın Tarihi, Solgun Demet, Hepsinden Acı, Aşka Dair, Onu Beklerken, İhtiyar Dost, Kadın Pençesi, İzmir Hikâyeleri*

Oyun: *Kâbus, Fûruzan, Fare*

Anı: *Kırk Yıl, Saray ve Ötesi, Bir Acı Hikâye*

Mensur şiir: *Mensur Şiirler (ilk), Mezardan Sesler*

Mai ve Siyah

Batılı tekniklere uygun yazılmış realist bir eserdir. İstanbul'da, orta hâlli bir ailenin oğlu olan Ahmet Cemil, Mülkiyeyi bitirmesine yakın, babasını kaybeder. Evin geçimini sağlayabilmek için kitaplar çevirir, özel öğretmenlik yapar. Bir yandan da büyük ümitler bağladığı eserini tamamlamaya çalışmaktadır. Okulunu bitirir. Yazarlığı memurluğa tercih etmiştir. Eseri ortaya çıkınca meşhur ve zengin olacak, okul arkadaşı Hüseyin Nazmi'nin kız kardeşi Lamia ile evlenecektir. Mehtaplı mavi bir gecede, Tepebaşı bahçesinde Halit'e bakarken kurmuştur bu hayalleri. Fakat mavi ümitler zamanla siyah gerçeklere dönüşür. Evlendirdiği kız kardeşi İkbâl, kocasından gördüğü eziyetler sonucu ölür, uzaktan sevdiği Lamia'yı başkasıyla nişanlamışlardır. Tamamlayıp arkadaşlarına okuduğu eser umduğu ilgiyi bulamayınca Ahmet Cemil, kitabı kendi eliyle ateşe atıp yakar. Sonra annesini alıp gemiyle İstanbul'dan ayrılır. Mavi bir gecede hayallerini kurduğu şehirden siyah bir gecede Yemen'de bir ilçe kaymakamlığı olarak uzaklaşmıştır.

Aşk-ı Memnu

Yasak bir aşkın yol açtığı olumsuz durumlar işlenmiştir. Kırk beş yaşında varlıklı, kibar ve dul bir adam olan Adnan Bey, konağında kızı Nihal ve oğlu Bülent ile birlikte yaşamaktadır. Bir gün Göksu'da eğlence düşkünü Firdevs Hanım'la tanışır. İki aile arasında bir yakınlık kurulur. Firdevs Hanım, Adnan Bey'in kendisi ile evleneceğini ummaktadır. Fakat Adnan Bey Firdevs Hanım'ın kızı Bihter ile evlenir. Bihter, Adnan Bey'den çok gençtir. Firdevs Hanım bu evliliğe Adnan Bey'in zenginliğini düşünerek razı olur. Bihter zamanla ha-

tasını anlar. Kocasını yaşlıdır. Bihter, kocasının yeğeni macera düşkünü Behlül'e gönlünü kaptırır. Bihter'e uzun zaman kur yapmış ve sonunda muradına ermiş olan Behlül bu yasak aşktan çabuk bıkar. Onun gözü Bihter'in üvey kızı Nihal'dedir. Behlül Nihal'le nişanlanır. Bu evlilik gerçekleşmek üzereyken yasak aşk ortaya çıkar. Bihter intihar eder. Behlül kaçır. Yanlış bir evlilik yapmış Adnan Bey'le mutsuz kızı yine eski yalnızlıklarına dönmüşlerdir.

Mehmet Rauf (1875 – 1931)

- İlk psikolojik romanımız olan *Eylül*'ün yazarıdır. Diğer romanları bunun kadar başarılı değildir.
- Kahramanların iç konuşmalarına ilk kez yer veren yazardır.

Roman: *Eylül, Ferdayıgaram, Genç Kız Kalbi*

Hikâye: *Son Emel, Bir Aşkın Tarihi, Üç Hikâye*

Mensur şiir: *Siyah İnciler*

Eylül

Edebiyatımızın ilk psikolojik romanıdır. Süreyya ile Suat evli olup bir yaz Boğaziçi'nde bir ev kiralarlar. Necip aile dostlarıdır ve sık sık onlara gelip yanlarında kalır. Necip, Suat'a çok değer vermekte ona karşı derin bir saygı beslemektedir. Bu saygı şiddetli bir aşka dönüşür. Necip sevgisini gizlemektedir. Bir gün dayanamaz Suat'ın eldiveninin tekini çalar. Sonunda hastalanır, hep bu eldiveni sayıklar. Suat Hanım bunu öğrenince eldiveninin öbür tekini de verir. Böylece her iki tarafın da aşkı ortaya çıkar. Fakat ne Suat kocasına ne de Necip arkadaşına ihanet edecek yaratılıştadır. Bu aşk yalnız ikisinin içinde yaşar. Aşk gittikçe şiddetlenir ve mevsimler sonbahara doğru kayarken takvim yaprakları eylül ayını gösterirken evde yangın çıkar. Suat içerde kalır, Necip onu kurtarmak için yangının içine atılır ve Suat'la birlikte yanar.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu (1860 – 1927)

- Servetifünun dergisinde sanatlı, ağır bir dille yazdığı hikâyelerle tanınmıştır.
- Hikâyeleri Maupassant tarzına (olay hikâyeciliği) uygundur.
- Türkçülük ve Yeni Lisan akımını benimsedikten; Türk Yurdu, Türk Derneği dergilerine geçtikten sonra millî konularda sade bir dille hikâyeler yazmıştır.

Hikâye: *Haristan ve Gülistan, Çağlayanlar*

Roman: *Gönül Hanım*

Hüseyin Cahit Yalçın (1874 – 1957)

- Roman ve hikâyeci olarak ün kazanmış; sonraları siyasi yazarlığa geçmiştir.
- Roman ve hikâyelerinde şairane ve süslü bir üslup kullanmıştır.

- ☛ Fıkra, anı, eleştiri, mensur şiir türlerinde de eserler yazmıştır.
- ☛ Eski-yeni tartışmalarında yeni edebiyatın başta gelen savunucularından olmuştur.
- ☛ “Edebiyat ve Hukuk” makalesinden dolayı Servet-i Fünun dergisi kapatılmıştır.

Hikâye: *Hayat-ı Muhayyel*

Roman: *Hayal içinde, Nadide*

Eleştiri: *Kavgalarım*

Anı: *Edebî Hatıralar (Edebiyat Anıları), Siyasal Anılar*

Ahmet Şuayb (1876 - 1910)

- ☛ Servetifünun Dönemi'nde edebî eleştiri üzerine yoğunlaşmış ve çoğunlukla eleştiri türünde eser vermiştir.

Eleştiri: *Hayat ve Kitaplar, Esmar-ı Matbuat*

Ahmet İhsan Tokgöz (1867 - 1947)

- ☛ Servet-i Fünun dergisinin sahibi ve yazarıdır. Sanatçının en önemli özelliği ise yaptığı çevirilerdir. Çevirileriyle Jules Verne'i Türk toplumuna ilk tanıtan kişidir.

Anı: *Avrupa'da Neler Gördüm, Matbuat Hatıralarım*

Roman: *Haver, Ülfet, Haraşo*

Safveti Ziya (1875 - 1929)

- ☛ Yapıtlarında daha çok bulunduğu dönemi ve etrafındaki insanları konu edinmiştir. Sosyete yaşamını anlattığı “Salon Köşelerinde” adlı romanıyla tanınmıştır.

ETKİNLİK 1

Aşağıdaki yargıların karşısına yargı doğru ise “D”, yanlışsa “Y” yazınız.

1.	Halit Ziya'nın <i>Kâbus</i> , Mehmet Rauf'un <i>Pençe, Diken</i> adlı yapıtları tiyatro türündedir.
2.	Servetifünun Dönemi'nde Batılı tarzda hikâye yerine geleneksel hikâyeye uygun eserler yazılmıştır.
3.	Gerçek anlamıyla tenkit (eleştiri) Servetifünun nesriyle Türk edebiyatına girmiştir.
4.	Servetifünun Dönemi'ndeki roman ve hikâyelerde toplumsal konular işlenmiştir.
5.	Servetifünun Dönemi'ndeki romanlarda çevre tasvirlerine yer verilmemiş, mekân olarak İstanbul dışına çıkmıştır.

ETKİNLİK 2

Aşağıda boş bırakılan yerleri uygun sözlerle doldurunuz.

1.	Edebiyat-ı Cedide yazarları sanatlı üsluplarıyla nesirle şiir söylemenin yolunu açmış ve edebiyatımızda ---- tarzında başarılı örnekler vermişlerdir.
2.	Mensur şiir tarzının şiirin Servetifünun edebiyatındaki kurucu sanatkârı---- adlı yazarımızdır.
3.	Servetifünun Dönemi'nde yazılan ----, teknik yönden modern ve sağlamdır, dolayısıyla Batılı eserlerin düzeyine erişmiştir.
4.	Servetifünun Dönemi'nde kimi hikâyelerde ---- dışında geçen olaylara da yer verilmekle birlikte hikâyelerde mekân genellikle ---- olmuştur.
5.	Servetifünun edebiyatının en önemli hikâyecisi Halit Ziya Uşaklıgil'den sonra ---- adlı yazardır.
6.	Servetifünun Dönemi'nde roman ve öyküde ---- ve ---- akımlarından etkilenilmiştir.
7.	Cenap Şahabettin'in <i>Hac Yolunda, Avrupa Mektupları, Suriye Mektupları ve Afak-ı Irak</i> eserleri ---- yazısı türündedir.

ETKİNLİK 3

Aşağıdaki numaralanmış sanatçı eserleri karşısındaki harfle belirtilen özellikler ile eşleştiriniz.

	Sanatçı- Eser	Özellik
1.	Halit Ziya Uşaklıgil	(A) Türkçülük ve Yeni Lisan akımını benimsedikten; Türk Yurdu, Türk Derneği dergilerine geçtikten sonra millî konularda sade bir dille hikâyeler yazmıştır.
2.	<i>Mai ve Siyah</i>	(B) Halit Ziya Uşaklıgil'in Türk aile yapısını ayrıntılı olarak ele aldığı ve alafanga özentisini eleştirdiği bir romandır.
3.	<i>Aşk-ı Memnu</i>	(C) Ahmet Cemil tipinden hareketle Servetifünun kuşağının ideallerini, beklentilerini, hayal kırıklıklarının anlatıldığı romandır.
4.	Mehmet Rauf	(D) “Edebiyat ve Hukuk” makalesinden dolayı Servet-i Fünun dergisinin kapatılmasına yol açmış kişidir.
5.	Hüseyin Cahit Yalçın	(E) İlk psikolojik roman olan <i>Eylül</i> 'ün ve <i>Ferdayigaram, Genç Kız Kalbi</i> 'nin yazarıdır.
6.	Ahmet Hikmet Müftüoğlu	(F) Türk edebiyatında Batı tarzında eser veren ilk büyük romancıdır, döneminin en güçlü yazarıdır.
7.	Safveti Ziya	(G) Yapıtlarında daha çok bulunduğu dönemi ve etrafındaki insanları konu edinmiştir. Sosyete yaşamını anlattığı <i>Salon Köşelerinde</i> adlı romanıyla tanınmıştır.

1. Edebiyatımızın roman ve hikâye alanındaki en önemli isimlerindendir. Romanlarında konu ve kişileri aydın çevreden, özellikle İstanbul'dan seçmiş, hikâyelerinde ise halkı, Anadolu'daki köy ve kasaba hayatını anlatmıştır. Batılı anlamda roman ve hikâye tekniğine uygun ilk başarılı örnekleri o vermiştir.

Bu parçada sözü edilen sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tefik Fikret   B) Halit Ziya Uşaklıgil   C) Mehmet Rauf
D) Refik Halit Karay   E) Hüseyin Rahmi Gürpınar

2. Servetifünun Dönemi'nde Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, A. Hikmet Müftüoğlu ve Hüseyin Cahit Yalçın roman türünde önemli yapıtlar vermişlerdir.

Aşağıdakilerden hangisi bu cümlede adı geçen sanatçılarından birine ait değildir?

- A) *Salon Köşelerinde*
B) *Bir Ölü'nün Defteri*
C) *Gönül Hanım*
D) *Hayal İçinde*
E) *Genç Kız Kalbi*

3. I. Hikâye ve romanda natüralizm ile realizm, şiirde ise sembolizm ile parnasizm etkili olmuştur.
II. Batı tarzında eser vermede Tanzimat edebiyatına göre daha başarılı olunmuştur.
III. Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamalarla dolu ağır bir dil kullanılmıştır.
IV. Şiirde Tefik Fikret, romanda Halit Ziya Uşaklıgil önemli isimlerdir.

Yukarıda özellikleri verilen edebî dönem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Fecriati Dönemi
B) Servetifünun Dönemi
C) Millî Edebiyat Dönemi
D) Yedi Meşaleciler
E) Birinci Yeniciler

4. **Aşağıdakilerden hangisi Servetifünun edebiyatının özelliklerinden biri değildir?**

- A) Siyasal şartların da etkisiyle toplumsal konular yerine bireysel konular ele alınmıştır.
B) Fransız edebiyatı örnek alınmıştır.
C) Gazete, Tanzimat Dönemi'ndeki gibi etkinliğini devam ettirmiştir.
D) Konuşma dilinden uzaklaşmış, ağır bir dil kullanılmıştır.
E) "Kafiye göz için değil, kulak içindir." anlayışı benimsenmiştir.

5. Sanatçı daha çok, Türk edebiyatında psikolojik romanın başarılı bir örneği olan *Eylül* adlı yapıtıyla tanınmıştır. Romanlarının çoğunda aşk ve kadın konusunu işlemiştir. Dili, dönemin yazarlarına göre daha anlaşılır ve özentisizdir. Mensur şiirlerini "Siyah İnciler" adlı yapıtında toplamıştır.

Bu parçada sözü edilen sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nabizade Nazım   B) Mehmet Rauf   C) Ahmet Şuayp
D) Ali Ekrem Bolayır   E) Halit Ziya Uşaklıgil

6. **Mehmet Rauf'la ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?**

- A) Yapıtlarında genellikle "aşk" teması üzerinde durmuştur.
B) Edebiyatımızda ilk psikolojik roman olan "Eylül" ün yazarıdır.
C) *Son Emel*, *Aşkın Tarihi*, *İntizar* hikâye türündeki yapıtlarıdır.
D) Mensur şiirlerini "Mezardan Sesler" adındaki yapıtında toplamıştır.
E) Servetifünun Dönemi'nin romanda Halit Ziya'dan sonra en önemli sanatçısıdır.

7. Aşağıdakilerden hangisi türü yönüyle diğerlerinden farklıdır?

- A) *Bir Ölünün Defteri* B) *Hayal İçinde* C) *Karanfil ve Yasemin*
D) *Gönül Hanım* E) *Malta Geceleri*

8. Öykü ve romanlarında gözleme yer veren, betimleme ve tahlillerde de derinleşmeyen, gerçekçi bir yazardır. Dili oldukça sade, anlatımı özentisiz ve süsten uzaktır. Fransızcadan çevirerek yayımladığı "Edebiyat ve Hukuk" adlı makale Servetifünun dergisinin kapatılmasına yol açmış, dergi kapatılınca da topluluk dağılmak zorunda kalmıştır.

Bu parçada sözü edilen sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hüseyin Cahit Yalçın
B) Safveti Ziya
C) Ali Ekrem Bolayır
D) Faik Ali Ozansoy
E) Süleyman Nazif

9. Servetifünun romanıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Realizmden çok, romantizmin etkisi vardır.
B) Sanatçılar daha çok insan ruhu üzerinde yoğunlaşmış, kişiler iç dünyaları ve çevresiyle birlikte verilmiştir.
C) Üslup eksikleri, acemilikler ve tekrarlar görülmez.
D) Süslü bir dil kullanılmıştır.
E) Halit Ziya ve Mehmet Rauf en önemli iki isimdir.

10. Aşağıdakilerden hangisi karşısında verilen yazara ait değildir?

- A) *Saray ve Ötesi*-Halit Ziya Uşaklıgil
B) *Genç Kız Kalbi*-Mehmet Rauf
C) *Hac Yolunda*-Cenap Şahabettin
D) *Nemide*-Hüseyin Cahit Yalçın
E) *Falaka*-Ahmet Rasim

11. Aşağıdakilerden hangisi Servetifünun romanı için söylenemez?

- A) Daha çok İstanbul'da geçen olaylar konu olarak ele alınmıştır.
B) Batılı anlamda ilk örnekler verilmiştir.
C) Ağır ve süslü bir anlatım kullanılmıştır.
D) Sanatlı söyleyişlerle bezeli, uzun betimlemeler yapılmıştır.
E) Tanzimat edebiyatında olduğu gibi olayların akışı kesilip bilgi verilmiştir.

12. Halit Ziya'nın edebiyatımızdaki gerçekleştirdikleri arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur ?

- A) Servetifünun ve Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın romanlarını yazmıştır.
B) Yazınımızda Batılı anlamda ilk roman olan *Mai ve Siyah*'ı yazmıştır.
C) Nevruz ve Hizmet gazetelerini çıkarmıştır.
D) *Kırk Yıl*, *Saray ve Ötesi* adlı anı kitapları vardır.
E) Çehov tarzı öykücülüğün ilk temsilcisidir.

Yazar Adı	Roman Özeti
I. Mehmet Rauf	Batılı anlamda Türk romanının başlangıcı sayılır. Romanın kahramanını Ahmet Cemil, çok iyi yetişmiş, edebî hevesleri olan bir gençtir.
II. Halit Ziya Uşaklıgil	Servetifünun Dönemi'nin sanatçı tipini yansıtır. Hazırlamakta olduğu büyük eserini bitirince sonsuz şöhrete ulaşacak, Mülkiye'den arkadaşı Hüseyin Nazmi'nin kız kardeşi Lamia ile evlenerek mutlu bir hayata kavuşacaktır. O; bütün bu güzel şeyleri Tepebaşı'nda Haliç'e bakarak mavi, mehtaplı bir gecede hayal etmiştir. İşte, roman Ahmet Cemil'in bu hayallerini gerçekleştirmek için sarf ettiği çabayı, yaşadıklarını anlatır.
III. Şemsettin Sâmî	
IV. Namık Kemal	
V. Nabizâde Nazım	

Yukarıdaki tabloda numaralanmış yazarlar ile roman özeti aşağıdakilerin hangisinde doğru eşleştirilmiştir?

- A) Mehmet Rauf - *Eylül*
- B) Halit Ziya Uşaklıgil - *Mai ve Siyah*
- C) Hüseyin Cahit Yalçın- *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat*
- D) Rezaizâde Mahmut Ekrem - *Araba Sevdası*
- E) Nabizâde Nazım - *Karabibik*

2. Aşağıdakilerden hangisi Halit Ziya Uşaklıgil ve Mehmet Rauf'un ortak özelliği değildir?

- A) Servetifünun içinde yer almaları
- B) Fransız edebiyatını örnek almaları
- C) Sanat için sanat anlayışını benimsemeleri
- D) Roman ve hikâye türünde eser vermeleri
- E) Romantizmin temsilcileri olmaları

3. "Mehmet Rauf" için aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) Halit Ziya'dan sonra Servetifünun edebiyatının en önemli romancısıdır.
- B) Romanlarında başarılı psikolojik tahliller yapmıştır.
- C) Yapıtlarını çağdaşlarından daha sade bir dille yazmıştır.
- D) Romanlarında genel olarak aşk maceralarını işlemiştir.
- E) Roman ve hikâyelerinde halkın yaşayış ve âdetlerini anlatmaya çalışmıştır.

4. İlk defa 1900-1901 arasında Servet-i Fünun dergisinde tefrika edilen eser, Türk edebiyatının ilk psikolojik romanı olarak kabul edilir. Romanda, aşk-sadakat-evlilik üçgeninde kahramanların ruhsal çözümlemesi yapılmıştır. Evli bir kadınla, kocasının yakın arkadaşı olan bir adam arasında yaşanan yasak aşk ve bunlardan habersiz kocanın ruhsal durumları, kadının ve erkeğin toplumsal rolleri, dönemi itibarıyla cesur bir dille anlatılmıştır.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada sözü edilen romanın kahramanlarından biri değildir?

- A) Suad
- B) Hacer
- C) Nihal
- D) Süreyya
- D) Necip

5. Aşağıdaki eserlerden hangisi karşısında verilen sanatçıya ait değildir?

- A) *Siyah İnciler* - Mehmet Rauf
- B) *Rübab-ı Şikeste* - Tevfik Fikret
- C) *Tiryaki Sözler* - Cenap Şahabettin
- D) *Batarya ile Ateş* - Süleyman Nazif
- E) *Saray ve Ötesi* - Ahmet Hikmet Müftüoğlu

6. • Teknik yönden kusursuz olan bu romanda genç ve güzel bir kadın olan Bihter'in, fırtınalı aşk macerası ve eşini aldatması anlatılır.

• Yazarın "Turancılık" ölküsünü savunduğu bu tezli romanda Türk coğrafyasının farklı taraflarında yaşayan kahramanlarını bir ideal etrafında bir araya getirmektedir.

• Okuduğu romanların etkisiyle hayal dünyasında yaşamayı ve gayrimüslim bir kızı zihninde idealize eden Nezih, bir süre sonra hayal dünyasından hayatın hakikatlerini anlayarak ve olgunlaşarak uzaklaşması anlatılır.

• Görevli olarak gittiği Mısır ve Hicaz yolculuğunda gezip gördüğü yerleri yalnızca bir gezgin gözüyle ve yüzeysel olarak değil tarih, coğrafya ve insani boyutlarıyla, örnek sayılacak bir söz ustalığıyla anlatmaktadır.

Yukarıdaki numaralanmış bilgilerle aşağıdaki eserlerden hangisi arasında bir ilişki kurulamaz?

- A) *Hayal İçinde*
- B) *Aşk-ı Memnu*
- C) *Eylül*
- D) *Hac Yolunda*
- E) *Gönül Hanım*

7.

Sanatçı	Açıklama
I. Hüseyin Cahit Yalçın	<ul style="list-style-type: none"> Sosyetik yaşamı işlediği “Salon Köşeleri”nde adlı romanıyla tanınmıştır. Roman ve hikâyeci olarak ün kazanmış; sonraları siyasi yazarlığa geçmiş, anı türündeki eserleri <i>Edebî Hatıralar ve Siyasal Anılar</i>'dir. Halkı eğitme işini kahramanlarının ağzından yapmaya çalışmış, sokağı edebiyata taşımıştır.
II. Tevfik Fikret	
III. Safveti Ziya	
IV. Mehmet Rauf	
V. Hüseyin Rahmi Gürpınar	

Yukarıdaki sanatçılar ile açıklamalar eşleştirildiğinde hangi iki sanatçı dışta kalır?

- A) I ve II   B) I ve V   C) II ve III
D) II ve IV   E) IV ve V

8.

Sanatçı	Eser	Roman kahramanı
I	<i>Mai ve Siyah</i>	Lamia
Mehmet Rauf	II	Necip
Hüseyin Cahit Yalçın	<i>Hayal İçinde</i>	III

Bu tabloda numaralanmış yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

	I	II	III
A)	Halit Ziya Uşaklıgil	<i>Eylül</i>	Nezih
B)	Süleyman Nazif	<i>Geç Kız Kalbi</i>	Suat
C)	Hüseyin R. Gürpınar	<i>Mürebbiye</i>	Periveş Hanım
D)	Safveti Ziya	<i>Salon Köşelerinde</i>	Meftun Bey
E)	R. Mahmut Ekrem	<i>Karanfil ve Yasemin</i>	Ahmet Cemil

9. Aşağıdakilerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) *Edebiyat ve Hukuk* adlı makale Hüseyin Cahit Yalçın'a aittir.
B) *Tiryaki Sözleri*, Cenap Şahabettin'in özdeyişler içeren eseridir.
C) *Rubab-ı Şikeste*, *Haluk'un Defteri* Tevfik Fikret'in aruzla yazdığı şiirlerini topladığı eserlerdir.
D) Servetifünun sanatçıları, hikâye ve romanda natüralizm ve realizm; şiirde ise parnasizm ve sembolizmden etkilenmişlerdir.
E) Servetifünun Dönemi şiirinde Abdülhak Hamit Tarhan, romanda ise Mehmet Rauf önemli isimlerdir.

10. Aşağıdaki açıklamalardan hangisi ayraç içinde verilenle uyumsuzdur?

- A) Eski-yeni tartışmalarında yeni edebiyatın başta gelen savunucularından olmuş, eleştirilerini *Kavgalarım adlı kitapta toplamıştır*. (Hüseyin Cahit Yalçın)
B) Romanlarında yalnız İstanbul'u anlatmış, Türk aile yapısını ayrıntılı olarak incelemiş ve alafranga özentisini eleştirmiş, hikâyelerinde ise Anadolu ve köy hayatına yer vererek İstanbul dışına çıkmıştır. (Halit Ziya Uşaklıgil)
C) Türkçülük ve Yeni Lisan akımını benimsemiş, millî konularda sade bir dille yazdığı *Çağlayanlar* hikâyesi vardır. (Ahmet Hikmet Müftüoğlu)
D) Suat ile Necip'in içinde bulunduğu şartların gereği olarak kendiliğinden ortaya çıkan bir aşkı yangın ile son bulduran yazardır. (Mehmet Rauf)
E) Yazarın gezi türündeki önemli eseri *Avrupa'da Ne Gördüm* adını taşımaktadır. (Cenap Şahabettin)

11. Tanzimat romanı ile Servetifünun romanı arasındaki farklılıkları öğrencilere anlatan bir öğretmenin, derste aşağıdakilerden hangisini söylemesi beklenemez?

- A) Tanzimat romanı halka dönük, sade bir dile sahipken Servetifünun romanı sanatlı, süslü, özentili ve aristokrat bir dile sahiptir.
B) Tanzimat Dönemi'nde roman teknik yönden zayıftır fakat Servetifünun Dönemi'nde bu türde teknik kusurlar görülmez, Batılı anlamda yetkin eserler verilir.
C) Tanzimat Dönemi'nde toplumcu bir roman anlayışı benimsenmiş, Servetifünun Dönemi'nde ise bireysel bir sanat görüşü romanda tercih edilmiştir.
D) Tanzimat romanında görülen kurgu hataları, üslup eksiklikleri, acemilikler Servetifünun romanında kaybolmuş ve roman tekniği modern ve sağlam bir düzeye ulaşmıştır.
E) Tanzimat romanları ağırlıklı olarak realizm ve naturalizmin etkisinde kalırken Servetifünun romanları romantizm ve klasisizmin etkisinde kalmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI 1 (ŞİİR)

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİ

Dönemin Genel Özellikleri

- Cumhuriyet'in kuruluş yılları Türk toplumunun en dinamik süreçlerinden birisidir.
- Bu dönemde Türk toplumunu “**muasır medeniyetler seviyesine**” çıkaracak ve ileriye götürecek kolektif bir ideal yaratılmak istenmiştir.
- Mehmet Kaplan'ın “**Atatürk Devri Edebiyatı**” olarak adlandırıldığı Cumhuriyet'in bu ilk dönemi tam anlamıyla “**destani ruh**” taşır. Özellikle ilk yıllarda eserlere yansıyan ana temalar Millî Mücadele ve Atatürkçülük'tür.
- Mehmet Akif'in Millî Mücadele'nin zor günlerinde yazılan ve Türk milletinin bütün değerlerini dile getiren *İstiklal Marşı* Cumhuriyet Dönemi'nin ilk şiiri olarak değerlendirilmelidir.

BİLGİ PENCERESİ

Cumhuriyetin özellikle ilk yıllarında Yahya Kemal'in Cumhuriyet Dönemi şairleri üzerinde etkisi oldukça fazladır. Ömer Seyfettin'in Genç Kalemler'de başlattığı konuşma dilini yazı dili hâline getirme tezi Yahya Kemal'de şairini bulmuştur. Türk Dil Kurumunun da kurulmasıyla dilde sadeleşme bilimsel bir nitelik kazanmış ve genellikle şiirlerde sade bir dil kullanılmıştır.

ÖSYM TARZI 1

Dil özellikleri dikkate alınırsa aşağıdakilerden hangisinin Cumhuriyet Dönemi'ne ait olduğu söylenebilir?

- A) Erişti evc-i kemâlâta nûr-ı idrâkât
Yetiştî rütbe-i imkâna kısm-ı mûmteniât
- B) Gerçek hayali aştı, ufuklar uzak değil
En olmaz isteklere uzanmak yasak değil.
- C) Gerdûn bir âsiyâb-ı felâket-medârdır,
Gûyâ içinde âdem-i âvâre dânedir.
- D) Peykânı güzâr etti dile ben yine bî-hûş
Can gitti adem mülküne hâlâ haberim yok
- E) Her yer karanlık pür-nûr o mevkî
Mağrib mi yoksa makber mi yâ Râb!

- 1940 yılından itibaren Millî Eğitim Bakanlığı Yunan, Latin ve İslam klasiklerini tercüme ettirip yayımlamış ve Tercüme dergisi çıkarılmıştır. Ulusallıktan evrenselliğe yönelik başlar.
- II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı yıllarda (1939-1945) dünyada güç dengeleri yeniden biçimlenir. Biz ise savaşa katılmaktan kaçabilsek de olumsuz etkilerinden kaçamayız. Tüm dünyada etkili olan ekonomik sıkıntılar ülkemizin de fakirleşmesine neden olur ve toplumsal konular eserlerde ön plana çıkar.
- Türkiye'de, 1945'te çok partili hayata geçilir, Demokrat Parti kurulur. 1950 seçimlerinde Demokrat Parti iktidara gelir. 1952'de NATO'ya girilir. Kültürel zenginlik genişler. Edebiyatta Fransız edebiyatının dışında bütün dünya edebiyatı ile ilişkiler kurulur. Bununla bağlantılı olarak uluslararası anlamda tanınan sanatçılar da yetişmeye başlar. (Nâzım Hikmet, Fazıl Hüs-nü Dağlarca...)
- 1960 sonrasında yazınsal metinler ideolojik bir kimlik kazanmıştır. Bunun temel sebebi 1961 anayasasının özgürlükçü bir anayasa olmasıdır. Slogan üslubuyla meydanlarda yüksek sesle okunacak şiirlerin yazıldığı bu dönemin ardından 1972 Muhtırası ve 1980 Darbesi yaşanmış, sanatçılar ideolojiden uzaklaşarak bireye yönelmişlerdir.
- Cumhuriyet Dönemi şiirlerinde aruz ve hece ölçüleri kullanılmakla birlikte hâkim olan tarz serbest şiirdir. Serbest şiirle birlikte oluşan bu yeni yönelim modern şiir geleneği olarak da adlandırılır.
- Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri, üç kaynaktan beslenir: Batı şiiri, divan şiiri ve halk şiiri
- 19. yüzyılın ortalarında şairlerimiz Baudelaire'den başlayarak Fransız şiirini aslından okumuşlar ve ondan yararlanmışlardır. Bu dönemden itibaren birçok sanatçı Batı şiirini bizzat okumuş çeviriler yapmış ve kendi güçlü şiirlerini ortaya koymuşlardır. Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dıranas, Nazım Hikmet, Necip Fazıl, Cahit Sıtkı, Asaf Halet Çelebi, Orhan Veli Kanık, Behçet Necatigil, Sezai Karakoç, Cemal Süreya akla gelen ilk isimlerdir.
- Divan şiiri Tanzimat'tan itibaren bütünüyle reddedilmesine rağmen yine de şairlerin olgunluk çağlarında yeniden döndükleri bir kaynak olarak vassını sürdürmüş ve bu durum Cumhuriyet Dönemi'nde de devam etmiştir. Divan şiirinin itibar kazanmasında Yahya Kemal Beyatlı'nın rolü önemlidir. Divan şiirinin imaj dünyasını ve yapısını yorumlayarak şiirlerine katanlar arasında Mehmet Çınarlı, Atilla İlhan, Behçet Necatigil, Turgut Uyar, Edip Cansever, Hilmi Yavuz, Arif Nihat Asya, Asaf Halet Çelebi...sayılabilir.
- Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının vazgeçilmez kaynaklarından biri de halk şiiri geleneğidir. 1940'a kadar büyük ölçüde şiirimizi besleyen bu kaynak Garipçiler tarafından reddedilse de bir süre sonra Orhan Veli'nin bile *Yol Türküleri*'ni yazarken bu gelenekten yararlanması bu kaynaktan vazgeçmenin kolay olmadığını gösterir.

Cumhuriyet Döneminde Çıkarılan Bazı Önemli Dergiler

Kültür Haftası: Peyami Safa tarafından 1936'da yirmi bir sayı olarak yayımlanmıştır. Sanat, bilim ve edebiyatı "kültür" odağında birleştirmeyi esas alan bir dergidir. Dergi, köy edebiyatı üzerine tartışmalarla döneminde etkili olmuştur. Dergide; Peyami Safa, Faruk Nafiz Çamlıbel, Halit Fahri Ozansoy, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi imzalar görülür.

Çınaraltı: Orhan Seyfi Orhon ve Yusuf Ziya Ortaç tarafından 1941-1948 tarihleri arasında yayımlanmıştır. Türkçü ve milliyetçi bir dergidir. Halide Nusret Zorlutuna, Nihal Atsız, Peyami Safa, Behçet Kemal Çağlar, Faruk Nafiz Çamlıbel, Halit Fahri Ozansoy, Zeki Ömer Defne, Tarık Buğra gibi imzalar eserlerini yayımlamışlardır.

Varlık: Yaşar Nabi Nayır tarafından 1933'te yayımlanmaya başlayan dergi, Türk edebiyatının en uzun soluklu dergisidir. Dergide; Cahit Sıtkı Tarancı, Behçet Necatigil, Ceyhan Atuf Kansu, Necati Cumalı, Nurullah Ataç, Orhan Veli, Sabahattin Kudret Aksal, Sait Faik, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi birçok yazar ve şairin ürünlerine yer verilmiştir.

Ağaç: Necip Fazıl Kısakürek'in 1936'da on yedi sayı olarak yayımladığı dergidir. Millî, sezgici, Anadolu sanat anlayışını benimseyen dergide Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ziya Osman Saba, Cahit Sıtkı Tarancı, Sabahattin Eyüboğlu, Sait Faik Abasıyanık gibi imzalar şiir ve yazılarını yayımlamıştır.

Büyük Doğu: Necip Fazıl Kısakürek tarafından ilk sayısı 1943'te yayımlanan dergidir. Kimi zaman dergi kimi zaman gazete görünümündedir. 1943 – 1978 arasında, çeşitli kesintilerle de olsa, yayın hayatını sürdürmüştür. Büyük Doğu; siyasi, edebî, fikrî, aktüel vb. içeriklidir. Dönem dönem derginin siyasi ya da edebî yönü ağırlık kazanmıştır.

Markopaşa: 1946 yılında Sabahattin Ali, Aziz Nesin ve Rifat Ilgaz tarafından halkçı, toplumcu gerçekçi bir anlayışla çıkarılan siyaset, mizah, hiciv dergisidir. Sürekli yasaklanan dergi; Markopaşa, Merhumpaşa, Malumpaşa, Alibaba, Yedi Sekiz Paşa, Hür Markopaşa gibi birçok adla yayın hayatını sürdürmüştür. Derginin yayın hayatı 1950'de sona ermiştir.

Hisar: 1950'de yayımlanmaya başlayan derginin en önemli sanat ilkesi "millî" olanla "yeni"yi bir araya getirmek olmuştur. Dergide; Mehmet Çınarlı, Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer, Turgut Özakman, Mustafa Necati Karaer, Gültekin Samanoğlu, Nevzat Yalçın, Mehmet Kaplan gibi yazar ve şairler eserler yayımlamışlardır.

Yaprak: Orhan Veli tarafından 1 Ocak 1949 tarihinden itibaren on beş günde bir yayımlanan dergidir. Dergi, 15 Haziran 1950'ye kadar yayımlanmıştır. Orhan Veli'nin ölümünün ardından arkadaşları tarafından Son Yaprak adlı özel bir sayı yayımlanmıştır. Dergide ağırlıklı olarak Garip anlayışına uygun ürünler yayımlanmıştır.

Pazar Postası: 1951'de yayımlanmaya başlayan derginin yazı işleri müdürü, İkinci Yeni'nin isim babası olan Muzaffer İlhan Erdost'tur. Dergi, özellikle İkinci Yeni hareketine bağlı şairlerin bu dergide yazmasıyla ünlenmiştir. Dergide Turgut Uyar, Behçet Necatigil, Can Yücel, Fethi Naci, Oktay Akbal, Salah Birsnel, Sezai Karakoç gibi imzalar görülür.

Halkın Dostları: İlk sayısı 1970'te Aylık Devrimci Sanat ve Kültür Dergisi alt başlığıyla İstanbul'da yayımlanmıştır. Üçüncü sayıdan sonra dergi merkezi Ankara'ya taşınmıştır. Dergiyi Ataol Behramoğlu ve İsmet Özel çıkarmışlardır. Dergiye Süreyya Berfe, Özkan Mert, Asım Bezirci, Nihat Behram gibi imzalar da katkıda bulunmuşlardır.

Mavera: Cahit Zarifoğlu, Erdem Beyazıt, Rasim Özdenören, Aleaddin Özdenören, M. Akif İnan ve Nazif Gündoğan'ın kurucusu olduğu Mavera dergisinin ilk sayısı Aralık 1976'da yayımlanmıştır. Cahit Zarifoğlu'nun "Yedi Güzel Adam" isimli eserinde bu kadroyu anlattığı kabul edilir.

Şiir Atı: İlk sayısı Vural Bahadır Bayrıl, Osman Hakan ve Seyhan Erözçelik tarafından 1986 yılında yayımlanmıştır. Dergi 2004'te tekrar yayımlanmaya başlanmıştır. 1980 sonrası şiirin önemli toplanma yerlerinden biri olmuştur. Dergide Haydar Ergülen, Hilmi Yavuz, Vural Bahadır Bayrıl, Osman Hakan, Lale Müldür, Orhan Alkaya ve Seyhan Erözçelik gibi imzaların ürünleri yayımlanmıştır.

1. Saf Şiir (Öz Şiir) :

- Edebiyatımızda saf şiir eğilimi Ahmet Haşim'in *Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar* adlı makalesiyle başlar. Paul Verlaine'in şiirde dili her şeyden üstün tutan görüşünden hareketle ortaya çıkmıştır.

*Hep musiki, biraz daha musiki;
Havalanan bir şey olmalı mısra
Deli bir gönülden kalkıp gitmeli
Başka göklere, başka sevdalara. (Paul Verlaine)*

- Şiirde didaktizmi kabul etmeyip “**sanat için sanat**” anlayışına bağlı kalmışlardır.
- Şiirde her türlü ideolojik sapmanın dışında kalmış, içerikten çok üsluba önem vermişlerdir.
- Parnasizm ve sembolizmden etkilenmişlerdir.
- İmge, gizemsellik, simgecilik, bireysellik, ruh, masal, rüya, mit** temaları yoğunca işlenir.
- Şiirde ahenge ve müzikaliteye önem verilmiş; ritim, kafiye, aliterasyon, asonans gibi ses benzerliklerinden yararlanılmıştır.
- Şiirde yerli ve mahallî unsurlara az yer verilmiştir.
- Şiirde anlama pek önem vermezler, anlaşılacak için değil hissedilmek için şiir yazarlar.

a. Ahmet Hamdi Tanpınar (1901 - 1962)

Cumhuriyet neslinin ilk öğretmenlerinden olan Tanpınar şiir, hikâye, roman, deneme, makale, edebiyat tarihi gibi birçok türde eser vermiştir.

Türk edebiyatında Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'den Batı edebiyatından ise Paul Valery'den etkilenmiş, Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'le birlikte *Dergâh* mecmuasını çıkarmıştır.

- Yahya Kemal gibi hem Doğu hem Batı kültüründen beslenmiştir.
- Sembolizm ve empresyonizm akımları etkisindedir.
- Şiirlerinde musiki, his ve hayale önem vermiştir. Başlangıçta heceyi kullanmış sonra serbest şiire yönelmiştir. Tanpınar hece vezninde aruzun sesini bulmaya çalışmışlardır.

BİLGİ PENCERESİ

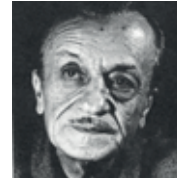
Zaman Şairi olarak bilinir. Bergson'un zamanla ilgili düşünceleri de Tanpınar'ın eserleri üzerinde etkili olmuştur.

*Ne içindeyim zamanın
Ne de büsbütün dışında
Yekpare geniş bir anın
Parçalanmaz akışında*

Eserleri:

Şiir: *Bütün Şiirleri*

b. Necip Fazıl Kısakürek (1905 - 1983)

Kaldırımlar Şairi, Çile Şairi adlarıyla anılmıştır. Şair, yazar ve bir dava adamıdır.

Şiirlerinde yalnızlık, özlem, din, Allah sevgisi düzyazılarında ise tarih, medeniyet, batıllaşma, politika gibi konular ağır basar.

- Cumhuriyet Dönemi'nde modern insanın problemlerini şiirde anlatan ilk isimdir. *Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi* şiir kitaplarını bireysel anlayışla kaleme almıştır.

BİLGİ PENCERESİ

Yalnızlık temasını korku-şehir-hayat üçgeninde ele aldığı ve 23 yaşında yayımladığı *Kaldırımlar*, şairin bireysel döneminin en önemli eseridir.

*Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında,
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa karışan noktasında
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.*

- 1934'te Abdülhakîm Arvâsî ile tanıştıktan sonra büyük bir değişim yaşayan Kısakürek, artık dindar-muhafazakâr şair kimliğine bürünecektir. Necip Fazıl, bu değişimi “**Tam otuz yıl saatim işlemiş ben durmuşum/ Gökyüzünden habersiz uçurtma uçurmuşum.**” dizeleriyle özetler. Bu tarihten itibaren şiirinin ana izleği hakikati aramak olmuştur. Bu yönüyle bireysellikten toplumsallığa kayan bir şiir anlayışı vardır. Bu dönemde materyalizme karşı mistisizmi savunmuş, “**Ağaç**” ve “**Büyük Doğu**” dergilerini çıkarmıştır.

BİLGİ PENCERESİ

Sanat yaşamının ikinci dönemini *Sakarya* şiiri temsil eder.

*Bana kefendir yatak, sana tabuttur havuz;
Sen kıvrıl, ben gideyim, Son Peygamber Kılavuz!*

*Yol onun, varlık onun, gerisi hep angarya;
Yüzüstü çok süründün, ayağa kalk, Sakarya!..*

Eserleri:

Şiir:	<i>Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Sonsuzluk Kervanı, Çile, Bu yağmur...</i>
Tiyatro:	<i>Tohum, Bir Adam Yaratmak, Reis Bey, Namı Diğer Parmaksız Salih, Ahşap Konak, Sabır Taşı, Abdülhamid Han, Para, Siyah Pelerinli Adam</i>
Hikâye:	<i>Aynadaki Yalan, Kafa Kâğıdı, Ruh Burkuntularından Hikâyeler, Birkaç Hikâye</i>
İnceleme:	<i>Namık Kemal, Ulu Hakan İkinci Abdülhamit Han</i>

c. Ahmet Muhip Dıranas (1908 - 1980)

Faruk Nafiz Çamlıbel ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın etkisiyle şiire yönelmiştir.

Baudelaire'nin şiir anlayışıyla halk şiirini kaynaştırmıştır.

Sembolizm ve empresyonizmden etkilenmiş, şiirlerinde ahenge ve biçim güzelliğine önem vermiş, hece ölçüsünü kullanmıştır.

- Şiirlerinde aşk, insanın iç dünyası, yaşama sevinci, huzuru mazide arama, ölüm gibi bireysel duyguları işlemiştir.

BİLGİ PENCERESİ

Olvido, Kar, Fahriye Abla, Serenat... en başarılı şiirleridir.

- Tevfik Fikret'in *Rubab-ı Şikeste* adlı eserini *Kırık Saz* adıyla günümüz Türkçesine çevirmiştir.

Eserleri:

Şiir:	Şiirler, Kırık Saz
Oyun:	Gölgeler, Çıkmaz Oyun, O Böyle İstemezdi

d. Asaf Halet Çelebi (1907-1958)

Babasının Mevleviliğe olan ilgisinden dolayı küçük yaşta sufilik eğitimi alan şair, Mevlâna'ya duyduğu sevgi nedeniyle "Çelebi" soyadını almıştır. Mevlâna Batılı ülkelerde tanınmış diye rubailerini Fransızcaya çevirmiştir.

Hem Doğu hem Batı kültüründen etkilenmiş modern gelenekçi tavrın temsilcisi olmuştur.

- Gençlik yıllarında gazel ve rubailer yazmış, sonra yazdığı serbest şiirlerinde kişiliğini bulmuştur.
- Şiirlerinde dinlerden, ideolojilerden, **Anadolu, Arap, İran, Hindistan** coğrafyasından beslenir.
- Şiir anlayışında divan şiiri etkisi, Garip etkisi ve tasavvuf etkisi iç içedir. Şiirlerinin dört ana kaynağı vardır: **Uzak Doğu gizemciliği, tasavvuf, kutsal kitaplar ve çocukluğundan miras kalan sisli dünyanın kalıntıları.**
- Benim Gözümle Şiir Davası* adlı makalesi ile Türk şiirinde soyut şiiri ilk tanımlayan şairlerden biri olmuştur. Necip Fazıl gibi şiirle ilgili görüşlerini hadislerle açıklamıştır.
- Az kelimeden oluşan kısa mısralarla kurulu sehlímümteniye andıran kapalı şiirler yazmıştır.

Eserleri:

Şiir:	He, Laleler, Lamelif, Om Mani Padme Hum
-------	---

e. Cahit Sıtkı Tarancı (1910 - 1956)

Otuz Beş Yaş Şairi veya Ölüm Şairi olarak tanınır.

Önceleri Tanpınar ve Necip Fazıl'dan etkilenmiştir. Daha sonra ise Baudelaire ve Valery etkileri görülür.

Cahit Sıtkı'ya göre şiir, kelimelerle güzel şekiller kurma sanatıdır

BİLGİ PENCERESİ

Kendini çirkin bulma ve ölüm saplantısı sanatını etkilemiştir ve bazı şiirlerinde bunun etkileri görülür. Şiirlerinin çoğunda bedbin, bohem ve huzursuz ruh hali hâkimdir.

Neylersin ölüm herkesin başında.

Uyudun uyanamadın olacak.

Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?

Bir namazlık saltanatın olacak,

Taht misali o musalla taşında.

- Edebiyatımızın en iyimser şairi Ziya Osman Saba ile kötümser şairi Cahit Sıtkı'nın dostluğu şiirlere, mektuplara yansımıştır. Cahit Sıtkı Tarancı, dostuyla mektuplaşmalarını *Ziya'ya Mektuplar* adlı kitapta bir araya getirmiştir.
- Şairin *Abbas, Kara Sevda* gibi bestelenmiş şiirleri vardır.
- Romantizm ve sembolizm akımlarından etkilenmiştir.
- Hece ölçüsünün kalıplaşmış duraklarını değiştirmiştir. 9, 10, 14'lü hecelerle bazen de serbest ölçüyle yazmıştır.

BİLGİ PENCERESİ

Şairin bireysel şiirlerinin yanı sıra memleket sevgisini dile getiren şiirleri de vardır. (*Memleket İsterim, Mehmetçik, İstiklal Marşını Dinlerken...*)

Memleket isterim

Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;

Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.

Memleket isterim

Ne başta dert ne gönülde hasret olsun;

Kardeş kavgasına bir nihayet olsun

...

Eserleri:

Şiir:	Ömrümde Sükût, Otuz Beş Yaş, Düşten Güzel, Sonrası
-------	--

Yedi Meşaleciler

- 1928 yılında sadece 8 sayısı çıkarılabilen Meşale dergisi etrafında toplanmışlardır. Cumhuriyet Dönemi'nde bir bildiri yayımlayan ilk topluluktur. Eserlerini Yedi Meşale adlı kitapta toplamışlardır.
- Birlikte çıkardıkları kitabın ön sözünde: “**Yazılarımızda ne dü-nün mızımız ve soluk hislerini ne son zamanların renksiz ve dar Ayşe, Fatma terennümlerini bulacaksınız.**” ifadeleri yer alır. Burada gönderme yaptıkları Beş Hececiler'in duygusal ve gerçekten uzak milliyetçiliklerine tepki olarak doğmuşlardır. Fakat bir yenilik meydana getiremedikleri için topluluk kısa sürede dağılmıştır.
- İlkeleri **samimilik, canlılık ve devamlı yeniliktir.**
- Şiirlerinde daha çok hece ölçüsünü kullanmışlardır.
- Fransız sembolistlerinden ve parnasizmden etkilenmişlerdir.

BİLGİ PENCERESİ

Yedi Meşaleciler, “**SeVeCeK MiYiZ**” sözcüğünde yer alan ünsüzler ile akılda tutulabilir.

a. Ziya Osman Saba (1910 - 1957)

Yedi Meşaleciler grubunun en başarılı ve topluluğun şiir anlayışına en sadık şairidir.

Şiirlerinde; çocukluk özlemi, anılara düşkünlük, ev-aile sevgisi, Allah'a kulluk, küçük mutluluklarla yetinme, gibi konuları işlemiştir.

Nazım şekli olarak mesnevi, üçlük, dörtlük ve soneyi kullanan şair, heceyi kullanmakla birlikte 1940'tan sonra serbest şiire yönelmiştir.

BİLGİ PENCERESİ

Yunus ve Mevlâna geleneğinin modern çağdaki sesidir. Bütün insanların özellikle de çocukların mutlu olmasını ister.

*Mesut olmuş görmek isterdim hepinizi,
Her bahar gününde, dertliyi, ümitsizi,
Terfi etmiş memur, sınıf geçmiş öğrenci,
Kadını erkeği, yaşlısı, genci,
Bir bayram sevinciyle, kol kola, sokaklarda.
Su başlarında, ağaç atlarında, parklarda,
Sevgililer baş başa, muratlarına ermiş,
Çocuklar, el ele, bir halka oluvermiş.*

...

- Üslubuyla ve içeriğiyle öğrencisi Behçet Necatigil'i etkilemiştir. Öyküleri ise genellikle anı niteliğindedir.

Eserleri:

Şiir:	<i>Sebil ve Güvercinler, Geçen Zaman, Nefes Almak</i>
Öykü:	<i>Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi, Değişen İstanbul</i>

b. Cevdet Kudret Solok (1907 - 1992)

Ziya Osman Saba'dan sonra topluluğun şiir anlayışına en çok sadık kalan ikinci şairdir.

Şiirlerinin çoğunu heceyle yazan şair serbest tarzda şiirler de yazmıştır.

Bireysel konuları karamsar ama orijinal bir şekilde işlemiştir.

- Şiir ve romanlarının dışında incelemeler ve ders kitapları hazırlamıştır.

Eserleri:

Şiir:	<i>Birinci Perde</i>
Roman:	<i>Süleyman'ın Dünyası (Sınıf Arkadaşları, Havada Bulut Yok, Karıncayı Tanırsınız) (Üçleme)</i>
İnceleme:	<i>Türk Edebiyatında Roman ve Hikâye Tahlilleri, Karagöz, Karacaoğlan, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal</i>
Deneme:	<i>Kalemin Ucu</i>

c. Yaşar Nabi Nayır (1908 - 1981)

Yedi Meşale' nin kurucuları arasında yer alan şair, ilk on yılını şiire adadıktan sonra daha çok yayıncılıkla uğraşmıştır.

Varlık dergisini çıkardı ve uzun yıllar editörlüğünü yaptı.

BİLGİ PENCERESİ

Edebiyatımızın en uzun soluklu ve itibarlı dergilerinden biri olan Varlık, yaklaşık iki bin eseri okuyucuyla buluşturmuş, Cengiz Dağcı, Kıbrıslı şair Özker Yaşın, Kırgız romancı Cengiz Aytmatov'u tanıtmakla birlikte Garip şiiri ve köy edebiyatı da bu dergi sayesinde geniş kitlelere ulaşmıştır.

Eserleri:

Şiir:	<i>Kahramanlar, Onar Mısra</i>
Öykü:	<i>Bu da Bir Hikâyedir, Sevi Çıkamaz</i>
Roman:	<i>Bir Kadın Söylüyor, Âdem ve Havva</i>

d. Sabri Esat Siyavuşgil (1907 - 1968)

Yedi Meşaleciler grubunun kurucuları arasında yer alır, topluluğa ismini veren de odur.

Psikoloji profesörüdür. Psikoloji, eğitim, folklor alanlarında araştırma ve çeviriler yapmıştır. Fransız şairlerin şiirlerini Türkçeye çevirmiştir.

- Hece ölçüsüyle ekspresyonist ve yer yer alaycı bir tutumla şiirler yazmış, edebiyatımızda Evler Şairi olarak bilinen Behçet Necatigil'i etkilemiştir. Tek şiir kitabı *Odalar ve Sofalar*'dir.

e. Vasfi Mahir Kocatürk (1907-1961)

Hece ölçüsünü kullanan şair, Namık Kemal'in tok ve gür sesinin etkisinde epik şiirler yazmıştır.

Şiirin yanı sıra manzum oyunlar ve çocuk hikâyeleri yazmıştır, Antoloji ve edebiyat tarihi çalışmaları yapmıştır.

- Ülkenin pek çok yerinde edebiyat öğretmenliği yapan şair eğitim müfettişliği de yapmış, öğretmenlik mesleğini konu edinen *Öğretmenlik Ruhu* adında bir kitap hazırlamıştır.

BİLGİ PENCERESİ

Şiirlerinde sıkça kullandığı temalar Anadolu ve köylü sorunlarıdır.

Güzel yurdum dağlarını
Uzaktan göresim gelir
Keskin esen yellerine
Kendimi veresim gelir
...

Eserleri:

Şiir:	<i>Dağların Derdi, On İnkılâp, Tunç Sesleri, Geçmiş Geceler, Bizim Türküler, Hayat Şarkıları</i>
İnceleme:	<i>Saz Şiiri Antolojisi, Türk Nesri Antolojisi, Meşhur Beyitler, Türk Edebiyatı Tarihi</i>

f. Kenan Hulusi Koray (1906 - 1943)

Topluluğun tek hikâyecisidir. Edebiyatımızda korku türünde ilk hikâye yazardır.

Fantastik konulara yer verir. Çölde geçen masalımsı aşk hikâyelerini *Bir Yudum Su* adlı eserinde toplamış, daha sonra kır ve köy hikâyelerini ise *Bahar Hikâyeleri* adıyla yayımlamıştır.

Eserleri:

Öykü:	<i>Bahar Hikâyeleri, Bir Yudum Su</i>
Roman:	<i>Osmanoflar</i>

g. Muammer Lütfi Bahşi (1903 - 1947)

Hakkında fazla bilgi yoktur. Yedi Meşale dergisi kapandıktan sonra topluluğun şiir anlayışından uzak kalmıştır. Dağılan grup 1933'te tekrar bir araya gelmesine rağmen gruba dâhil olmamıştır. Aruz, hece ve daha sonra serbest tarzda şiirler yazmasına rağmen hiç şiir kitabı çıkarmamıştır.

ÖSYM TARZI 2

- Saf şiir anlayışıyla eser veren şairler didaktik tavırdan uzak durarak musikiyle ya da musikinin çağrıştırdığı, uyandırdığı imgelerle insanın estetik duyarlılığını doyumayı amaç edinirler.
- Anlaşılmak için değil duyulmak, hissedilmek için şiir yazarlar.
- Şiirde biçim endişesi taşımayan bu şairlerde dize yapısı ve dil hassasiyeti ikinci plandadır.
- Gizemsellik, simgecilik, bireysellik, ruh, ölüm, masal, rüya, mit temaları öne çıkar.
- Şiiri soylu bir sanat olarak kabul eden bu şairlerde düşsel ve bireysel yön ağır basar.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde saf şiir ile ilgili yanlış bir bilgiye yer verilmiştir?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

ETKİNLİK 1

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun bir biçimde doldurunuz.

Şiirlerinde Doğu-Batı sentezi yapmaya çalışan _____ özellikle zaman kavramını sıkça işlediği şiirleriyle ünlüdür.

_____ şiirlerinde metafizik konuları, felsefi görüşlerini, temiz ve berrak bir Türkçeyle dile getirmiş, *Örümcek Ağ* ve *Kaldırımlar* adlı şiir kitaplarıyla adından söz ettirmiştir.

Asaf Halet Çelebi _____ adlı makalesi ile Türk şiirinde soyut şiiri ilk tanımlayan şairlerden biri olmuştur.

Edebiyatımızda saf şiir eğilimi Ahmet Haşim'in _____ adlı makalesiyle başlar.

_____, şiirlerini serbest tarzda ya da hece ölçüsüyle yazmış, özellikle ölüm saplantısını şiirlerine yansıtmıştır.

Yedi Meşaleciler grubunun kurucuları arasında yer alan ve topluluğa ismini veren _____, _____ isimli bir şiir kitabı yayımladıktan psikoloji araştırmalarına ve çeviriye yönelmiştir.

Yunus ve Mevlâna'nın sesini modern şiirde duyurmaya çalışan _____, şiirlerinin üslubu ve içeriğiyle Behçet Necatigil'i etkilemiştir.

Yedi Meşale'nin kurucuları arasında yer alan _____ ilk on yılını şiire adadıktan sonra daha çok yayımcılıkla uğraşmış ve _____ dergisini çıkarmıştır.

Yedi Meşaleciler'in tek hikâyecisi olan _____ aynı zamanda edebiyatımızın ilk korku hikâyesi yazardır.

Saf şiir temsilcileri özellikle _____ ve _____ akımlarından etkilenmişlerdir.

Örnek Cevap Anahtarı

1. B

2. C

1. Aşağıdakilerin hangisinde saf şiir anlayışı ile ilgili bir bilgi yanlışlığı bulunmaktadır?

- A) Şiirde düşünceden çok duygu ve hayallere öncelik vermişlerdir.
- B) Sembolizm ve empresyonizm akımlarından etkilenmişlerdir.
- C) Serbest tarz ve sanatsız söyleyişin ilk örneklerini vermişlerdir.
- D) Ahenge önem vermiş; ritim, kafiye, aliterasyon, asonans gibi ses benzerliklerinden yararlanmışlardır.
- E) İdeolojiden ve toplumsal konulardan uzak durmuşlardır.

2. Sanatın bir biçim sorunu olduğuna inanan bu şairler için önemli olan iyi ve güzel şiir yazmaktır. Sanat için sanat anlayışla kendilerine özgü bir imge düzeni oluştururlar. Özgün ve yaratıcı olan bu imgeler, dilin mantığına uygun ve dilin anlam alanını genişletip dile yeni olanaklar sunacak bir yapıya sahiptir. Şiirde dil, okura mesaj vermek için değil okurda estetik haz uyandırmak için kullanılır. Şiirsel söylemin zirvesine ulaşmak düşüncesiyle dilin yücelişi paralellik gösterir.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada bahsi geçen şiir anlayışı ile kaleme alınan bir eserden alınmış olamaz?

- A) Yeşil pencereden bir gül at bana,
Işıklarla dolsun kalbimin içi.
Geldim işte mevsim gibi kapına
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiy
- B) Ne doğan güne hükümüm geçer,
Ne hâlden anlayan bulunur;
Ah aklımdan ölümüm geçer;
Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur
- C) Her şafak onunla uyanır, güler
Gümüş aydınlıkta serviler, güller
Serin hülyasıyla çeşmelerinin.
Başındayım sanki bir mucizenin,
- D) Aruz sizin olsun, hece bizimdir,
Halkın söylediği Türkçe bizimdir.
Leyl sizin, şeb sizin, gece bizimdir,
Değildir bir mana üç ada muhtaç
- E) Ömrün gecesinde sükûn, aydınlık
Boşanan bir seldi avuçlarından,
Bir masal meyvesi gibi paylaştık
Mehtabı kırılmış dal uçlarından

3. ----, şiirde ahenk ve sese önem vermiştir. *Kar* şiirinde sesi ön plana çıkarırken *Olvido* adlı şiirinde ne sesi anlama ne de anlamı sese baskın kılmıştır. Hece şiirinin son kuşağı denebilecek şairler arasında yer almış, hocası Tanpınar gibi az yazmış, şiirlerini şiire başladıktan elli yıl sonra tek bir kitap altında birleştirmiştir. Ayrıca Tevfik Fikret'in *Rubab-ı Şikeste* adlı eserini *Kırık Saz* adıyla günümüz Türkçesine çevirmiştir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdaki şairlerden hangisi getirilmelidir?

- A) Ahmet Muhip Dırnas
- B) Behçet Necatigil
- C) Cahit Sıtkı Tarancı
- D) Yaşar Nabi Nayır
- E) Necip Fazıl Kısakürek

4. Kardır yağın üstümüze geceden
Yağmurlu, karanlık bir düşünceden
Ormanın uğultusuyla birlikte
Ve dörtnala dümdüz bir mavilikte
Kar yağıyor üstümüze, inceden

Bu parça ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bent nazım birimiyle oluşturulmuştur.
- B) Saf şiir anlayışı ile kaleme alınmıştır.
- C) Ahenk unsurları önemsenmiştir.
- D) Sözcükler gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır.
- E) 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.

5. Cumhuriyet Dönemi'nin bir bildiri ile ortaya çıkan ilk topluluğu olan ---- birlikte yayımladıkları şiir kitaplarının ön sözünde "Yazılarımızda ne dünün mızımız ve soluk hislerini ne son zamanların renksiz ve dar Ayşe, Fatma terennümlerini bulacaksınız." sözleriyle ---- topluluğunun şiir anlayışına tepki göstermişlerdir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdaki şairlerden hangisi getirilmelidir?

- A) Yedi Meşaleciler - Beş Hececiler
- B) Saf Şiirciler - Fecriaticiler
- C) Yedi Meşaleciler - Garipçiler
- D) Halka Yönelenler - Yedi Meşaleciler
- E) Saf Şiirciler - Toplumcu Gerçekçiler

6. Aşağıdaki açıklamalardan hangisi ayraç içinde belirtilen sanatçıyla ilgili değildir?

- A) Yedi Meşale topluluğu dağıldıktan sonra topluluktan uzaklaşmış, hayatı boyunca hiç şiir kitabı çıkarmamıştır. (Yaşar Nabi Nayır)
- B) Yedi Meşaleciler içerisinde yer aldıktan sonra edebiyat tarihi araştırmalarına yönelmiştir. (Vasfi Mahir Kocatürk)
- C) Şiirlerinin yanı sıra *Süleyman'ın Dünyası* adıyla yayımladığı roman üçlemesi ile tanınmaktadır. (Cevdet Kudret Solok)
- D) Yedi Meşaleciler'in kurucuları arasında yer alan şairin tek şiir kitabı *Odalar ve Sofalar*'dir. (Sabri Esat Siyavuşgil)
- E) Yahya Kemal gibi Doğu ile Batı'yı sentezlemiş musiki, his ve hayale önem vermiştir. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

7. (I) Ziya Osman Saba şiirlerinde temiz duygu ve düşünceleri hümanist bir bakış açısıyla dile getirdi. (II) Çocukluk anıları, küçük mutluluklarla yetinme, yoksul insanlar, öbür dünya özlemi gibi konuları şiirlerinde sıkça işledi. (III) Üslubuyla ve içeriğiyle Evler Şairi olarak anılan Behçet Necatigil'i etkiledi. (IV) Hece ölçüsünü kullanmakla birlikte 1940'tan sonra serbest şiire yöneldi. (V) Şiirlerini *Düşten Güzel, Ömrümde Sükut* adlı eserlerde topladı.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışlığı bulunmaktadır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

8. Aşağıdakilerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) Cahit Sıtkı Tarancı, şair dostu Ziya Osman Saba ile mektuplaşmalarını *Ziya'ya Mektuplar* adlı kitapta bir araya getirmiştir.
- B) Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirsel bir dil ve akıcı bir üslupla kaleme aldığı öyküleri daha çok çocukluk anılarına dayanmaktadır.
- C) Cumhuriyetin özellikle ilk yıllarında Yahya Kemal'in şairler üzerinde etkisi oldukça fazladır.
- D) Asaf Halet Çelebi, soyut şiir anlayışı ile kaleme aldığı eserlerinde Anadolu, Arap, İran, Hint coğrafyasından beslenir.
- E) Necip Fazıl Kısakürek, sanatının ikinci döneminde çıkardığı *Büyük Doğu* adlı dergide materyalizme karşı mistisizm propagandası yapar.

9. Edebiyatımızda bazı şairler yazdıkları şiirlerle ve en çok ele aldıkları temalarla tanınmış, o adlarla anılmışlardır. Örneğin ---- "Ölüm Şairi", ---- "Zaman Şairi", ---- ise "Çile Şairi" olarak bilinir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla, aşağıdakilerin hangisinde verilenler getirilebilir?

- A) Asaf Halet Çelebi - Necmeddin Halil Onan - Orhan Şaik Gökyay
- B) Bedri Rahmi Eyüboğlu - Ahmet Muhip Dıranas - Zeki Ömer Defne
- C) Ömer Bedrettin Uşaklı - Ziya Osman Saba - Cahit Sıtkı Tarancı
- D) Cahit Sıtkı Tarancı - Ahmet Hamdi Tanpınar - Necip Fazıl Kısakürek
- E) Arif Nihat Asya - Behçet Kemal Çağlar - Vasfi Mahir Kocatürk

10.

- I. Artık yaşamak için herkesten kaçacağız,
Dünya bize verecek yalnız güzellikleri,
Yalnız, semalarından dökecek ruhumuza,
Geceler mehtapları ve gündüzler seheri
- II. Bir kuş sesi gelir dudaklarından;
Gözlerin, gönlümde açan nergisler.
Düşen öpüşlerdir dudaklarından
Mor akasyalarda ürperen seher

Bu iki parça ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Her ikisi de belirli bir ölçü ile yazılmıştır.
- B) I. parçada ek hâlinde, II. de sözcük hâlinde redife yer verilmiştir.
- C) Her ikisinde de tabiat unsurlarından yararlanılmıştır.
- D) Farklı gelenek ve sanat anlayışları ile kaleme alınmışlardır.
- E) Her ikisinde de sanatlı söyleyiş bulunmaktadır.